

STRATEGIA ROZWOJU GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2022-2030

Aktualizacja 2025
Wersja do konsultacji

Spis treści

– Wprowadzenie	1
– 1.Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju.....	4
– 2.Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa	24
– 3.Wizja i misja rozwoju Gminy	27
– 4.Cele i potrzeby rozwojowe Gminy	29
– 5.Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele	34
– 6.Model struktury funkcjonalno-przestrzennej	51
– 7.Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przylęk	61
– 8.System realizacji Strategii.....	75
– 9.System monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju	83
– 10.Powiązanie strategii z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	89
– 11.Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania strategii	95
– 12.Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces aktualizacji strategii.....	100
– Spis tabel, wykresów i grafik	102

Wprowadzenie

Dotychczasowymi dokumentami strategicznymi kierującymi rozwój lokalny dla Gminy Przyłęk była „Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2007-2015”, stanowiąca załącznik do Uchwały Nr 161/XVIII/07 Rady Gminy Przyłęk z dnia 17 grudnia 2007 r. oraz „Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016-2024”, stanowiący Załącznik do Uchwały Nr 71/XI/15 Rady Gminy Przyłęk z dnia 29 grudnia 2015 r. Okres obowiązywania Strategii dobiegł końca, na chwilę obecną założenia i kierunki rozwoju zawarte w Planie Rozwoju Lokalnego pod względem merytorycznym uległy dezaktualizacji. Gmina swój strategiczny rozwój opierała również na corocznych dokumentach, m.in. na Raportach o Stanie Gminy Przyłęk oraz na dokumentach strategicznych o charakterze lokalnym, obejmujących wybrany obszar, tj. Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017 – 2022. Dodatkowo Gmina opiera swoje działania na wynikach analiz zawartych w dokumentach strategicznych o charakterze ponadlokalnym, tu warto wspomnieć o zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022 oraz zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.

Zarówno sytuacja społeczno-gospodarcza Gminy Przyłęk, jak i sytuacja całego kraju i regionu, uległa dynamicznym zmianom z powodu wystąpienia zagrożenia w postaci ogólnoswiatowej pandemii COVID-19, sytuacji wynikającej z wojny w Ukrainie i wpływem tych czynników na zmiany priorytetów społeczno-gospodarczych. Za opracowaniem nowego dokumentu strategicznego przemawia rozpoczynający się nowy okres programowania funduszy z Unii Europejskiej, tj. perspektywa finansowa 2021-2027. Powyższe przesłanki pozwoliły na uruchomienie procesu planowania strategicznego i rozpoczęcie prac nad przedmiotową Strategią.

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 to plan działania wyznaczający strategiczne kierunki rozwoju Gminy. Przedmiotowa Strategia realizuje ustawowe regulacje dotyczące prowadzenia polityki rozwoju oraz uprawnienia Gminy wynikające z ustawy o samorządzie gminnym.

Niniejsza Strategia została opracowana przy wykorzystaniu modelu ekspercko-partycypacyjnego, pozwalającego na szeroki udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad Strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych.

W treści dokumentu można wyróżnić trzy podstawowe części:

- diagnostyczną (Rozdział 2. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju – stanowiący swoiste streszczenie załącznika nr 1 do Strategii, tj. Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk),
- strategiczną (Rozdziały: 4. Wizja i misja rozwoju Gminy, 5. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy, 6. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele, 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia

i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie).

- wdrożeniową (Rozdziały: 8. System realizacji Strategii, 9. System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju).

W trakcie prowadzonych prac nad niniejszą Strategią, wykorzystane zostały różne techniki badawcze, w tym przede wszystkim:

- analiza danych zastanych (desk research), do których zaliczymy dane Głównego Urzędu Statystycznego, dane własne Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych Gminy, dane zawarte w dokumentach strategicznych i planistycznych dla kraju, województwa, powiatu i gminy;
- analiza SWOT, która pozwala na identyfikację silnych i mocnych stron Gminy, a także szans i zagrożeń, z którymi przyjdzie jej się mierzyć w najbliższych latach;
- badania ankietowe jako jeden z elementów partycypacji społecznej, który pozwolił na poznanie opinii mieszkańców na temat obecnej sytuacji Gminy oraz kierunków rozwoju, które ich zdaniem powinna obrać Gmina w najbliższych latach;
- konsultacje społeczne, kolejny z elementów partycypacji społecznej, który pozwolił na włączenie społeczności lokalnej w proces budowania Strategii Rozwoju Gminy na kolejne lata, dając możliwość wypowiedzenia się m.in. co do strategicznych przedsięwzięć koniecznych do realizacji w założonym dla dokumentu horyzoncie czasowym.

Przyjęta i wdrażana Strategia Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022-2030 pozwoli na efektywne prowadzenie polityki prorozwojowej Gminy, poprzez identyfikację strategicznych obszarów, w ramach których podejmowanie działań jest kluczowym z punktu widzenia poprawy jakości życia społeczności lokalnej, ale także progresu Gminy jako jednostki samorządu terytorialnego. Strategia jest także jednym z kluczowych dokumentów umożliwiających skorzystanie z licznych instrumentów finansowych wspierających rozwój lokalny i regionalny, w tym pochodzących ze środków Unii Europejskiej, dostępnych w ramach nowej perspektywy finansowej.

Niniejszy dokument ma charakter otwarty, zgodnie procesem aktualizacji, powinien ulegać okresowym zmianom, mającym na celu skuteczniejszy dobór działań i kierunków rozwoju przeciwdziałających problemom społeczności lokalnej i odpowiadających na zmieniającą się rzeczywistość.

W związku z wejściem w życie nowej Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz wynikającym z niej obowiązkiem opracowania Planu Ogólnego dla gminy, w 2025 roku dokonano kluczowej aktualizacji niniejszej Strategii. Jej celem było ścisłe powiązanie celów rozwojowych z nowymi wymogami planistycznymi, zapewniając spójność polityki rozwoju z przyszłym planem zagospodarowania przestrzennego. W ramach aktualizacji dokonano kompleksowej weryfikacji i uzupełnienia zapisów dokumentu, w szczególności:

Zaktualizowano dane statystyczne, wykorzystując najnowsze dostępne informacje z Banku Danych Lokalnych GUS za 2024 rok. Na ich podstawie opracowano prognozę demograficzną, szacującą liczbę ludności oraz przewidywaną liczbę gospodarstw domowych w horyzoncie do 2030 roku, uwzględniającą różne scenariusze rozwoju. Prognoza ta posłużyła do wyznaczenia liczby nowych mieszkań, jaką gmina powinna zapewnić do 2030 roku, z zastosowaniem wskaźników zaludnienia i przyjętego standardu 1 mieszkanie na gospodarstwo domowe.

Zrewidowano i rozbudowano rozdział dotyczący uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy. Dokonano w nim identyfikacji potencjalnych obszarów rozwoju mieszkaniowego, takich jak: dogęszczanie istniejących układów wiejskich, kreowanie zwartych centrów wiejskich oraz wskazanie lokalizacji preferowanych w pobliżu istniejącej infrastruktury technicznej i drogowej. Kluczowym elementem stała się analiza chłonności terenów wyznaczonych w strefach mieszkaniowych, którą następnie porównano z prognozowanym zapotrzebowaniem na nowe mieszkania, zapewniając jej zgodność z wymogami ustawowymi (przedział 70–130% zapotrzebowania).

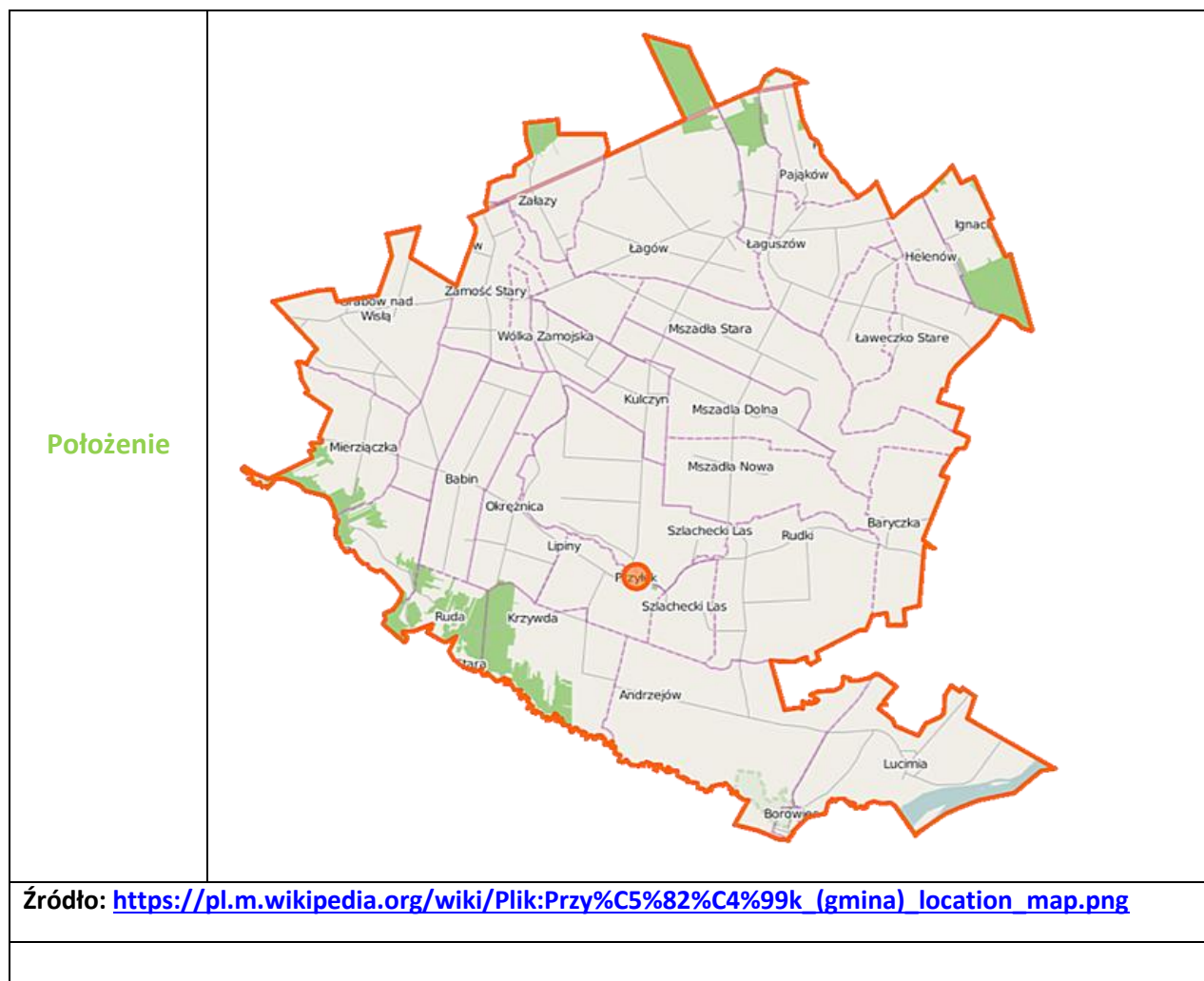

1. Podsumowanie diagnozy Gminy oraz przedstawienie możliwych scenariuszy rozwoju

Szczegółowa diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk stanowi załącznik nr 1 do Strategii Gminy Przyłęk przyjętej uchwałą Rady Gminy Przyłęk Nr 365/LXVIII/23 z dnia 29 marca 2023 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030. Poniżej przedstawiono podsumowanie diagnozy wraz z najważniejszymi elementami analizy SWOT.

Gmina Przyłęk wchodzi w skład powiatu zwoleńskiego, należy do województwa mazowieckiego. Gmina Przyłęk w latach 1975-1998 położona była w województwie radomskim. Administracyjnie na terenie Gminy Przyłęk znajduje się 31 miejscowości, które tworzą 30 sołectw: Andrzejów, Babin, Baryczka, Grabów n/Wisłą, Helenów, Ignaców, Kulczyn, Krzywda, Lipiny, Lucimia, Łagów, Łaguszów, Ławeczko Nowe, Ławeczko Stare, Mierzączka, Mszadla Dolna, Mszadla Nowa, Mszadla Stara, Okrężnica, Pająków, Przyłęk, Wysocin, Rudki, Stefanów, Szlachecki Las, Wólka Łagowska, Wólka Zamojska, Złazy, Zamość Stary, Zamość Nowy, Ruda (sołectwo Wysocin).

Rysunek 1. Mapa Gminy Przyłęk

Ośrodkiem Gminy jest miejscowość Przyłęk położona w południowej części jej obszaru. Siedziba Gminy – miejscowość Przyłęk, znajduje się w odległości ok. 13 km od siedziby powiatu - Zwoleń oraz ok. 170 km od siedziby województwa – Miasta Warszawa oraz 44 km od Radomia. Inne ośrodki miejskie, takie jak Kazimierz Dolny i Puławy zlokalizowane są w odległości odpowiednio ok. 19 i 26 km od Przyłęku, dalej położone ośrodki miejskie stanowią Pionki ok. 30 km, Dęblin – ok. 36 km, Lipsko – ok. 30 km, Poniatowa – ok. 52 km, Opole Lubelskie – ok. 43 km, Nałęczów – 64 km, Lublin – ok. 77 km.

Pod względem komunikacyjnym Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie Gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Przez teren Gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla Gminy, gdyż łączy Gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym.

Sieć komunikacyjną Gminy uzupełniają 13 dróg powiatowych o łącznej długości 65,199 km oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 115 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych.

Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Z lotniska możliwe są bezpośrednie połączenia z Warszawą, Oslo, Dublinem, Londynem, Eindhoven, Antwerpią, Kijowem, Tel Awiwem. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się również Port Lotniczy Warszawa-Radom im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 1976 roku w Radomiu. Lokalizacja Gminy stanowi stosunkowo peryferyjne położenie względem większych ośrodków miejskich. Jest to cecha położenia Gminy, która może być uznawana za wadę w zakresie np. atrakcyjności osiedleńczej, czy wręcz przeszkodę w dalszym rozwoju gospodarczym obszaru, ze względu chociażby na oddalenie od terenów przemysłowych. Jednak takie peryferyjne położenie, przy licznych walorach środowiskowych i dbałości o jakość środowiska naturalnego, może stać się znaczącą zaletą Gminy Przyłęk jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, co z kolei w dłuższej perspektywie czasu może okazać się istotnym czynnikiem rozwoju gospodarczego Gminy.

**Struktura
zagospo-
darowania
gruntu**

Gmina Przyłęk jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Gleby w Gminie Przyłęk nie są najwyższej klasy. Najlepsze jakościowo gleby klasy I, II i III stanowią zaledwie 15% gruntów rolnych, klasy IV - 44%, a pozostałe 41% to gleby klas V i VI. Odnosząc się do struktury zagospodarowania gruntu należy zwrócić uwagę, że w przeważającej części gospodarstw preferuje się tradycyjne metody upraw i hodowli. Głównymi uprawami są: zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki i maliny). Charakterystyczne dla Gminy Przyłęk jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy

terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Kluczowe znaczenie dla Gminy ma hodowla trzody chlewnej i bydła. Należy podkreślić, że nie jest to intensywna gospodarka nastawiona wyłącznie na ilość, lecz ceniąca przede wszystkim jakość produktów rolnych. Uprawy są ekologiczne, naturalne, w dużym stopniu pozbawione ingerencji nowoczesnych technik ochrony roślin, co w powiązaniu z walorami krajobrazowymi stanowi szansę rozwojową Gminy.

Zagospodarowanie poszczególnych wsi w Gminie tworzy różnorodne układy przestrzenne dostosowane do istniejących uwarunkowań. Najczęściej występują układy liniowe, o zabudowie mniej lub bardziej skupionej, wzdłuż istniejących ciągów komunikacyjnych. Typ ten charakteryzuje się położeniem miejscowości wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych, o stosunkowo nieregularnym kształcie. Dominuje nierównomierny układ pól i duże rozbieżności w wielkości działek oraz stosunkowo rozproszona zabudowa jednorodzinna. Rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej pod wieloma względami stanowi bardzo nieefektywną strukturę przestrzenną. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. W wielu miejscowościach brakuje funkcjonalnych centrów, a istniejące przestrzenie publiczne nie są dostatecznie zagospodarowane. Dlatego też rolę takich centrów najczęściej pełnią albo najbliższe otoczenie obiektów użyteczności publicznej (szkół, kościołów, świetlic) lub przestrzenie zlokalizowane wzdłuż dróg przebiegających przez daną miejscowość.

Gmina Przyłęk położona jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie zwoleńskim na obszarze Równiny Radomskiej. Teren Gminy leży w dolinie rzeki Plewki, Czarniawki i Zwoleńki w pobliżu rzeki Wisły. Na uwagę zasługują doliny rzeki "Plewki", "Zwoleńki" i „Czarniawki” oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Krajobraz terenu urozmaicają liczne naturalne i sztuczne stawy oraz oczka wodne, a także pojedyncze drzewa, zarośla i kępy. Występują też zwarte drzewostany leśne.

Środowisko przyrodnicze

Ponadto na rzece Plewce usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowicach, o powierzchni 13 ha, a w miejscowości Andrzejów – Borowiec zlokalizowany jest Rezerwat Żółwia Błotnego. Na wody powierzchniowe Gminy Przyłęk składają się naturalne ciek wodne, źródła i rowy melioracyjne. Największą rzeką na tym obszarze jest Zwoleńka. Siedliska wodne reprezentowane są przez wolno płynącą rzekę i zakola oraz torfianki o różnej powierzchni lustra wody. W dolinie dominują podmokłe łąki, na których prowadzi się gospodarkę ekstensywną. Miejscami występują na nich kępy zarośli wierzbowych i łożowych oraz niewielkie, olchowe laski. Łagodnie wznoszące się piaszczyste zbocza doliny porastają suche sośniny, są tu pola uprawne i nieużytki z roślinnością kserotermiczną. Ze zwierząt występują tu, poza żółwiem błotnym, m.in. bóbr europejski i kumak nizinny.

Według Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP) na terenie gminy Przyłęk występuje: Rezerwat przyrody „Borowiec”, Obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”, Obszar Natura 2000 „Dolina Zwoleńki”, Obszar Natura 2000 „Przełom Wisły w Małopolsce”, Obszar Natura 2000 „Małopolski Przełom Wisły”. Ponadto na rzece Plewce usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowicach, o powierzchni 13 ha. Gmina ma również bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Na terenie Gminy oprócz obszaru krajobrazu chronionego, nie występują pomniki przyrody oraz użytki ekologiczne.

Kultura i zabytki

Istotnym czynnikiem wpływającym na atrakcyjność Gminy Przylęk jest jej dziedzictwo kulturowe. Gmina dba m.in. o zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych, finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobiega zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytku. W tym celu prowadzi się gminną ewidencję zabytków, która stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, a ta z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Gmina Przylęk opracowała Gminny Plan Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych dla Gminy Przylęk, który został uzgodniony z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w grudniu 2008 r. Gminny Program Opieki nad Zabytkami był sporządzony na lata 2014-2017. Na obszarze Gminy Przylęk funkcjonuje wpis do rejestru zabytków, zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Na obszarze Gminy znajdują się chronione prawnie obiekty przyrodnicze: obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwolenki”, rezerwat przyrody „Borowiec”, zabytkowy park podworski w Grabowie Starym. Gmina może się również poszczycić cennymi zabytkami architektury sakralnej oraz miejscami pamięci, do których należą: kościół parafialny pw. Św. Floriana w Łagowie z 1863 roku, kaplica pw. Św. Zofii w Grabowie nad Wisłą, kapliczka przydrożna w Mszadli Dolnej. Do rejestru wpisane są zabytki z Grabowa nad Wisłą: kaplica z przełomu XIX i XX w, park z poł. XIX w oraz z Łagowa: Kościół Parafialny p.w. św. Floriana datowany na 1862/63 r. Natomiast w Mszadli Dolnej znajduje się przydrożna kapliczka z lat 30-tych XX wieku. Jeżeli chodzi o miejsca pamięci, warto wspomnieć o pomnikach przypominających okresy historyczne upamiętniające miejsca pamięci z czasów okupacji hitlerowskiej i wzmożonego terroru w stosunku do miejscowych mieszkańców. Są to: pomnik niepodległości oraz obelisk pamiątkowy w Mszadli Nowej, kamień i krzyż żelazny z 1928 r. przy kościele parafialnym w Przylęku, mogiła lotnika WP z 1939 r. – kapitana T. Sędzielowskiego w Łagowie, grób por. Klimienki w lesie k/Lucimi, poległego podczas wyzwolenia, obelisk w Lipinach ku Czcii Odzyskania Niepodległości w r. 1918 (budowa w 1928 r.), pomnik dwóch saperów Wojska Polskiego na Cmentarzu w Przylęku, mogiła dwóch saperów, ppłk. AK Józefa Pawlaka, ks. Kosyrzyka na cmentarzu parafialnym w Łagowie, pomnik rozstrzelanych przez Hitlerowców w Kulczynie.

Nagromadzenie zabytków historycznych w otoczeniu pięknej przyrody, może stanowić podstawę do stworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego Gminy Przylęk.

Na różnorodność oferty turystycznej i kulturowej Gminy Przylęk składa się również kalendarz imprez kulturowych oraz twórczość ludowa mieszkańców. Do

cyklicznych imprez na terenie Gminy Przyłęk należy Festyn rodzinny „Przyłęk nasza ziemia” organizowany corocznie w ostatnią niedzielę lipca na terenie boiska przy PSP w Przyłęku. W maju 2022 r. odbyła się pierwsza impreza „Święto truskawki”, która stała się imprezą cykliczną promującą najsmaczniejszy produkt Gminy, jakim jest uprawa truskawek.

Na terenie Gminy Przyłęk mieszka i tworzy poetka ludowa Ewa Czarnota. We wsi Lucimia powstają wiklinowe kosze „kablęcoki”. Na terenie Gminy funkcjonują 4 gospodarstwa agroturystyczne, które dysponują bazą noclegową oraz wyżywieniem - tradycyjnymi, lokalnymi produktami. Funkcjonuje 7 kół gospodyń wiejskich, które prowadzą działalność nie tylko lokalnie, ale prezentują efekty swojej pracy również poza granicami Gminy. Aktywnie włączają się w cykliczne imprezy gminne.

Wskaźnikiem obrazującym dostępność i dbałość o dobra kulturowe Gminy Przyłęk na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego jest wskaźnik: Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

W 2020 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego Gmina przeznaczyła 99,2 tys. zł, przy wydatkach na tą samą kategorię kosztów przez powiat zwoleński w kwocie 23,3 tys. (Gmina Przyłęk wydała 0,3 % swojego budżetu wynoszącego 37,8 mln zł). Tym samym zarówno kwota, jak i udział procentowy w budżecie gminy jest ogółem wyższy niż w powiecie zwoleńskim. Należy jednocześnie odnotować fakt wzrostu nakładów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego - trzykrotny w stosunku do roku poprzedniego oraz tendencję wzrostową trwającą od kilku lat.

Poniższa tabela pokazuje nakłady na kulturę ponoszone przez Gminę Przyłęk na tle innych gmin powiatu zwoleńskiego oraz powiatu zwoleńskiego.

Tabela 1. Nakłady poniesione na kulturę w gminach powiatu zwoleńskiego w 2020

<i>Nazwa jednostki samorządu terytorialnego</i>	<i>Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921] 2020 r.</i>	<i>Na jednego mieszkańca (zł)</i>	<i>% udział w całości budżetu</i>	<i>Budżet ogółem</i>
Zwoleń	2 272, 21 tys.	151	3,3	69,2 mln
Gm. Przyłęk	586,26 tys.	99,2 tys.	1,68	34,8 mln
Gm. Kazanów	188,0 tys.	42,76	0,8	23,9 mln
Gm. Policzna	354 787,96	66,63	1,4	24,7 mln
Gm. Tczów	275,3 tys.	56,5	1	26,8 mln

Powiat zwoleński	23,3 tys.	0,6	0,1	43,9 mln
---------------------	-----------	-----	-----	----------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 2. Nakłady poniesione na kulturę w gminach powiatu zwoleńskiego w 2024

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego [Dział 921] 2024 r.	Na jednego mieszkańca (zł)	% udział w całości budżetu	Budżet ogółem
Zwoleń	3 822 256,97	267,14	3,85%	99 397 413,28
Gm. Przyłęk	1 801 686,31	312,85 tys.	4,18%	43 135 237,02
Gm. Kazanów	257 500,00.	60,96	0,70%	36 995 095,07
Gm. Policzna	8 372 268,40	1 640,66	20,91%	40 040 128,28
Gm. Tczów	350 902,81	73,33	0,74%	47 353 035,04
Powiat zwoleński	14 604 614,49	427,30	5,47%	266 920 908,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Demografia

Zgodnie z danymi GUS w roku 2020 w Gminie Przyłęk zameldowanych było 6097 osób. Jest to najniższa liczba ludności, jaką odnotowano od kilku lat. W 2024 roku Liczba ta zmniejszyła się do 5 741

Tabela 3. Liczba osób zameldowanych na terenie Gminy Przyłęk do roku 2020

Rok	Liczba ludności	Mężczyźni	Kobiety
31.12.2015	6 355	3 182	3 173
31.12.2016	6 299	3 149	3 150
31.12.2017	6 251	3 125	3 126
31.12.2018	6 200	3 096	3 104
31.12.2019	6 164	3 068	3 096
31.12.2020	6 097	3 039	3 058
31.12.2021	5 859	2 917	2 942
31.12.2022	5 818	2 894	2 924
31.12.2023	5 758	2 868	2 890
31.12.2024	5 741	2 856	2 885

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Dynamika zmian ludności w latach 2015 – 2024.

W latach 2015 – 2024 dostrzegany jest wyraźny spadek liczby wymeldowań ludności (z wyjątkiem roku 2025). Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 4. Liczba osób zameldowanych i wymeldowanych

Rok	Zameldowania	Wymeldowania
2015	0	0
2016	43	62
2017	47	57
2018	39	77
2019	44	68
2020	44	73
2021	41	53
2022	40	38
2023	34	62
2024	50	43
Ogółem	382	533

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Malejąca liczba mieszkańców Gminy Przyłęk w dużej mierze jest wynikiem także wzrostu poziomu umieralności. Liczba zgonów w latach 2015-2020 ulegała wahaniom, jednakże dostrzegalna jest generalna tendencja wzrostowa. Najniższa liczba zgonów odnotowana została w roku 2019, najwyższa natomiast w roku 2017. Liczba zgonów kobiet w latach 2015-2020 była niższa niż liczba zgonów mężczyzn. Kobiety wykazują się niższą niż mężczyźni umieralnością.

W latach 2015 – 2020 znacząco zwiększyła się liczba zgonów niż urodzeń. Szczegółowe dane przedstawia tabela.

Tabela 5. Liczba zgonów i urodzeń

Rok	Zgony	Urodzenia
2015	84	54
2016	83	55
2017	94	53
2018	80	60
2019	74	58
2020	85	53
2021	128	39
2022	83	39

2023	67	40
2024	57	28
Ogółem	835	479

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS

Gminę Przylęk charakteryzuje wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy). Gmina Przylęk posiada w tej grupie wiekowej 59,3% ludności (spadek z poziomu 59,9% w roku 2019). Według Głównego Urzędu Statystycznego w wieku produkcyjnym znajdują się mężczyźni pomiędzy 15-64 rokiem życia i kobiety pomiędzy 15-59 rokiem życia. Osoby w wieku poprodukcyjnym (to osoby, które zazwyczaj kończą pracę zawodową), czyli mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej, stanowią 23,7% ludności (wzrost z poziomu 21.5% w roku 2019). Grupa w wieku przedprodukcyjnym 0 – 14 lat, która nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, stanowiła w 2024 roku 17% ludności.

**Raport
dotyczący
sytuacji
mieszkaniowej
w Gminie
Przylęk**

Warunki mieszkaniowe to jeden z ważniejszych czynników świadczących o rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz stopniu jego zamożności. W 2020 roku w Gminie Przylęk oddano do użytku 9 mieszkań. Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 1,48 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Całkowite zasoby mieszkaniowe w Gminie Przylęk to 2 190 nieruchomości. Na każdych 1000 mieszkańców przypada zatem 360 mieszkań. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa mazowieckiego oraz mniejsza od średniej dla całej Polski. Przeciętna powierzchnia użytkowa nieruchomości oddanej do użytkowania w 2020 roku w Gminie Przylęk to 126,30 m² i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa mazowieckiego oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce.

W 2024 roku oddano do użytkowania 5 mieszkań, a w 2023 roku 8 mieszkań. Liczby te stanowiły 0,9 mieszkań do użytkowania na 1000 ludności w roku 2024 i 1,4 mieszkań na 1000 ludności w roku 2023.

Gmina posiada opracowany Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Przylęk na lata 2024-2029. Program ten stanowi załącznik do Uchwały Nr 442/LXXXIV/24 Rady Gminy Przylęk z dnia 15 marca 2024 roku.

Zasób mieszkaniowy Gminy Przyłęk składa się z następujących lokali mieszkalnych:

- Lucimia – 2 lokale mieszkalne (budynek po byłej Szkole Podstawowej)
- Łagów – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki)
- Lipiny – 1 lokal mieszkalny (budynek Agronomówki)
- Helenów – 1 lokal mieszkalny (budynek jednorodzinny wolnostojący).

Gmina Przyłęk w ostatnich latach odnotowuje istotne zmiany demograficzne i przestrzenne, które mają bezpośredni wpływ na politykę mieszkaniową i konieczność wskazania nowych obszarów pod zabudowę mieszkaniową. Choć w latach 2010 – 2024 liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 11%, to obserwowane w latach 2023–2025 zjawisko wzmożonego zainteresowania inwestorów terenami pod budownictwo jednorodzinne wskazuje na zmianę trendu. W tym okresie mieszkańcy i inwestorzy złożyli wnioski o wydanie warunków zabudowy na ponad 800 nowych mieszkań, co jest dowodem na rosnący popyt na tereny budowlane w gminie. Tak duża liczba wniosków w tak krótkim czasie nie jest przypadkiem – to sygnał, że gmina staje się atrakcyjnym miejscem do życia i inwestowania.

Istotnym czynnikiem uzasadniającym rozwój mieszkalnictwa w gminie jest zjawisko suburbanizacji. Bliskość takich miast jak Zwoleń (13 km), Radom (45 km), Kazimierz Dolny (39 km) czy Lipsko (27 km) sprawia, że Gmina Przyłęk staje się atrakcyjnym miejscem dla osób poszukujących spokojnego otoczenia i korzystniejszych cen gruntów, przy zachowaniu dobrej dostępności komunikacyjnej. W połączeniu z rosnącymi cenami nieruchomości w ośrodkach miejskich stanowi to silną zachętę dla nowych mieszkańców, aby osiedlać się właśnie na terenie gminy. Korzystna relacja ceny gruntu do ceny w pobliskich miastach sprawia, że osoby młode i rodziny z dziećmi chętniej wybierają Przyłęk jako miejsce do budowy domu.

Równocześnie zauważalny jest proces odchodzenia od modelu rodzin wielopokoleniowych na rzecz gospodarstw domowych typu 2+1, co zwiększa zapotrzebowanie na osobne domy i mieszkania. Średnia liczba mieszkańców przypadających na jeden budynek mieszkalny spadła z 3,12 w 2010 roku do 2,78 w 2024 roku. Oznacza to, że mimo spadku liczby ludności, rośnie liczba gospodarstw domowych. Zjawisko to w praktyce generuje stały popyt na nowe mieszkania i działki budowlane, nawet przy ogólnym trendzie demograficznym spadkowym – ponieważ mniejsze gospodarstwa oznaczają konieczność zapewnienia większej liczby lokali.

Dodatkowym argumentem przemawiającym za koniecznością wyznaczenia nowych terenów mieszkaniowych jest fakt, że mieszkańcy gminy konsekwentnie

modernizują swoje zasoby mieszkaniowe – coraz większy odsetek mieszkań jest wyposażony w wodociąg, łazienkę, ustęp splukiwany oraz centralne ogrzewanie. Poprawa jakości życia i infrastruktury sprzyja zatrzymaniu mieszkańców, a jednocześnie przyciąga osoby z zewnątrz, które poszukują lepszych warunków mieszkaniowych w przystępnej cenie.

Warto również podkreślić, że wyznaczenie nowych obszarów pod zabudowę mieszkaniową jest działaniem wyprzedzającym, pozwalającym gminie zapanować nad procesami przestrzennymi i uniknąć rozproszonej zabudowy. Odpowiednio zaplanowane tereny mieszkaniowe mogą być wyposażone w niezbędną infrastrukturę techniczną i społeczną, co sprzyja zrównoważonemu rozwojowi gminy.

Dane GUS potwierdzają, że gmina rozwija się gospodarczo. W latach 2012–2024 liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej utrzymuje się na wysokim poziomie, przy czym w latach 2017–2019 i 2021–2023 notowano szczególnie intensywny wzrost (29–34 nowych rejestracji rocznie). Równocześnie dynamicznie zwiększa się liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – z 170 w 2012 roku do 255 w 2024 roku, co oznacza wzrost o 50% w ciągu 12 lat. Jest to dowód na to, że gmina nie tylko przyciąga mieszkańców, ale także tworzy korzystne warunki dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, tym bardziej, że obecne realia gospodarcze sprzyjają osiedlaniu się na terenach wiejskich – coraz więcej osób wykonuje pracę zdalną lub hybrydową. Gmina Przyłęk, dzięki dostępności internetu i rozwijającej się ofercie lokalnych usług, staje się atrakcyjna dla osób, które mogą pracować z dowolnego miejsca, a preferują spokojniejsze i tańsze otoczenie niż duże miasta. Rosnąca popularność outsourcingu usług B2B (np. księgowość online, doradztwo, IT) dodatkowo wzmacnia ten trend – przedsiębiorcy mogą prowadzić działalność w Przyłęku, obsługując klientów z całej Polski lub z zagranicy.

Tak silne zainteresowanie budową nowych domów wymaga, aby gmina odpowiednio zarządzała rozwojem przestrzennym. Wyznaczenie nowych obszarów pod zabudowę mieszkaniową jest działaniem wyprzedzającym, pozwalającym na zapewnienie ładu przestrzennego, właściwego rozmieszczenia infrastruktury oraz efektywnego wykorzystania terenów. Skoncentrowanie rozwoju w odpowiednich lokalizacjach zapobiegnie rozproszonej zabudowie, ułatwi planowanie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i drogowej, a w konsekwencji obniży koszty utrzymania infrastruktury w przyszłości.

Prognoza rozwoju zabudowy mieszkaniowej

Analiza wniosków o wydanie warunków zabudowy złożonych w latach 2023–2025 (ponad 800 wniosków) wskazuje, że zapotrzebowanie na nowe budynki mieszkalne w tym okresie jest wyjątkowo wysokie i obejmuje zarówno potrzeby obecnych mieszkańców, jak i potencjalnych nowych osadników. W praktyce zaspokaja to większość przewidywanego popytu na mieszkania w gminie w perspektywie dekady. Należy zakładać, że po przyjęciu Planu Ogólnego w 2026 roku liczba wniosków o warunki zabudowy ustabilizuje się, a roczna liczba nowo powstających budynków będzie niższa, ale utrzyma się na stałym poziomie wynikającym z migracji i naturalnej wymiany pokoleniowej.

Zakładając, że zrealizowana zostanie większość inwestycji wynikających z już złożonych wniosków (ok. 800 budynków), a w kolejnych latach przybywać będzie średnio 50–60 nowych budynków rocznie, można prognozować, że w perspektywie 10 lat w gminie powstanie od 1 300 do 1 400 nowych domów i mieszkań. Oznacza to wzrost zasobu mieszkaniowego o kilkanaście procent, co przyciągnie nowych mieszkańców i wzmocni bazę podatkową gminy.

Czynniki dodatkowe – „ukryty” popyt

Warto uwzględnić również fakt, że część rodzin, które de facto mieszkają na terenie gminy, pozostaje zameldowana w miastach ze względu na rejonizację szkół i łatwiejszy dostęp do placówek edukacyjnych. Wzrost liczby budynków mieszkalnych w gminie może skłonić te osoby do zmiany meldunku, a także przyciągnąć kolejne rodziny, które cenią wiejskie warunki życia, ale nadal chcą korzystać z infrastruktury miejskiej.

Potrzeba planowania przestrzennego

Tak silne zainteresowanie budową nowych domów wymaga, aby gmina odpowiednio zarządzała rozwojem przestrzennym. Wyznaczenie nowych obszarów pod zabudowę mieszkaniową jest działaniem wyprzedzającym, pozwalającym na zapewnienie ładu przestrzennego, właściwego rozmieszczenia infrastruktury oraz efektywnego wykorzystania terenów. Skoncentrowanie rozwoju w odpowiednich lokalizacjach zapobiegnie rozproszonej zabudowie, ułatwi planowanie sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i drogowej, a w konsekwencji obniży koszty utrzymania infrastruktury w przyszłości.

Mając na uwadze powyższe uwarunkowania – rosnące zainteresowanie terenami budowlanymi, proces suburbanizacji, zmianę modelu rodziny, wzrost liczby przedsiębiorstw i osób prowadzących działalność gospodarczą oraz nowe trendy gospodarcze – uzasadnione jest wskazanie nowych obszarów przeznaczonych pod mieszkalnictwo w dokumentach planistycznych gminy. Pozwoli to

	odpowiedzieć na rzeczywiste zapotrzebowanie społeczne i gospodarcze, zaspokoić potrzeby nowych mieszkańców oraz wzmocnić rozwój gminy jako atrakcyjnego miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej.
Edukacja, kultura i ochrona zdrowia	Istniejąca infrastruktura edukacyjna dostępna na obszarze Gminy Przyłęk jest zadowalająca oraz spełnia podstawowe wymagania i potrzeby mieszkańców. Obecnie Gmina Przyłęk jest organem prowadzącym dla 4 szkół podstawowych oraz 2 klubów dziecięcych: 1. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Heleny Długoszewskiej w Babinie, 2. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Haliny Mirosławskiej w Grabowie nad Wisłą, 3. Publicznej Szkoły Podstawowej im. ppłk. AK Józefa Pawlaka „Brzozy” w Łaguszowie, 4. Publicznej Szkoły Podstawowej im. Mikołaja Kopernika w Przyłęku, 5. Samorządowego Klubu Dziecięcego „Żółwik” w Mszadli Starej, 6. Klubu Dziecięcego „Żółwik II” w Łaguszowie. Pomimo ogólnego spadku liczby mieszkańców, sektor edukacji podstawowej wykazuje względną stabilność. W 2024 roku w 4 szkołach podstawowych uczy się 422 uczniów w 32 oddziałach, co przekłada się na korzystny wskaźnik 13 uczniów na oddział, zapewniający dobre warunki do nauki. Należy jednak odnotować, że liczba nauczycieli (46,4 etatu) wykazuje trend spadkowy, co wymaga monitorowania w kontekście jakości kształcenia. Najpoważniejszym wyzwaniem w obszarze kapitału ludzkiego jest znacząco niższy poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Przyłęk w porównaniu do średniej dla województwa mazowieckiego. • Zaledwie 11,8% osób legitymuje się wykształceniem wyższym (611 osób). • Dominują wykształcenia podstawowe i zasadnicze zawodowe. Aż 52% dorosłej populacji (2 718 osób) ma wykształcenie co najwyżej zasadnicze zawodowe (w tym podstawowe ukończone - 1 198 os., zasadnicze - 1 520 os.). • Występuje wyraźny dysonans edukacyjny między płciami. Mężczyźni koncentrują się głównie na wykształceniu zasadniczym zawodowym (30,2%) i podstawowym (29,1%). Kobiety częściej niż mężczyźni zdobywają wykształcenie wyższe (16,0% kobiet vs. 7,6% mężczyzn), jednak największy odsetek spośród nich również ma wykształcenie podstawowe (31,1%).

Ogólna kwota wydatków w 2024 roku wyniosła 15 397 186,29 zł (w 2020 r. 9 405 930,85 zł), w tym wydatki inwestycyjne na kwotę 113 7788,20 zł (w porównaniu 2020 – 365 114,64 zł).

Gmina Przyłęk i Powiat Zwoleński (razem z powiatami ostrołęckim, przysuskim i makowskim), charakteryzuje się najmniejszą liczbą zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Nie przekreśla to jednak atrakcyjności kulturalnej Gminy, którą rozwijają lokalne instytucje i osoby.

Dużą rolę odgrywa Gminna Biblioteka Publiczna w Przyłęku. Jako samodzielna instytucja kultury działa na podstawie Uchwały nr 179/XXV/2004 z dnia 13 grudnia 2004 w sprawie utworzenia gminnej instytucji kultury – Gminnej Biblioteki Publicznej w Przyłęku. Biblioteka ma swoje 3 filie: w Grabowie nad Wisłą, w Łagowie, w Rudkach.

Biblioteka wraz z placówkami oświatowymi realizuje zadania na rzecz kultury. Dużą rolę w rozwoju życia towarzyskiego, kulturalnego i społecznego odgrywają w Gminie strażnice OSP, które pełnią również funkcję świetlic środowiskowych. W życie kulturalne Gminy angażują się aktywnie koła gospodyń wiejskich, których jest 7, w tym 5 zespołów śpiewaczych. Perłą w dziedzinie propagowania rodzimej sztuki i kultury jest zespół taneczny i śpiewaczy „Łaguszowianki” działający od 1962 roku przy Kole Gospodyń Wiejskich w Łaguszowie.

Ochroną Zdrowia mieszkańców Gminy zajmuje się Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej. W skład zakładu wchodzi 2 Ośrodki Zdrowia: w Załazach i w Przyłęku. Udzielanie świadczeń może odbywać się także w miejscu pobytu pacjenta. Przedmiotem działania Zakładu Opieki Zdrowotnej Gminy Przyłęk jest prowadzenie działalności leczniczej:

- ambulatoryjne i domowe porady lekarza poz, pielęgniarki i położnej poz, pielęgniarki środowiska nauczania i wychowania,
- ambulatoryjne porady lekarza dentysty, lekarza ginekologa-położnika, lekarza psychiatry i psychologa.

W powiecie zwoleńskim funkcjonuje 10 aptek i 2 punkty apteczne, w tym 1 na terenie Gminy Przyłęk. Na terenie gminy funkcjonują 2 przychodnie lekarskie, w których w roku 2024 udzielono 19 440 porad (spadek w stosunku do roku 2020 z poziomu 19 557 porad) z czego 18 505 porad podstawowej opieki zdrowotnej i 935 porad specjalistycznej opieki zdrowotnej, równocześnie wraz z ustaniem pandemii spadła liczba teleporad: z 14 013 w 2020 roku do 320 w roku 2024.

**Pomoc
społeczna
i
bezpieczeństwo**

Problemami i kwestiami pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyłęku. Świadczy on pomoc w formie świadczeń pieniężnych, oferuje również wsparcie w naturze i pomoc usługową w postaci pracy socjalnej bądź usług opiekuńczych. Pomoc jest przyznawana w głównej mierze z powodu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, potrzeby ochrony macierzyństwa, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, klęsk żywiołowych, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, narkomanii oraz alkoholizmu.

Osobom, które objęte są pomocą społeczną, udzielana jest pomoc na terenie Gminy w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, dożywiania dzieci w szkole.

OPS realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o dodatkach mieszkaniowych, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o zaliczce alimentacyjnej i postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych.

W 2020 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyłęku udzielił pomocy środowiskowej 604 osobom, a w roku 2024: 375 (z czego 199 osób to osoby korzystające ze świadczeń deklarujące dochód poniżej kryterium dochodowego).

Osoby te są przedstawicielami 182 gospodarstw domowych (z czego 110 to gospodarstwa o dochodach poniżej kryterium dochodowego).

Tabela 6. Powody udzielania pomocy rodzinom w 2020 r. świadczonej przez GOPS Przyłęk

Powody udzielania pomocy i wsparcia	Liczba rodzin ogółem 2020	Liczba rodzin ogółem 2024
Ubóstwo	70	74
Bezrobocie	80	33
Długotrwała lub ciężka choroba	70	50
Potrzeba ochrony macierzyństwa	46	23
w tym wielodzietność	46	23
Niepełnosprawność	45	36
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego- ogółem	13	7
Rodziny niepełne	10	7
Alkoholizm	3	1
Bezdomność	4	3
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	4
Sieroctwo	2	0

Źródło: dane wg Raportów o stanie Gminy Przyłęk za 2020 r. i 2024 r.

W 2020 r. obowiązującym dla Gminy Przyłęk był „Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Przyłęk na lata 2019 – 2021”, przyjęty uchwałą Rady Gminy na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wsparciem asystenta rodziny w 2020 r. objęto 15 rodzin, w których się wychowuje 31 dzieci. W piecach zastępczych przebywa 10 dzieci.

W 2024 obowiązującym dla Gminy Przyłęk jest Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2025-2027 przyjęty uchwałą nr 43/X/24 z dnia 28 listopada 2024 roku.

Bezrobocie stanowi jeden z najpoważniejszych problemów społecznych w Gminie Przyłęk. Dezaktywacja zawodowa mieszkańców Gminy ma wpływ na poziom ubóstwa, a także generuje występowanie negatywnych zjawisk rodzinnych i społecznych. W 2020 roku bezrobocie wzrosło na terenie Gminy Przyłęk o około 20% w stosunku do roku 2019. Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w 2020 roku w Gminie Przyłęk na 1000 mieszkańców pracowało 78 osób. 57,1% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 42,9% mężczyźni. Niska wartość liczby pracujących wynikała z rolniczego charakteru Gminy, a praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest głównym źródłem utrzymania mieszkańców Gminy. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Przyłęk w 2020 roku 322 osób wyjeżdżało do pracy do innych gmin, a 69 pracujących przyjeżdżało do pracy spoza Gminy. 61,8% aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Przyłęk pracowało w 2020 roku w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 11,0% w przemyśle i budownictwie, a 9,4% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja), 0,7% pracowało w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

W 2024 roku zarejestrowano na terenie gminy Przyłęk 193 osoby bezrobotne (wzrost w stosunku do roku 2021 o 6 osób) – z czego większość osób bezrobotnych stanowią kobiety (107) w stosunku do 86 mężczyzn. W podziale na grupy wiekowe w 2024 roku odnotowano 48 osoby bezrobotne do 24 roku życia, 73 do 30 roku życia i 41 powyżej 50 roku życia. Rozkład według grup wieku zachowuje stabilność, natomiast w porównaniu do roku 2021 spadła liczba długotrwale bezrobotnych – z poziomu 117 osób w roku 2021 do 85 osób w roku 2024.

Na terenie Gminy Przyłęk funkcjonuje posterunek policji. W utrzymaniu bezpieczeństwa pomagają jednostki ochotniczych straży pożarnych, których jest

	7: w Przyłęku, Grabowie nad Wisłą, Łagowie, Łaguszowie, Ignacowie, Mszadli Nowej i Zamościu Starym. Trzy jednostki należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego: OSP Łągów, OSP Grabów nad Wisłą, OSP Mszadla Nowa.
Gospodarka i rolnictwo	Na terenie Gminy nie ma dużych zakładów przemysłowych, natomiast w 2024 roku zarejestrowanych było 255 podmiotów gospodarczych w sektorze handlowym, usługowym, budownictwa i transportu. Przeważającą część stanowią firmy z sektora małych i średnich przedsiębiorstw zatrudniające do kilkudziesięciu pracowników lub mikroprzedsiębiorstwa (jednoosobowe). 249 osób prowadziło w 2024 roku działalność gospodarczą – co stanowi wzrost w stosunku do 2020 roku o 35 podmiotów. Od 1 lipca 1955 r. na terenie Gminy działalność gospodarczą podjęła Gminna Spółdzielnia „SCH” w Przyłęku. Na terenie Gminy funkcjonuje również Rolniczy Zakład Doświadczalny (RZD) w Grabowie nad Wisłą, który jest częścią Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach. Na terenie Gminy sprzedaż detaliczna artykułów spożywczych, przemysłowych, chemicznych oraz alkoholu prowadzona jest w 18 punktach sprzedaży, w tym jest 1 lokal gastronomiczny. W miejscowości Pająków działa Przetwórnia Owocowo - Warzywna "KROKUS" - przetwarzająca owoce, warzywa i grzyby. Wśród nielicznych podmiotów gospodarczych znajdują się 2 stacje paliw: BP w Zamościu Starym oraz Star-Maz w Lipinach. Przyłęk jest gminą typowo rolniczą, dlatego też w strukturze zagospodarowania gruntu dominują użytki rolne, a wśród nich przeważają grunty orne. Użytki rolne zajmują największy procent powierzchni Gminy - 82%, w tym grunty orne zajmują 88,8% powierzchni użytków rolnych. Resztę stanowią lasy (1980 ha), łąki i pastwiska. Głównymi uprawami są zboża, warzywa i owoce (szczególnie truskawki, maliny). Powierzchnia Gminy wynosi 13 089 ha, w tym użytki rolne stanowią 82% powierzchni wszystkich gruntów, a lasy i grunty leśne stanowią 11,6% powierzchni Gminy i w większości znajdują się w zarządzie Lasów Państwowych. Charakterystyczne dla Gminy Przyłęk jest występowanie znacznych powierzchni łąk trwałych i pastwisk, które obejmują 9% udziału powierzchni Gminy oraz zbiorników wodnych. Jest to następstwem występowania na obszarze Gminy terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych. Korzystne warunki przyrodniczo-rolnicze Gminy Przyłęk znacząco wpływają na strukturę dochodów ludności, zgodnie z którą dla ponad 97% gospodarstw rolnictwo stanowiło główne źródło utrzymania. Rolniczy charakter Gminy powinien determinować rozbudowę zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego oraz podmiotów zajmujących się obsługą rolnictwa w Gminie.

**Infrastruktura
techniczna**

Infrastruktura drogowa w Gminie Przyłęk na dzień 1 stycznia 2020 roku to 149 km dróg. W 2024 roku długość dróg gminnych wyniosła 115 km, przy czym udział dróg o nawierzchni asfaltowej w ogólnej ilości dróg gminnych wyniósł 85%. Długość dróg tłuczniowych, dróg gruntowych o nawierzchni wzmocnionej żwirem, żużlem i dróg gruntowych w 2024 wyniosła 17,16 km.

Przez teren Gminy przebiega tylko jedna droga krajowa nr 12 (połączenie wschód-zachód łączące Lublin z Łodzią) na długości 7,3 km. Ma ona bardzo duże znaczenie dla Gminy, gdyż łączy ona Gminę z zewnętrznym układem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym. Sieć komunikacyjną Gminy uzupełnia 13 dróg powiatowych o łącznej długości o 65,199 km oraz 35 dróg gminnych o łącznej długości 115 km. Układ ten wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych. Pod względem komunikacyjnym Gmina jest dobrze rozwinięta. Sieć dróg na terenie Gminy jest wystarczająca, jednakże ich stan techniczny nie jest najlepszy. Na obszarze Gminy nie funkcjonuje komunikacja kolejowa - powiat zwoleński jest jednym z siedmiu ośrodków powiatowych w województwie mazowieckim nie mającym dostępu do kolei (pozostałe to: Przasnysz, Żuromin, Maków Mazowiecki, Białobrzegi, Lipsko, Zwoleń i Węgrów). Gmina posiada połączenia busy/autobusowe ze Zwoleńskiem, a stamtąd z Lublinem, Warszawą, Radomiem, Katowicami, Łodzią, Lipskiem, Koźmicami, Puławami, Wrocławiem, Opolem, Kielcami i Ostrowcem Świętokrzyskim. Obsługiwane są one przez PKS i firmy prywatne. Najbliższym lotniskiem jest Port Lotniczy Lublin-Świdnik oddalony o ok. 95 km. Odległość od największego lotniska w Polsce im. Fryderyka Chopina w Warszawie wynosi ok. 173 km.

Biorąc pod uwagę rozproszone osadnictwo wiejskie o jednorodnej funkcji zabudowy zagrodowej, zgodnie z trendami ogólnokrajowymi dynamicznie rozwija się transport indywidualny. Rozproszenie osadnictwa utrudnia dostęp do infrastruktury społecznej i technicznej. Czas podróży z miejsca zamieszkania do szkoły, ośrodka zdrowia czy urzędu zwiększa się, wzrastają też koszty podróży. Efektem są m.in. problemy związane z dowozem dzieci do szkół. Dłuższe odcinki dróg wymagają większych nakładów na remonty i utrzymanie. Budowa i eksploatacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i energetycznej przy małym zagęszczeniu odbiorców jest znacznie kosztowniejsza ze względu na wydłużenie niezbędnych odcinków sieci.

Jeżeli chodzi o udział korzystających z sieci wodociągowej, Gmina Przyłęk i Powiat Zwoleński zalicza się do obszarów z najniższym odsetkiem korzystających z tego rodzaju sieci (na podobnym poziomie są powiaty legionowski i ostrołęcki).

Na terenie Gminy nie funkcjonują zbiorowe, komunalne systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków bytowo–gospodarczych. Szacuje się, że na terenie Gminy istnieje około 1080 zbiorników bezodpływowych, które systematycznie, w ramach potrzeb należy opróżniać. Zbiorniki te w większości nie spełniają norm zbiorników bezodpływowych, a ich usytuowanie nie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa budowlanego. Dlatego też istnieje pilna potrzeba rozwiązania tej sytuacji poprzez budowę sieci kanalizacyjnej, budowę oczyszczalni ścieków, budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków. W wielu miejscach Gminy Przyłęk istnieje rozproszona zabudowa. W miejscowościach tych proponuje się zastosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Na terenie Gminy Przyłęk i na terenie powiatu zwoleńskiego brak jest sieci centralnej. Każdy budynek czy zakład produkcyjny posiada swoje źródło ciepła. Na terenie powiatu funkcjonuje szereg małych kotłowni lokalnych, opalanych różnymi materiałami: węglem, koksem, gazem. Kotłownie lokalne znajdują się przeważnie w obiektach użyteczności publicznej, tj. szkołach, ośrodkach zdrowia, bankach, urzędach gmin, obiektach kultury, itp. Gmina Przyłęk nie posiada sieci gazowej. Mieszkańcy Gminy zaopatrują się w gaz propan – butan, głównie z butli 11 kg. Dostawcami gazu są indywidualne podmioty.

Gospodarka odpadami jest jednym z najpoważniejszych problemów dotyczących współczesnej cywilizacji. Proces gospodarowania odpadami dzieli się na etapy: gromadzenie, transport, unieszkodliwianie, recykling i monitorowanie odpadów powstających w wyniku działalności człowieka i innych działań.

Gmina Przyłęk nadzoruje gospodarowanie odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości, ustanawiając selektywne zbieranie odpadów komunalnych, obejmujące następujące frakcje odpadów: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji. Organizuje zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych, zapewniając osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. Na terenie Gminy Przyłęk w Lipinach znajduje się Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), który jest zarządzany był przez firmę odbierającą odpady komunalne z terenu Gminy Przyłęk.

Gmina Przyłęk posiada dostęp zarówno do sieci telefonii stacjonarnej, jak i komórkowej. Sieć Internet dostępna jest także w wersji stacjonarnej oraz

	mobilnej. Dostępność mieszkańców do infrastruktury telekomunikacyjnej w Gminie Przyłęk w ostatnich latach systematycznie się poprawia. Dzieje się tak za sprawą coraz szerszego dostępu do usług telefonii komórkowej oraz rozwoju lokalnych operatorów telekomunikacyjnych świadczących m.in. usługi dostępu do sieci Internet dla mieszkańców Gminy. Na terenie Gminy Przyłęk istnieją w chwili obecnej: – zakończenia sieci światłowodowych, – węzły telekomunikacyjne, – dostępne węzły telekomunikacyjne, – sieci kablowe i terminale radiowe, – optyczne punkty styku sieci. Te elementy infrastruktury sieciowej umożliwiają podmiotom telekomunikacyjnym świadczenie usług.
--	--

Wizja rozwoju Gminy określa stan docelowy, do którego władze jednostki samorządowej i zaangażowani partnerzy dążą, realizując swoją misję i wdrażając określoną strategię lub plan rozwoju. Wizja jest więc pewnym obrazem przyszłości, pozwalającym wyobrazić sobie jak Gmina będzie wyglądać po pomyślnym zrealizowaniu się optymistycznego scenariusza rozwoju.

Przy określeniu wizji rozwoju Gminy Przyłęk do roku 2030 wzięto pod uwagę nie tylko wyobrażenia mieszkańców na temat tego jak widzą swoją Gminę za 10 lat, ale również przeanalizowano możliwą drogę rozwoju Gminy w zakładanych kierunkach interwencji oraz możliwe szanse i zagrożenia jakie mogą pojawić się w otoczeniu funkcjonowania Gminy. Uwzględniono również założenia Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, która przewiduje dalszy rozwój Gminy jako jednostki wykorzystującej potencjał przyrodniczy oraz kulturowo-historyczny do rozwoju rolnictwa i turystyki, w tym agroturystyki.

Przedstawiona w rozdziale 4 wizja Gminy Przyłęk do roku 2030 oparta jest na pozytywnym scenariuszu rozwoju, zakładającym m.in. pozyskanie dofinansowania z funduszy zewnętrznych perspektywy finansowej 2021-2027, jak i środków krajowych (będących w dyspozycji poszczególnych resortów lub funduszy celowych), które pozwolą na realizację zidentyfikowanych inwestycji - kluczowych dla mieszkańców i władz Gminy.

Przyjęto również drugie kluczowe założenie, że w ciągu blisko 10 lat Gminie uda się zminimalizować negatywne procesy demograficzne i gospodarcze.

2. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa

W dniu 24 maja 2022 r. Uchwałą nr 72/22 Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął do realizacji strategię rozwoju województwa mazowieckiego 30+. Innowacyjne Mazowsze.

Jest to dokument stanowiący odpowiedź na problemy i wezwania stawiane przed województwem mazowieckim. Strategia rozwoju wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa mazowieckiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w długofalowym horyzoncie czasowym, jak również śródkresowe kierunki działań i same działania. Strategia wskazuje cele rozwojowe do realizacji przez samorząd województwa, jak również inne podmioty. Jest dokumentem wyznaczającym priorytety również dla organów decyzyjnych niższych szczebli samorządowych. Dokument ten stanowił również podstawę do konstruowania kierunków rozwoju w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022 - 2030.

„Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 30+. Innowacyjne Mazowsze” jest podstawą do konstruowania programu rozdysponowania funduszy europejskich w województwie w latach 2021-2027, a także przygotowywania dokumentów niezbędnych dla wykorzystania różnych mechanizmów wsparcia rozwoju regionalnego, m.in. planowanych do wprowadzenia kontraktów programowych, kontraktów sektorowych, porozumień terytorialnych.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ ma charakter zintegrowany. Dokument wskazuje pogrupowane tematycznie działania adresowane do całego województwa, jak też model struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz obszary strategicznej interwencji (OSI), w których interwencja ukierunkowana jest zarówno tematycznie, jak i terytorialnie.

Zidentyfikowana wizja rozwoju województwa mazowieckiego „to Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie. Wizja ta jest możliwa do osiągnięcia poprzez wykonanie celu głównego: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałą i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska. Osiągnięcie celu nadrzędnego będzie możliwe poprzez wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów miejskich i wiejskich województwa, zwiększenie produktywności, rozwój innowacji i cyfryzacji, przy jednoczesnym zapewnieniu dostępu do usług publicznych o wysokiej jakości na terenie całego województwa. Tak kierunkowany rozwój będzie się odbywać przy poszanowaniu zasobów środowiska, tak by kolejne pokolenia miały do nich dostęp w nie mniejszym stopniu niż obecne.

Osiągnięciu zakładanej wizji regionu służyć ma pięć celów rozwojowych, pomocnych w osiągnięciu celu głównego, tj.:

- 1. Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii (gospodarka)**
- 2. Dostępne i mobilne Mazowsze: Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego (dostępność)**
- 3. Zielone, niskoemisyjne Mazowsze: Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody (środowisko i energetyka)**
- 4. Mazowsze zintegrowane społecznie: Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki (społeczeństwo)**
- 5. Mazowsze bogate kulturowo: wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju (kultura i dziedzictwo)**

Rozwinięciem celów rozwojowych są 23 pakiety kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie województwa mazowieckiego, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz dla opracowania dokumentów o charakterze sektorowym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) wskazuje, że istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Odnosząc się do wyznaczonych w KSRR 2030 obszarów strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 zidentyfikowano OSI o znaczeniu regionalnym.

Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji odzwierciedlają potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań Strategii na określonych obszarach województwa.

OSI to obszary dla których zdefiniowano indywidualny priorytet rozwojowy, który determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych. Każdy z OSI ma wyznaczone kierunki działań i typy przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych.

W oparciu o zapisy aktualnej strategii rozwoju województwa mazowieckiego na terenie Mazowsza wyróżniamy dwa typy OSI (problemowe i bieguny wzrostu).

Bieguny wzrostu to Miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Tworzą je miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi. W Strategii wskazany został MOF Warszawski i potencjalne bieguny wzrostu (pozostałe miasta, dla których wskazano obszary funkcjonalne) w skali krajowej i wojewódzkiej (Warszawa), subregionalnej (Radom, Płock, Ciechanów, Siedlce, Ostrołęka,

Żyrardów) i lokalnej (pozostałe miasta – Kozienice, Pułtusk, Sierpc, Gostynin, Ostrów Mazowiecka). Współpraca we wszystkich MOF powinna być ukierunkowana na uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego oraz rozwój efektywnego systemu transportowego opartego na transporcie zbiorowym i niezmotoryzowanym.

Z punktu widzenia rozwoju Gminy Przyłęk, istotne są OSI problemowe. Obejmują one podregiony NUTS 3 woj. mazowieckiego. Wyznaczone zostały w celu zniwelowania istniejących problemów i barier dla rozwoju nowych lub istniejących funkcji i poprawy warunków życia mieszkańców w podregionach województwa mazowieckiego. Do typu problemowego zostały przydzielone w regionie Mazowieckim regionalnym: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski. Znajduje się tu Powiat Zwoleński i Gmina Przyłęk.

OSI określone na poziomie województwa obejmują także OSI z poziomu krajowego, wskazane w SOR oraz KSRR 2030, tj. m.in. obszary zagrożone trwałą marginalizacją (101 gmin w województwie mazowieckim).

OSI problemowe tworzą:

- 7.2.1 Ciechanowski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.2 Ostrołęcki obszar strategicznej interwencji
- 7.2.3 Płocki obszar strategicznej interwencji
- 7.2.4 Radomski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.5 Siedlecki obszar strategicznej interwencji
- 7.2.6 Żyrardowski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.7 Warszawski obszar strategicznej interwencji
- 7.2.8 Warszawsko-wschodni obszar strategicznej interwencji
- 7.2.9 Warszawsko-zachodni obszar strategicznej interwencji

Działania w OSI radomskim, w skład którego wchodzi Powiat Zwoleński i Gmina Przyłęk, skoncentrowane będą na następujących obszarach:

1. Wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru poprzez:
 - rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej, w tym zapewnienie terenów inwestycyjnych i poprawę ich dostępności transportowej,
 - zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej i wzbogacenie bazy dydaktycznej,
 - aktywizację osób bezrobotnych i wspieranie przedsiębiorczości, w tym przez wspieranie uczenia się przez całe życie, doradztwo i kształcenie zawodowe, zapewnienie opieki nad dziećmi,
 - rozwój instytucji otoczenia biznesu,

- poprawę dostępu do infrastruktury zdrowotnej i specjalistycznej opieki zdrowotnej,
 - rozwój strefy okołolotniskowej oraz budowę bazy logistycznej.
2. Poprawa dostępności obszaru poprzez:
- rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych oraz uzupełnienie sieci przystanków,
 - rozwój i poprawę jakości zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego,
 - rozwój sieci tras rowerowych i infrastruktury dla pieszych.

3. Wizja i misja rozwoju Gminy

Określenie wizji i misji Gminy jest szczególnie istotnym elementem budowania strategicznych planów rozwoju obszaru, bowiem jest punktem wyjściowym, tworzącym swoistego rodzaju ramy do wyznaczania celów do osiągnięcia w określonej perspektywie czasowej. Wizja i misja Gminy będzie realizowana przez szereg dokumentów o charakterze strategicznym i planistycznym, dlatego ich wyznaczenie ma tak istotne znaczenie dla budowania spójnej i harmonijnej koncepcji rozwoju danego obszaru.

Wizja rozwoju Gminy, to określenie stanu pożądanego, do którego dążą władze Gminy w zakładanej perspektywie czasowej. Zatem ma ona odpowiadać na pytanie: jak będzie wyglądać dany obszar, uwzględniając wartości i cele najważniejsze dla społeczności lokalnej. Wizja rozwoju Gminy Przylęk przedstawia zatem jej docelowy obraz w założonym horyzoncie czasowym - do 2030 roku. Stanowi ona słowne odwzorowanie wizerunku obszaru, do którego dążą władze Gminy, społeczność lokalna oraz wszyscy inni interesariusze Strategii. Wizja ta zostanie osiągnięta dzięki realizacji założonych, spójnych z przyjętym kierunkiem rozwoju, celów strategicznych i wykorzystywaniu odpowiednich egzogenicznych i endogenicznych warunków rozwoju.

Wizja obszaru Gminy Przylęk odnosi się do najistotniejszych elementów rozwoju gminy:

Gmina Przylęk w 2030 roku jest przyjazną i atrakcyjną przestrzenią do życia i rozwoju dla mieszkańców o rozwiniętej, dopasowanej do ich potrzeb infrastrukturze i uporządkowanej, bezpiecznej przestrzeni publicznej. Sprzyja integracji społecznej, budując podstawy zaangażowania i współuczestnictwa w rozwoju Gminy. Zapewnia bogatą ofertę kulturalną, turystyczną, edukacyjną i rekreacyjną swoim mieszkańcom, a także odwiedzającym.

Gmina w pełni wykorzystuje swoje potencjały rozwojowe, będąc atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji dla turystów i mieszkańców. Jest miejscem sprzyjającym dynamicznemu rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości i rolnictwa w myśl zasady zrównoważonego rozwoju.

Gmina Przyłęk jest jednostką zaangażowaną w rozwój obszaru, poprzez zaangażowanie we współpracę z innymi samorządami, otwartą na dialog i współpracę międzysektorową.

Za realizację wizji rozwoju Gminy Przyłęk odpowiadają jej interesariusze: władze Gminy, jednostki organizacyjne Gminy, instytucje publiczne z obszaru Gminy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, rolnicy, mieszkańcy, podmioty działające wspólnie również z innymi samorządami.

Misja w rozwoju Gminy stanowi natomiast wyznaczenie ogólnych kierunków działań w rozwoju obszaru, biorąc pod uwagę najistotniejsze wartości i potrzeby jej mieszkańców.

Sformułowana poniżej misja rozwoju Gminy Przyłęk obrazuje zatem w sposób ogólny działania, które podejmują władze Gminy, jako podmiot wdrażający dokumenty o charakterze strategicznym we współpracy z pozostałymi interesariuszami, mające na celu realizację zadań i obowiązków ustawowych, przy jednoczesnym odpowiadaniu na potrzeby lokalnej społeczności. Uwzględniono w niej cechy wyróżniające Gminę, walory naturalne, dostępne zasoby oraz potrzeby i oczekiwania jej mieszkańców.

Misją rozwojową Gminy Przyłęk jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jej obszaru, pozwalające na podnoszenie jakości życia społeczności lokalnej.

Gmina w pełni wykorzystuje posiadane zasoby i walory, a także endogeniczne i egzogeniczne potencjały rozwojowe, przyczyniając się do podnoszenia własnej atrakcyjności osiedleńczej i inwestycyjnej. Gmina w pełni wykorzystuje zasoby i walory dziedzictwa kulturowego, religijnego, przyrodniczego i terytorialnego do promocji jako miejsca atrakcyjnego turystycznie.

Podejmowanie skutecznych działań dążących do systematycznego i zintegrowanego rozwoju turystyki, przedsiębiorczości, rolnictwa i kapitału ludzkiego pozwala na zbudowanie trwałej przewagi konkurencyjnej Gminy.

Skuteczna współpraca międzysamorządowa i międzysektorowa pozwala na osiągnięcie efektu synergii i pobudzanie szerszego rozwoju całego obszaru.

Zarysowana powyżej wizja i misja rozwoju Gminy Przyłęk stanowi podstawę wyznaczenia kluczowych celów strategicznych i operacyjnych, pozwalających na sukcesywne realizowanie założonych kierunków rozwojowych Gminy.

4. Cele i potrzeby rozwojowe Gminy

Przedstawiona w rozdziale powyżej wizja Gminy Przyłęk obrazuje wynikową efektów realizacji Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, wespół z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i planistycznym. Osiągnięcie założonego efektu docelowego, jakim jest ww. wizja, wymaga wyznaczenia celów strategicznych i służących ich realizacji celów operacyjnych, stanowiących swego rodzaju kamienie milowe, których sukcesywne osiąganie będzie przybliżało Gminę do jej docelowego stanu. Nakreślenie celów strategicznych i operacyjnych Gminy pozwoli w kolejnym rozdziale określić kierunki działań niezbędne do podjęcia celem ograniczenia lub całkowitego wykluczenia problemów rozwojowych obszaru zidentyfikowanych w części diagnostycznej Strategii. Dla osiągnięcia trwałych rezultatów szczególnie istotnym jest wykorzystywanie wewnętrznych potencjałów Gminy, przy jednoczesnym identyfikowaniu zewnętrznych szans rozwojowych.

Dla realizacji Strategii wyszczególniono **pięć komplementarnych celów strategicznych**. Stanowią one z jednej strony odpowiedź na zdiagnozowane problemy zidentyfikowane podczas procesu diagnozy aktualnej sytuacji Gminy, z drugiej - kierunki ku realizacji założonej wizji i misji Gminy.

Wyznaczone dla Gminy cele strategiczne obejmują zarówno wymiar społeczny, gospodarczy, przestrzenny jak i środowiskowy. Harmonizują z celami zarysowanymi dla rozwoju województwa mazowieckiego oraz są spójne ze wskazaniami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Wieloetapowe określanie kierunków rozwoju Gminy Przyłęk jest efektem pracy zespołu składającego się z przedstawicieli Urzędu Gminy Przyłęk i ekspertów zewnętrznych. Poniżej zdefiniowano cele strategiczne Gminy Przyłęk do roku 2030:

Cel strategiczny 1. Efektywne wykorzystanie walorów środowiskowych i terytorialnych oraz historycznych Gminy Przyłęk, pozwalające na stworzenie unikalnych, konkurencyjnych produktów turystycznych

Gmina Przyłęk może szczycić się szczególnymi walorami krajobrazowymi oraz bogatymi zasobami historyczno-kulturowymi, zwłaszcza o charakterze religijnym i patriotycznym. Aspekty te, właściwie wykorzystane i wypromowane, stanowić mogą niewątpliwą przewagę konkurencyjną Gminy. Dlatego też szczególnie istotnym jest przygotowanie zróżnicowanej oferty turystyczno-rekreacyjnej, pozwalającej na wygenerowanie zwiększonego, w stosunku do obecnego, poziomu ruchu turystycznego. Pozwoli to na ożywienie gospodarki Gminy, nie tylko w branży turystycznej, ale także branżach pokrewnych. Atrakcyjność turystyczna stanowi bowiem główny wewnętrzny potencjał Gminy, który obecnie nie jest dostatecznie wykorzystany. Atrakcyjność turystyczna powinna być zbudowana na dwóch filarach:

1. Terytorialnie peryferyjne położenie i naturalna produkcja rolno-owocowo-warzywna pretenduje do rozwoju agroturystyki,
2. Naturalne walory środowiskowe oraz zasoby historyczne obligują do zbudowania oferty wycieczkowej.

Dla osiągnięcia tak określonego celu 1 niniejszej Strategii konieczne jest stworzenie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, okołoturystycznej oraz zintensyfikowanie działań w zakresie promocji turystycznej.

Osiągnięcie zdefiniowanego powyżej celu możliwe będzie dzięki realizacji celów operacyjnych:

Cel operacyjny 1.1. Przeznaczenie i zagospodarowanie nowych obszarów w Gminie Przyłęk oraz dostosowanie obecnych przestrzeni publicznych pod działalność związaną z turystyką, kulturą i rekreacją

Cel operacyjny 1.2. Zwiększenie dostępności terenów o szczególnych walorach turystycznych na obszarze Gminy

Cel operacyjny 1.3. Ochrona i renowacja miejsc i obiektów zabytkowych wymagających interwencji na obszarze Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 1.4. Poprawa stanu infrastruktury okołoturystycznej: budowa nowych oraz rozbudowa istniejących elementów niezbędnych do zwiększania atrakcyjności turystycznej Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 1.5. Stymulowanie działań związanych ze stworzeniem wysokiej jakości infrastruktury obsługi ruchu turystycznego na terenie Gminy Przyłęk i przedsiębiorczości okołoturystycznej

Cel operacyjny 1.6. Stymulowanie i wspieranie działań zmierzających do odtwarzania, zachowania i kultywowania lokalnych tradycji Gminy Przyłęk

Cel strategiczny 2. Podniesienie atrakcyjności osiedleńczej Gminy Przyłęk oraz podniesienie jakości życia jej mieszkańców

Do głównych elementów świadczących o atrakcyjności osiedleńczej obszaru należą: dostępność wysokiej jakości edukacji, instytucjonalnych form opieki nad dziećmi, usługi z zakresu ochrony zdrowia i opieki społecznej, a także kultury, integracji społecznej i różnorodnych form spędzania czasu wolnego. Duże znaczenie, w związku z peryferyjnym położeniem Gminy i utrudnionym dostępem do usług edukacyjnych na poziomie szkolnictwa średniego, wyższego i branżowego, mogą mieć narzędzia umożliwiające kształcenie na odległość. Wysoka jakość i dostępność tego rodzaju usług społecznych jest zatem warunkiem niezbędnym do podnoszenia poziomu życia mieszkańców Gminy oraz budowania jej atrakcyjności osiedleńczej. Cel ten w pełni wpisuje się w potrzeby mieszkańców wynikające

z diagnozy obszaru Gminy i realizowany będzie przez projekty i inwestycje z zakresu rozwoju usług, infrastruktury społecznej i narzędzi cyfrowych.

Do zdefiniowanego kierunku rozwoju przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury przedszkolnej i żłobkowej w Gminie Przyłęk

Cel operacyjny 2.2. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury edukacyjnej dla dzieci i młodzieży oraz podjęcie działań w celu zwiększenia dostępu do edukacji dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym w wieku powyżej 50 roku życia, w Gminie Przyłęk

Cel operacyjny 2.3. Podnoszenie dostępności podstawowych i specjalistycznych usług z zakresu ochrony zdrowia, świadczonych w odpowiednich, adekwatnych do charakteru tych usług warunkach dla mieszkańców Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 2.4. Zapewnienie warunków do sprawowania wysokiej jakości opieki nad osobami starszymi, zależnymi, z niepełnosprawnościami na obszarze Gminy Przyłęk

Cel operacyjny 2.5. Podniesienie dostępności do atrakcyjnej i funkcjonalnej publicznej infrastruktury, zapewniającej mieszkańcom Gminy Przyłęk korzystne warunki do integracji i działalności społecznej

Cel operacyjny 2.6. Rozwój nowoczesnej infrastruktury drogowej Gminy sprzyjający podniesieniu dostępności transportowej jej obszaru

Cel strategiczny 3. Zrównoważone wykorzystanie walorów środowiskowych Gminy Przyłęk oraz ich ochrona i kształtowanie

Kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego i jego zrównoważonym wykorzystaniem odgrywają coraz istotniejszą rolę w planowaniu strategicznym. Jest to związane także z rosnącą świadomością społeczną związaną z nasilającymi się problemami związanymi z zanieczyszczeniem środowiska i zmianami klimatycznymi. W Gminie o tak atrakcyjnym krajobrazie środowiskowym, dbałość o dobra naturalne nabiera szczególnego znaczenia. By wizja Gminy mogła zostać osiągnięta, koniecznym jest dążenie do rozwoju społeczno-gospodarczego z poszanowaniem zasobów środowiska. Władze Gminy muszą prowadzić politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne mieszkańców. Dlatego też realizacja trzeciego celu strategicznego zostanie zapewniona poprzez projekty i inwestycje związane z rozwojem odnawialnych źródeł energii, przedsięwzięcia wodno-ściekowe, gospodarkę odpadami i edukację ekologiczną oraz ochroną obszarów szczególnie cennych przyrodniczo.

Cel strategiczny 3 realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 3.1. Rozbudowa i uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami Gminy pozwalająca na poprawę jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o bezpieczeństwo ekologiczne obszaru Gminy

Cel operacyjny 3.2. Podniesienie efektywności energetycznej budynków z obszaru Gminy pozwalające na zapobieganie zanieczyszczeniu i poprawę jakości powietrza atmosferycznego

Cel operacyjny 3.3. Rozwój edukacji ekologicznej oraz promocji racjonalnego, odpowiedzialnego gospodarowania unikalnymi zasobami środowiskowymi Gminy Przyłęk

Cel strategiczny 4. Poprawa jakości zarządzania i zdolności instytucjonalnej Gminy Przyłęk oraz rozwój współpracy ponadlokalnej

Dla realizacji celu strategicznego 4 oraz osiągnięcia wizji rozwoju Gminy Przyłęk konieczna jest optymalizacja i harmonizacja procedur zarządzania strategicznego i operacyjnego Gminy, podniesienie jakości usług publicznych, rozwój współpracy i budowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz współpracy międzysamorządowej. Jak wynika z diagnozy stanu obecnego Gminy, niedostateczny potencjał instytucjonalny administracji samorządowej, trudności w nawiązywaniu trwałych i efektywnych partnerstw publicznych i społecznych, a także systemem zarządzania w niewielkim stopniu wykorzystujący partycypację społeczną, stanowią istotną barierę rozwoju społeczno-gospodarczym Gminy Przyłęk.

Do zdefiniowanego kierunku rozwoju przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 4.1. Rozwój zintegrowanych metod zarządzania Gminą poprzez spójne planowanie strategiczne oraz zarządzanie promocją obszaru Gminy

Cel operacyjny 4.2. Włączenie społeczności lokalnej w zarządzanie strategiczne rozwojem obszaru Gminy

Cel operacyjny 4.3. Podniesienie sprawności funkcjonowania Samorządu poprzez rozwój infrastruktury oraz innowacyjnych rozwiązań technicznych w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych

Cel strategiczny 5. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców i odwiedzających na terenie Gminy Przyłęk

Zapewnienie bezpieczeństwa zarządzanego obszaru, stanowi jedno z podstawowych zadań samorządu gminnego. W przestrzeni publicznej szczególnie ważną rolę pełni sprawna i bezpieczna infrastruktura techniczna i drogowa oraz przeciwpowodziowa. Szeroko rozumiane bezpieczeństwo mieszkańców jest kwestią kluczową, niezbędną do realizacji zidentyfikowanej wizji Gminy Przyłęk. Realizacja celu strategicznego 5 skupia się na wdrożeniu działań ukierunkowanych na poprawę infrastruktury drogowej i infrastruktury towarzyszącej, co wpłynie w sposób istotny na bezpieczeństwo mieszkańców i turystów. W ramach realizacji przedmiotowego celu strategicznego realizowane będą również zadania związane z przeciwdziałaniem podtopieniom i zabezpieczeniem mienia mieszkańców przed powodzią.

Do zdefiniowanego kierunku rozwoju przyporządkowano następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 5.1.: Poprawa jakości infrastruktury drogowej i towarzyszącej pozwalająca na podniesienie poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym w Gminie

Cel operacyjny 5.2.: Podniesienie poziomu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w Gminie

5. Kierunki działań planowane do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele

Do poszczególnych celów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, zidentyfikowanych w rozdziale 5, zostały określone główne kierunki działań. Kierunki działań stanowią przedsięwzięcia i projekty oraz inne zadania, które mogą być realizowane w celu osiągnięcia zakładanych celów. Dla kierunków działań określono także oczekiwane rezultaty i wskaźniki oceniające osiągnięcie założonych rezultatów.

NAZWA CELU OPERACYJNEGO	ZIDENTYFIKOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ	OCZEKIWANE REZULTATY	WSKAŹNIKI OCENY OSIĄGNIĘCIA REZULTATÓW
CEL STRATEGICZNY 1. EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH I HISTORYCZNYCH GMINY PRZYŁĘK POZWALAJĄCE NA STWORZENIE UNIKALNYCH, KONKURENCYJNYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH			
Cel operacyjny 1.1. Przeznaczenie i zagospodarowanie nowych obszarów w Gminie Przyłęk oraz dostosowanie obecnych przestrzeni publicznych pod działalność związaną z turystyką, kulturą i rekreacją	– Zagospodarowanie turystyczne i ekologiczne (ścieżki turystyczne, ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) – Zagospodarowanie terenów atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo w Gminie Przyłęk na potrzeby rozwoju turystyki, kultury i rekreacji – Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych, turystycznych i historycznych w Gminie Przyłęk – place zabaw, sceny, miejsca na ognisko – Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów wokół obiektów publicznych i kościołów oraz dróg publicznych poprzez	– Podniesiony poziom atrakcyjności turystycznej Gminy Przyłęk – Udostępnione nowe atrakcje turystyczne dla mieszkańców i przyjezdnych – Zachowane dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze i historyczne – Rozwinięta infrastruktura rekreacyjna	– Zwiększenie liczby osób korzystających z nowych terenów rekreacyjnych i turystycznych i miejsc agroturystycznych – Zwiększenie liczby turystów odwiedzających Gminę Przyłęk – Zwiększenie liczby osób korzystających z infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – Poszerzenie oferty aktywnego spędzania czasu dla mieszkańców Gminy

	budowę ścieżek spacerowych i ścieżek pieszo – jezdnych – Stworzenie narzędzi służących ochronie obszarów cennych przyrodniczo i racjonalnemu wykorzystaniu wód – Upowszechnienie i promocja lokalnej twórczości poprzez organizację wydarzeń tematycznych – Modernizacja i /lub budowa obiektów sportowych i infrastruktury sportowej, płyt boisk, wraz z zapleczem szatniowo – socjalnym, siłowni napowietrznych		
Cel operacyjny 1.2. Zwiększenie dostępności terenów o szczególnych walorach turystycznych na obszarze Gminy	– Budowa i oznakowanie ścieżek pieszo–rowerowych, dróg, dostępność do miejsc przyrodniczych, edukacyjnych i historycznych – Budowa ciągów komunikacyjnych, łączących miejscowość Przylęk z miejscowości wchodzącymi	– Podniesiona dostępność obiektów turystycznych w Gminie – Lepsza jakość połączeń komunikacyjnych obszarów atrakcyjnych turystycznie na obszarze Gminy	– Zwiększenie liczby turystów odwiedzających Gminę – Liczba nowych obiektów turystycznych i rekreacyjnych

	w skład Gminy oraz z węzłami komunikacyjnymi gminy i powiatu zwoleńskiego (przystankiem bus, samochód, rower) i terenami rekreacyjnymi – Budowa parkingów, miejsc rekreacyjnych i turystycznych – Ustawienie tablic informacyjnych o obiektach zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy		
Cel operacyjny 1.3. Ochrona i renowacja miejsc i obiektów zabytkowych wymagających interwencji na obszarze Gminy Przylęk	– Rewitalizacja obiektów / obszarów zabytkowych oraz kulturowych – Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego – Prowadzenie prac remontowych, konserwatorskich na obiektach zabytkowych i wsparcie tego typu działań osób trzecich – Współpraca ze szkołami w ramach opieki nad pomnikami i miejscami pamięci – Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy	– Ochronione przed dalszą degradacją obiekty i miejsca zabytkowe – Podniesiona świadomość mieszkańców, w tym młodzieży szkolnej o konieczności ochrony zabytków materialnych i niematerialnych, historii i tradycji Gminy – Lepsze planowanie przestrzenne pozwalające na ochronę walorów zabytkowych i przyrodniczych Gminy	– Liczba obiektów / obszarów zabytkowych i kulturowych udostępnionych zwiedzającym po przeprowadzonych pracach konserwatorskich lub rewitalizacyjnych – Liczba osób korzystających z obiektów i zasobów kultury Gminy

Cel operacyjny 1.4. Poprawa stanu infrastruktury okołoturystycznej: budowa nowych oraz rozbudowa istniejących elementów niezbędnych do zwiększania atrakcyjności turystycznej Gminy Przyłęk	– Budowa i wyposażenie rekreacyjnych placów edukacyjno-ekologicznych we wszystkich sołectwach – Budowa siłowni zewnętrznych – Budowa parkingów, altan i miejsc widokowych, wiat, amfiteatru – Budowa miejsc rekreacyjnych wraz z parkingami związanych z rozwojem ruchu turystycznego – Budowa wysokiej jakości infrastruktury społecznej – Budowa nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej (punkty przesiadkowe, parkingi)	– Zrealizowane inwestycje w zakresie budoży i rozbudowy infrastruktury wspierającej turystykę – Podniesienie poziomu przedsiębiorczości w obszarach turystyki i okołoturystycznych wśród mieszkańców Gminy	– Liczba osób korzystających z infrastruktury okołoturystycznej
Cel operacyjny 1.5. Stymulowanie działań związanych ze stworzeniem wysokiej jakości infrastruktury obsługi ruchu turystycznego na terenie Gminy Przyłęk	– Utworzenie nowoczesnego Punktu Informacji Turystycznej – Stworzenie ośrodka budowania tożsamości kulturowej i/lub edukacji ekologicznej – Wsparcie doradcze przedsiębiorców zajmujących się agroturystyką oraz turystyczną bazą noclegową i gastronomiczną	– Lepiej prowadzana i skoordynowana obsługa ruchu turystycznego w Gminie – Rozbudowana infrastruktura niezbędna do obsługi ruchu turystycznego	– Wzbogacona oferta Gminy w zakresie obsługi turystów – Liczba osób korzystająca z miejsc obsługi ruchu turystycznego – Wzrost przedsiębiorczości w branży turystycznej

i przedsiębiorczości okołoturystycznej		– Zwiększona świadomość przedsiębiorców prowadzących agroturystykę i gastronomię	i okołoturystycznej w Gminie
Cel operacyjny 1.6. Stymulowanie i wspieranie działań zmierzających do odtworzenia, zachowania i kultywowania lokalnych tradycji Gminy Przyłęk	– Utworzenie szlaków historyczno-edukacyjnych – Modernizacja miejsc pamięci – Promocja dziedzictwa historycznego poprzez wydawnictwa historyczno-naukowe, także z wykorzystaniem różnych form audiowizualnych – Kultywowanie tradycji i dbanie o zachowanie pamięci bohaterów tego regionu – Promocja lokalnych twórców ludowych	– Zachowana i rozpropagowana historia Gminy przyczyniająca się do popularyzacji turystyki historycznej – Aktywizacja mieszkańców w zakresie kultywowania i propagowania historii i tradycji Gminy	– Liczba uczestników wydarzeń promujących historię i tradycje Gminy – Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących historię i tradycje Gminy
CEL STRATEGICZNY 2. PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI OSIEDLEŃCZEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW			
Cel operacyjny 2.1. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury przedszkolnej i żłobkowej w Gminie Przyłęk	– Adaptacja i remont budynku na potrzeby żłobka – Modernizacja, remont oraz zakup wyposażenia do przedszkoli.	– Zwiększona dostępność do infrastruktury żłobków i przedszkoli na obszarze Gminy	– Liczba miejsc wychowania żłobkowego – Liczba miejsc wychowania przedszkolnego

	– Tworzenie nowych oddziałów przedszkolnych	– Zwiększony udział dzieci w wieku przedszkolnym w wysokiej jakości edukacji przedszkolnej	
Cel operacyjny 2.2. Rozwój wysokiej jakości infrastruktury edukacyjnej dla dzieci i młodzieży oraz podjęcie działań w celu zwiększenia dostępu do edukacji dzieci, młodzieży, dorosłych, w tym w wieku powyżej 50 roku życia w Gminie Przyłęk	– Modernizacja i remont szkół podstawowych – Zagospodarowanie otoczenia i rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – Zakup pojazdów na potrzeby działalności oświatowej i edukacyjnej, w tym do przewozu dzieci szkolnych – Modernizacja i remont obiektów sportowych – Rozbudowa szkół podstawowych wraz ze zmianą ich przeznaczenia – Tworzenie narzędzi cyfrowych i zakup sprzętu umożliwiającego kształcenie się na odległość – Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych, w tym osób w wieku 50+	– Zwiększona dostępność do infrastruktury edukacyjnej na obszarze Gminy – Zwiększona dostępność do obiektów sportowych na obszarze Gminy – Zmniejszone dysproporcje terytorialne w dostępie do edukacji – Efektywnie zorganizowany system edukacji na obszarze Gminy – Ułatwiony dostęp kształcenia on line – Podniesione umiejętności cyfrowe mieszkańców – Rozwinięty system nauczania wykorzystującego technologie cyfrowe (e-kształcenie) oraz	– Liczba miejsc w szkołach podstawowych – Rozbudowana oferta pozalekcyjnych zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży – Zwiększona liczba osób podnoszących kwalifikacje na odległość – Zwiększona liczba dzieci specjalnych potrzebach edukacyjnych – Zwiększona liczba osób podnoszących kwalifikacje w wieku 50+

	– Wspieranie edukacji dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej, w tym wspieranie poradnictwa specjalistycznego i terapeutycznego – Wspieranie rozwoju kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych	innowacyjne metody nauczania	
Cel operacyjny 2.3. Podnoszenie dostępności podstawowych i specjalistycznych usług z zakresu ochrony zdrowia, świadczonych w odpowiednich, adekwatnych do charakteru tych usług warunkach dla mieszkańców Gminy Przylęk	– Modernizacja, remont i wyposażenie placówek opieki zdrowotnej – Organizacja „białych niedziel” – Doposażenie gabinetu lekarskiego/pielęgniarskiego i dentystycznego w szkołach podstawowych – Zapewnienie całodobowej opieki medycznej – Wsparcie działań modernizacyjnych, konserwacyjnych i renowacyjnych osób trzecich mających na celu utworzenie obiektów zapewniających mieszkańcom	– Zwiększona dostępność usług zdrowotnych – Poprawiona jakość usług zdrowotnych i zmniejszone dysproporcje terytorialne w dostępie do nich – Podniesiona świadomość mieszkańców Gminy co do istoty profilaktyki i prowadzenia zdrowego trybu życia – Podniesiony standard funkcjonowania infrastruktury społecznej	– Liczba osób korzystających ze zmodernizowanej infrastruktury ochrony zdrowia – Liczba zorganizowanych działań promocyjnych w zakresie profilaktyki i propagowania zdrowego trybu życia

	Gminy dostęp do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych oraz opiekuńczych – Udział administracji publicznej w promocji i propagowaniu zdrowego trybu życia	– Zmniejszona różnica w dostępie do świadczeń zdrowotnych	
Cel operacyjny 2.4. Zapewnienie warunków do sprawowania wysokiej jakości opieki nad osobami starszymi, zależnymi, z niepełnosprawnościami na obszarze Gminy Przyłęk	– Powstanie ogólnodostępnego Klubu Seniora – Zakup pojazdów do przewozu osób niepełnosprawnych – Wsparcie podmiotów świadczących usługi medyczne w zakresie remontów i wyposażenia placówek medycznych – Utworzenie domu pobytu dla seniorów – Wsparcie działań modernizacyjnych, konserwacyjnych i renowacyjnych osób trzecich mających na celu utworzenie obiektów zapewniających starszym/ zależnym/ niepełnosprawnym	– Zwiększona dostępność usług społecznych na obszarze Gminy, zwłaszcza dla osób zależnych i z niepełnosprawnościami – Zwiększona dostępność usług wsparcia i aktywizacji osób starszych	– Liczba usług społecznych kierowanych do osób starszych, zależnych i z niepełnosprawnościami – Liczba osób starszych, zależnych i z niepełnosprawnościami korzystających z usług społecznych

	mieszkańcom Gminy dostęp do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych oraz usług opiekuńczych		
Cel operacyjny 2.5. Podniesienie dostępności do atrakcyjnej i funkcjonalnej publicznej infrastruktury, zapewniającej mieszkańcom Gminy Przylęk korzystne warunki do integracji i działalności społecznej	– Modernizacja, adaptacja i wyposażenie budynków OSP na cele społeczno-kulturalne, wraz z ich otoczeniem – Modernizacja i wyposażenie budynków gminnych na potrzeby związane z działalnością bibliotek i świetlic środowiskowych, KGW, klubu dziecięcego, domów seniora, etc. we wszystkich sołectwach – Wyposażenie budynków biblioteki publicznej i świetlic – Wsparcie dla działań organizacji pozarządowych w pracach remontowych i modernizacyjnych, ich infrastruktury udostępnionej na działalność publiczną mieszkańcom Gminy	– Zmodernizowana, dobrze wyposażona i zróżnicowana infrastruktura kultury na obszarze Gminy – Podniesiony poziom integracji społecznej wśród mieszkańców Gminy – Zwiększony poziom aktywności mieszkańców w zakresie kultury i różnorodnych – Wzbogacona oferta form spędzania czasu wolnego na obszarze Gminy	– Rozbudowana oferta kulturalna Gminy – Rozbudowana oferta form spędzania wolnego czasu w Gminie – Liczba osób korzystających z infrastruktury kultury i spędzania wolnego czasu w Gminie

	– Modernizacja, remont i wyposażenie Gminnej Biblioteki Publicznej		
Cel operacyjny 2.6. Rozwój nowoczesnej infrastruktury drogowej Gminy sprzyjający podniesieniu dostępności transportowej jej obszaru	– Budowa i modernizacja dróg dojazdowych, placów i przystanków, związanych z usługami transportu zbiorowego – Zwiększenie udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców – Zagospodarowanie terenów publicznych na potrzeby komunikacyjne i miejsca przesiadkowe – Modernizacja i budowa placów oraz przystanków związanych z usługami transportu zbiorowego – Zakup i montaż wiat przystankowych na przystankach komunikacji transportu zbiorowego	– Zwiększona dostępność komunikacyjna Gminy – Rozwinięte i zintegrowane różne formy transportu na obszarze Gminy – Zwiększona dostępność do infrastruktury transportu zbiorowego i ekologicznego	– Rozbudowana oferta transportu zbiorowego na obszarze Gminy – Zwiększona liczba transportu ekologicznego

**CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH GMINY PRZYŁĘK ORAZ ICH OCHRONA
I KSZTAŁTOWANIE**

Cel operacyjny 3.1. Rozbudowa i uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami Gminy pozwalająca na poprawę jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o bezpieczeństwo ekologiczne obszaru Gminy	– Rozbudowa kanalizacji sanitarnej i wodociągowej na terenie wszystkich sołectw – Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w enklawach mieszkalnych – Modernizacja/budowa oczyszczalni ścieków, – Modernizacja i remont ujęć wody – Budowa nowych ujęć wody pitnej wraz ze stacjami uzdatniania wody – Utylizacja azbestu na terenie Gminy – Utylizacja pyłów zalegających w paleniskach i kominach budynków mieszkalnych – Zakup sprzętu do utrzymania zieleni i porządku w Gminie	– Zapewnione bezpieczeństwo ekologiczne Gminy – Uregulowana i uporządkowana gospodarka wodno-ściekowa – Zwiększona dostępność do nowoczesnej infrastruktury ujęć wody i oczyszczania ścieków i utylizacji odpadów	– Liczba osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej – Liczba osób korzystających z ujęć wody
Cel operacyjny 3.2. Podniesienie efektywności energetycznej budynków	– Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – Termomodernizacja budynku świetlic wiejskich wraz z ich	– Zwiększona efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej w Gminie	– Liczba osób korzystających z termomodernizowanych

z obszaru Gminy pozwalające na zapobieganie zanieczyszczeniu i poprawę jakości powietrza atmosferycznego	modernizacją z przeznaczeniem na cele społeczno-kulturalne – Termomodernizacja oraz modernizacja budynków OSP – Realizacja programów podnoszenia efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej – wyposażenie w instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła, solary, likwidacja przestarzałych źródeł ciepła – Realizacja programów podnoszenia efektywności energetycznej obiektów mieszkalnych – wyposażenie w instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła, solary, likwidacja przestarzałych źródeł ciepła, – Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła na ekologiczne – Realizacją programów przeciwdziałającym zagrożeniom naturalnym i służącym adaptacji do zmian klimatu	– Zmniejszona emisja gazów i pyłów do atmosfery – Zwiększona dostępność mieszkańców i przedsiębiorców do różnych form wsparcia w zakresie podnoszenia efektywności energetycznej posiadanych/użytkowanych nieruchomości – Zwiększona liczba przedsięwzięć dotyczących zmian klimatycznych	obiektów użyteczności publicznej – Liczba osób wsparta w zakresie zwiększania efektywności energetycznej nieruchomości – Liczba przedsiębiorstw wsparta w zakresie zwiększania efektywności energetycznej nieruchomości – Liczba przedsięwzięć dotyczących zmian klimatycznych
---	---	---	---

Cel operacyjny 3.3. Rozwój edukacji ekologicznej oraz promocji racjonalnego, odpowiedzialnego gospodarowania unikalnymi zasobami środowiskowymi Gminy Przylęk	– Kampania edukacyjna obejmująca wszystkie placówki oświatowe Gminy, dotycząca szeroko pojętej tematyki ochrony środowiska – Kampania edukacyjna obejmująca wszystkich mieszkańców Gminy, dotycząca tematyki prawidłowej segregacji odpadów – Organizacja cyklu spotkań i warsztatów ekologicznych dla mieszkańców Gminy – Wydanie folderów, ulotek, broszur o tematyce ekologicznej – Nagranie filmu promującego działania proekologiczne wykorzystującego walory naturalne Gminy	– Podniesiona świadomość mieszkańców w zakresie istoty ochrony środowiska – Podniesiona świadomość mieszkańców w zakresie istoty prawidłowej segregacji odpadów	– Liczba zrealizowanych kampanii informacyjnych dotyczących ochrony środowiska Gminy – Liczba zrealizowanych kampanii informacyjnych dotyczących segregacji odpadów w Gminie
CEL STRATEGICZNY 4. POPRAWA JAKOŚCI ZARZĄDZANIA I ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ ROZWÓJ WSPÓŁPRACY PONADLOKALNEJ			
Cel operacyjny 4.1. Rozwój zintegrowanych metod zarządzania Gminą poprzez spójne planowanie strategiczne	– Promocja inwestycyjna Gminy – Udział Gminy we wspólnych akcjach promocyjnych z podmiotami zewnętrznymi	– Skoordynowane metody skutecznego zarządzania w zakresie funkcjonowania Gminy i jej jednostek organizacyjnych	– Liczba jednostek organizacyjnych Gminy objętych systemem zarządzania

oraz zarządzanie promocją obszaru Gminy	– Wzmocnienie systemu kontroli wewnętrznej w Urzędzie Gminy – Wprowadzenie procedur zarządzania ryzykiem w Gminie – Wdrożenie działań poprawiających komunikację wewnętrzną jednostek organizacyjnych Gminy i Urzędu Gminy – Usprawnienie komunikacji na linii urząd – interesant		
Cel operacyjny 4.2. Włączenie społeczności lokalnej w zarządzanie strategiczne rozwojem obszaru Gminy	– Rozwój form partycypacji społecznej w procesie decyzyjnym Władz Gminy, w tym w formie e – usług – Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na obszarze Gminy – Przystąpienie władz gminy do stowarzyszenia/ fundacji/ związku o charakterze ponadlokalnym w celu wymiany doświadczeń i rozwoju Gminy	– Podniesiony poziom aktywności społecznej w zakresie współzarządzania Gminą – Zwiększona aktywność Władz Gminy w zakresie współpracy z NGO na obszarze Gminy	– Liczba załatwionych spraw poprzez udostępnioną on-line usługę publiczną – Liczba przedsięwzięć Gminy zrealizowanych wspólnie z NGO – Liczba nowych porozumień o współpracy

Cel operacyjny 4.3. Podniesienie sprawności funkcjonowania Samorządu poprzez rozwój infrastruktury oraz innowacyjnych rozwiązań technicznych w Urzędzie Gminy i jednostkach podległych	– Podwyższenie stopnia dojrzałości e-usług, świadczonych przez Urząd Gminy mieszkańcom i przedsiębiorcom – Podwyższenie stopnia dojrzałości e-usług przez firmy obsługujące Gminę w zakresie zagospodarowania odpadami – Aktualizacja zapisów dokumentów planistycznych i strategicznych – Dostosowanie Urzędu Gminy do potrzeb interesantów, w tym do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	– Zwiększony poziom e-dostępności Gminy i jej jednostek organizacyjnych – Zwiększona dostępność Urzędu Gminy dla osób z niepełnosprawnościami	– Liczba załatwionych spraw poprzez udostępnioną on-line usługę publiczną – Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystająca z usług Urzędu Gminy
CEL STRATEGICZNY 5. PODNIESIENIE POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW I ODWIEDZAJĄCYCH NA TERENIE GMINY PRZYŁĘK			
Cel operacyjny 5.1.: Poprawa jakości infrastruktury drogowej i towarzyszącej pozwalająca na podniesienie poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym w Gminie	– Budowa nowych odcinków dróg oraz modernizacja, remont lub przebudowa istniejących szlaków komunikacyjnych – Budowa nowych chodników w ramach istniejących ciągów drogowych w miejscowościach Gminy Przyłęk	– Zwiększony poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym – Zwiększona dostępność komunikacyjna wewnętrzna i zewnętrzna Gminy	– Liczba inicjatyw zapobiegających wypadkom/kolizjom na terenie Gminy – Ilość nowych lub poprawionych ciągów pieszych

	– Modernizacja i remont istniejących chodników i ciągów drogowych – Oświetlenie dróg gminnych, poboczy i chodników – Doświetlenie miejsc najbardziej niebezpiecznych na terenie Gminy – Doświetlenie przejść dla pieszych oraz wprowadzenie oznaczenia poziomego i pionowego dostosowanego do natężenia ruchu i prędkości – Wygradzanie bądź montowanie barier zabezpieczających w miejscach najbardziej niebezpiecznych (m.in. tereny szkół, przedszkoli)	– Poprawa jakości ciągów pieszych w Gminie	
Cel operacyjny 5.2.: Podniesienie poziomu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w Gminie	– Budowa kanalizacji deszczowej obejmującej tereny zurbanizowane – Budowa zbiorników retencyjnych – Modernizacja i remont koryt rzek i rowów	– Zwiększona ochrona przeciwpowodziowa Gminy – Zwiększony poziom bezpieczeństwa miejsc zalewowych	– Liczba inicjatyw przeciwdziałających skutkom powodzi i podtopień

Poniżej przedstawiono planowane do realizacji inwestycje podnoszące jakość życia na obszarze Gminy Przyłęk, wpisujące się w zidentyfikowane powyżej kierunki działań.

Tabela 7. Wykaz planowanych przedsięwzięć priorytetowych

PLANOWANE INWESTYCJE	SZACUNKOWA WARTOŚĆ
Budowa sieci wodociągowej wraz z przebudową stacji wodociągowej oraz oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Przyłęk	6 000 000 zł
Zagospodarowanie przestrzeni przy budynkach użyteczności publicznej	2 500 000 zł
Modernizacja budynków użyteczności publicznej	3 000 000 zł
Budowa, przebudowa, remont dróg na terenie Gminy Przyłęk	10 000 000 zł
Rozbudowa, budowa i remont budynków OSP wraz z zakupem wyposażenia	10 000 000 zł
Modernizacja oraz rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Przyłęk	2 000 000 zł
Rozbudowa infrastruktury sportowej na obszarze Gminy Przyłęk	17 000 000 zł
Organizacja systemu oczyszczania ścieków na terenie Gminy Przyłęk	6 000 000 zł
Rozbudowa i budowa infrastruktury turystycznej na terenie Gminy Przyłęk	5 000 000 zł
Rozwój usług społecznych na rzecz seniorów, osób niepełnosprawnych, oraz wykluczonych z obszaru Gminy Przyłęk	4 000 000 zł
Adaptacja wolnych powierzchni użytkowych budynków gminnych na cele gospodarcze i społeczne	5 000 000 zł
Zagospodarowanie terenów gminnych pod działalność gospodarczą	1 000 000 zł
Ochrona Środowiska – Odnawialne Źródła Energii (OZE)	10 000 000 zł
Kultywowanie kultury, tradycji i dbanie o zachowanie pamięci bohaterów tego regionu (miejsca pamięci narodowej)	4 000 000 zł
Poprawa jakości świadczonych usług komunalnych poprzez modernizację infrastruktury i zakup sprzętu	2 000 000 zł
Przeciwdziałanie powodzi i podtopieniom poprzez budowę zbiorników małej retencji i inne	5 000 000 zł
Budowa wału lewego rzeki Wisły na długości 1,71 km w miejscowości Lucimia, gm. Przyłęk	Inwestycja w trakcie szacowania
RAZEM	89 500 000 zł

Wartość inwestycji, których zakres został zidentyfikowany oszacowano na wartość blisko 90 milionów złotych.

6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk oraz stan zagospodarowania obszaru Gminy zostały zaprezentowane w rozdziale 2.2. Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przyłęk stanowiącej załącznik nr 1 do Strategii Gminy Przyłęk przyjętej uchwałą Rady Gminy Przyłęk Nr 365/LXVIII/23 z dnia 29 marca 2023 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest uzależniony od charakteru danej jednostki samorządu terytorialnego, przyjętych w Strategii kierunków rozwoju i stopnia zaawansowania realizacji założonych celów. Zgodnie z opisem struktury funkcjonalno-przestrzennej i systemu osadniczego zawartego w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (2018), strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzą obszary zurbanizowane, leśne, rolne i wody otwarte wraz z elementami infrastruktury technicznej. Zróżnicowana struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa mazowieckiego daje możliwość jego wszechstronnego rozwoju, ze względu na uwarunkowania historyczne, kulturowe, społeczne i gospodarcze. W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego przyjętego Uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 10 grudnia 2018 roku zwrócono szczególną uwagę, w kontekście lokalizacji gminy Przyłęk, na:

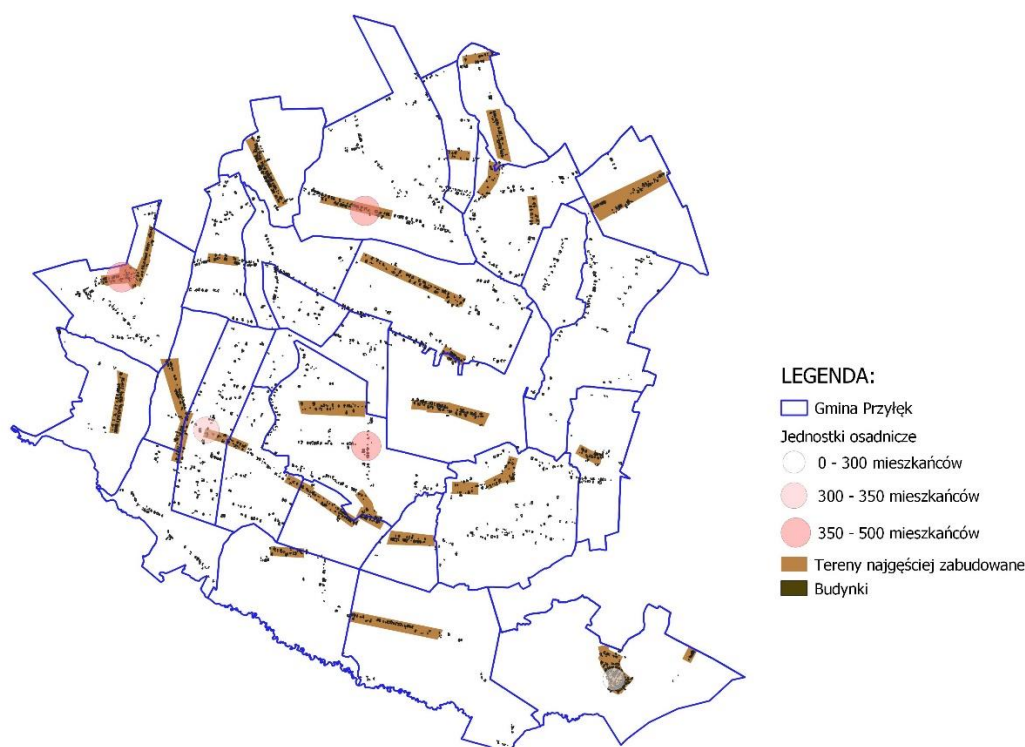
- lokalizację głównych istniejących systemów energetycznych najwyższych napięć - linia 400 kV Kozienice – Ostrowiec Świętokrzyski, biegnąca przez gmin: Kozienice, Sieciechów, Gniewoszków, Policzna, Przyłęk, Chotcza, Lipsko, Sienno,
- lokalizację głównych istniejących systemów energetycznych najwyższych napięć - linia 220 kV Rożki – Puławy biegnąca przez teren gmin: Kowala, Skaryszew, Gózd, Tczów, Zwolen, Przyłęk,
- ryzyko powodziowe (wysoki poziom ryzyka) w zlewni Wisły Lubelskiej na terenie gminy Przyłęk,
- plany budowy wału lewego rzeki Wisły na długości 1,71 km w miejscowości Lucimia, gm. Przyłęk.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Przyłęk stanowi syntezę wizji rozwoju przestrzennego, integrującą aspiracje społeczno-gospodarcze z fundamentalnymi zasadami zrównoważonego gospodarowania. Jego nadrzędną ideą jest kreowanie przestrzeni, która sprzyjać będzie tworzeniu zwartej, policentrycznej i funkcjonalnie zróżnicowanej sieci osadniczej, harmonijnie wkomponowanej w system przyrodniczy oraz efektywnie obsługiwanej przez zmodernizowaną infrastrukturę techniczną i społeczną. Model ten wyznacza długofalowy kierunek działań inwestycyjnych i planistycznych, służących poprawie jakości życia mieszkańców oraz wzmocnieniu tożsamości i konkurencyjności gminy.

Struktura sieci osadniczej została oparta na przejrzystej hierarchii, która nadaje poszczególnym miejscowościom wyraźne role rozwojowe. Funkcję centralną, o znaczeniu ponadlokalnym, pełni ośrodek gminny – Przyłęk. Skoncentrowana jest w nim podstawowa administracja samorządowa, kluczowa oferta handlowo-usługowa, edukacyjna (szkoła podstawowa) oraz publiczne instytucje kultury, co czyni go głównym motorem rozwoju i świadczenia usług wyższego rzędu. Rozwój funkcji mieszkaniowej w Przyłęku powinien być kontynuowany z poszanowaniem unikalnych walorów krajobrazowych doliny Wisły, które stanowią o atrakcyjności miejscowości. Kolejny szczebel tworzą sołectwa o funkcji uzupełniającej, do których zalicza się miejscowości takie jak Ławeczko Stare, Ławeczko Nowe, Babin czy Wólka Łągowska. Pełnią one role lokalnych centrów, wyposażonych w podstawową infrastrukturę społeczną, jak świetlice wiejskie czy handel, i są predestynowane do kontrolowanego rozwoju zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, w tym poprzez procesy dogęszczania istniejącej zabudowy. Pozostałe miejscowości gminy charakteryzują się funkcją lokalną, a ich rozwój przestrzenny powinien być ukierunkowany przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb miejscowej społeczności, z absolutną dbałością o zachowanie sielskiego charakteru i walorów krajobrazu wiejskiego oraz zapobieganie negatywnym zjawiskom rozproszenia zabudowy.

Rysunek 2. Struktura sieci osadniczej Gminy Przyłęk

Źródło: Opracowanie własne

Powyższa mapa przedstawia rozmieszczenie jednostek osadniczych, zabudowy oraz zróżnicowanie liczby mieszkańców na obszarze gminy Przyłęk. Granice gminy zostały

oznaczone kolorem niebieskim, natomiast wewnętrzne podziały administracyjne wskazują poszczególne miejscowości wchodzące w jej skład. Przestrzenna struktura osadnicza gminy ma charakter typowo wiejski, z rozproszonym układem zabudowy i wyraźnymi pasmami intensywniejszego zagospodarowania wzdłuż głównych dróg dojazdowych.

Analiza rozmieszczenia ludności wskazuje, że większość jednostek osadniczych liczy do 300 mieszkańców, co świadczy o małoskalowym charakterze osadnictwa i przewadze niewielkich wsi. Jedynie nieliczne miejscowości wyróżniają się większą liczbą mieszkańców, w przedziale od 300 do 500 osób, co zostało oznaczone na mapie ciemniejszymi odcieniami różu. Obszary te stanowią lokalne centra osadnicze gminy, skupiające usługi podstawowe, działalność handlową i społeczną.

Zabudowa w gminie Przyłęk jest skoncentrowana głównie wzdłuż ciągów komunikacyjnych, co odzwierciedla tradycyjny, pasmowy układ wsi. Najgęściej zabudowane obszary, oznaczone na mapie kolorem brązowym, występują w centralnej, północno-zachodniej i południowej części gminy. Charakteryzują się one zwartą zabudową mieszkalną i gospodarczą, stanowiąc rdzeń funkcjonalny poszczególnych miejscowości.

Struktura osadnicza gminy Przyłęk sprzyja utrzymaniu wiejskiego charakteru i zachowaniu wartości krajobrazu kulturowego, jednak jednocześnie wskazuje na potrzebę równomiernego rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej. Niewielkie skupiska ludności oraz rozproszenie zabudowy mogą stanowić wyzwanie w zakresie efektywnego świadczenia usług publicznych, transportu i gospodarki komunalnej. W kontekście strategii rozwoju przestrzennego istotne jest zatem wzmacnianie roli lokalnych centrów osadniczych oraz wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów peryferyjnych gminy.

System powiązań przyrodniczych jest fundamentalnym komponentem modelu, warunkującym zachowanie równowagi ekologicznej i zdrowia ekosystemów. Jego rdzeń stanowią korytarze ekologiczne o znaczeniu nadrzędnym, w szczególności dolina Wisły – korytarz o randze międzynarodowej – oraz doliny jej dopływów, takich jak Zwoleńka. Obszary te wymagają bezwzględnej ochrony i ograniczenia jakiejkolwiek działalności mogącej prowadzić do degradacji siedlisk lub fragmentacji ciągłości przyrodniczej. System uzupełniają obszary węzłowe pełniące funkcję ostoji bioróżnorodności, do których zaliczają się rozległe kompleksy leśne, tereny bagienne oraz starorzecza. Dopełnieniem jest dbałość o powiązania funkcjonalne, polegająca na zachowywaniu i odtwarzaniu zadrzewień śródpolnych, miedz oraz naturalnych cieków wodnych, które spajają większe kompleksy, tworząc w ten sposób spójny, wzajemnie powiązany system ekologiczny na terenie całej gminy.

Kolejna mapa przedstawia rozmieszczenie elementów środowiska przyrodniczego i obszarów chronionych na terenie gminy Przyłęk. Wyraźnie zaznaczone granice gminy, oznaczone

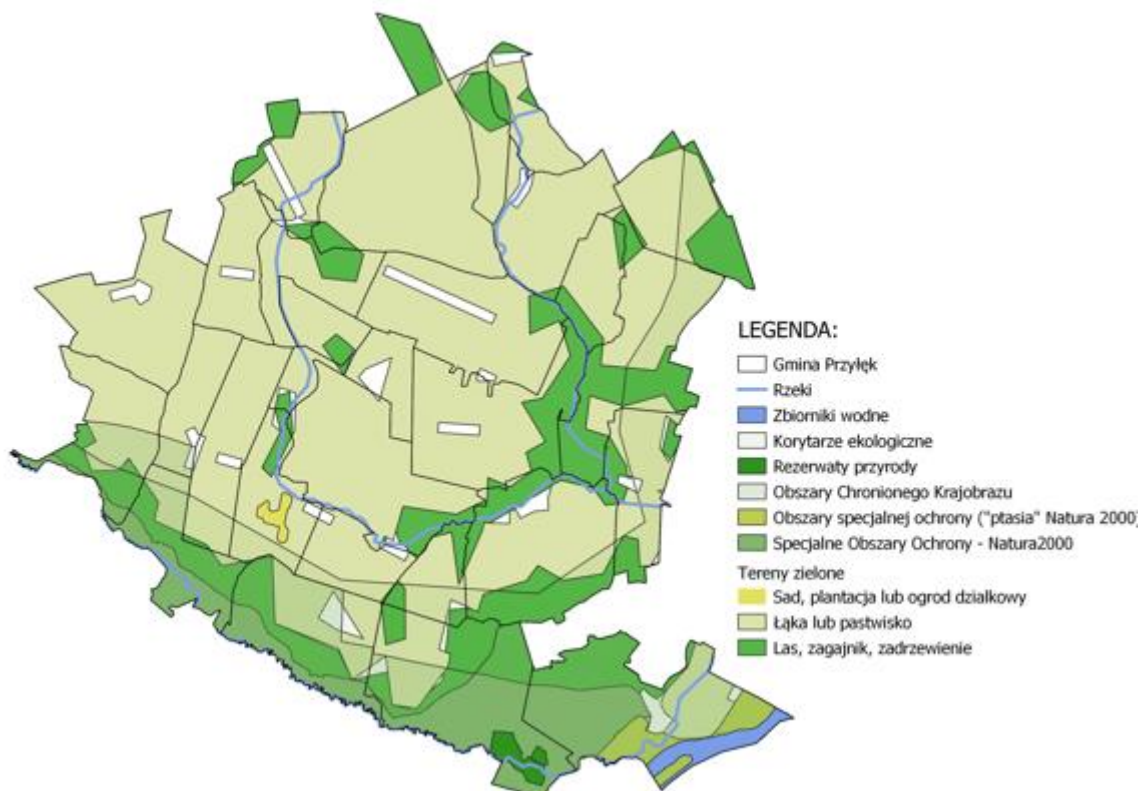

kolorem niebieskim, obejmują mozaikowy układ terenów rolniczych, zielonych i przyrodniczo cennych. Układ przestrzenny gminy charakteryzuje się dużym udziałem obszarów naturalnych i półnaturalnych, które tworzą spójny system przyrodniczy o wysokiej wartości ekologicznej.

Przez obszar gminy przebiega sieć rzek i cieków wodnych, które pełnią istotną funkcję przyrodniczą i krajobrazową, stanowiąc jednocześnie elementy korytarzy ekologicznych. W strukturze hydrograficznej występują również zbiorniki wodne, zlokalizowane głównie w południowej i centralnej części gminy, co sprzyja rozwojowi retencji oraz zwiększa różnorodność siedlisk wodno-błotnych.

Znaczną część powierzchni gminy zajmują tereny zielone, obejmujące lasy, zadrzewienia, łąki i pastwiska. Lasy, oznaczone ciemnozielonym kolorem, występują przede wszystkim w południowej i południowo-wschodniej części gminy, tworząc rozległe kompleksy leśne i pełniąc funkcję przyrodniczego zaplecza regionu. Uzupełnieniem zieleni są sady, plantacje i ogrody działkowe, które wkomponowują się w rolniczy krajobraz gminy, stanowiąc element gospodarki lokalnej oraz wspierając ochronę bioróżnorodności.

Rysunek 3. System powiązań przyrodniczych

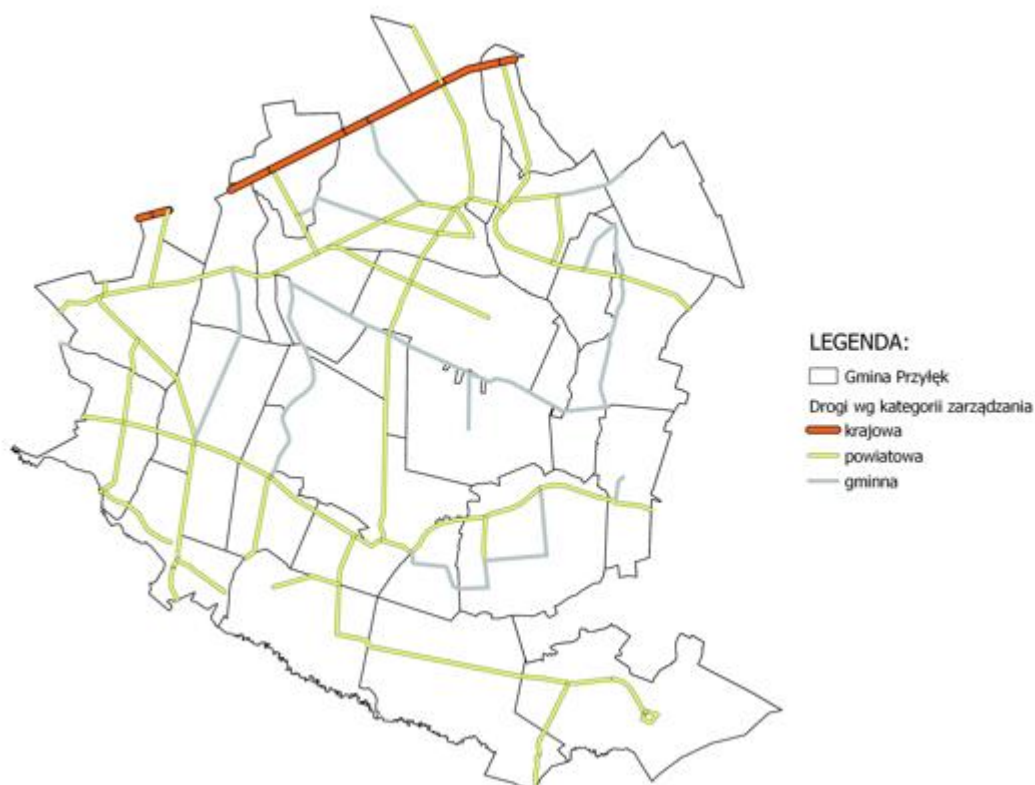
Źródło: Opracowanie własne

Na terenie gminy Przyłęk znajdują się także liczne formy ochrony przyrody, w tym rezerwat przyrody „Borowiec” (utworzony w 1991 r.), Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki” (od 1989 r.), a także obszary sieci Natura 2000: „Dolina Zwoleńki” (PLH140006, od 2008 r.), „Przełom Wisły w Małopolsce” (PLH060045, od 2009 r.) oraz „Małopolski Przełom Wisły” (PLB140006, od 2004 r.). Obecność tych obszarów świadczy o wysokich walorach przyrodniczych gminy, wynikających z obecności cennych ekosystemów, różnorodnych siedlisk i bogatej fauny.

Układ przestrzenny terenów chronionych i zielonych pokazuje, że gmina Przyłęk pełni ważną rolę w regionalnym systemie przyrodniczym, mając znaczenie retencyjne, klimatyczne i ekologiczne. W kontekście planowania przestrzennego istotne jest zachowanie równowagi między działalnością gospodarczą a ochroną zasobów środowiska, przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału przyrodniczego do rozwoju turystyki, rekreacji i edukacji ekologicznej.

Rysunek 4. Główne korytarze i elementy sieci transportowych

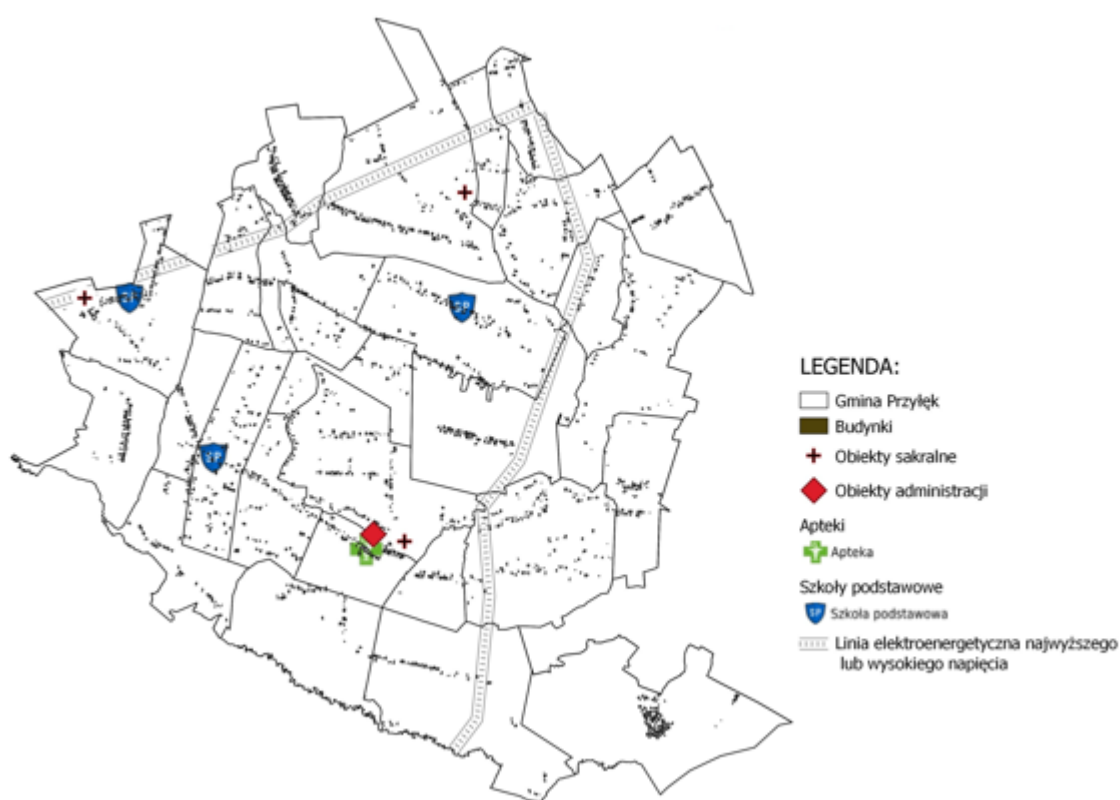
Źródło: Opracowanie własne

Główne **korytarze i elementy sieci transportowych** tworzą szkielet dostępności i mobilności. Podstawę systemu stanowi sieć drogowa, z głównym korytarzem komunikacyjnym w postaci drogi krajowej S12 (Zwoleń-Kozienice), która pełni rolę krwioobiegu łączącego gminę

z regionem. Uzupełniają ją drogi powiatowe i gminne, zapewniające połączenia między Przylękiem a poszczególnymi sołectwami. Równoległe do systemu drogowego, model zakłada rozwój korytarzy komunikacji pieszej i rowerowej. Docelowa sieć powinna łączyć w sobie funkcjonalność z rekreacją, obejmując zarówno trasy rowerowe wzdłuż istniejących dróg (z zapewnieniem maksymalnego bezpieczeństwa), jak i ścieżki w pasie nadwiślańskim o charakterze rekreacyjnym oraz połączenia międzywiejskie służące codziennym dojazdom. W ośrodku gminnym oraz wokół kluczowych obiektów użyteczności publicznej niezbędne jest wykształcenie bezpiecznych, priorytetyzowanych ciągów pieszych.

Rysunek 5. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

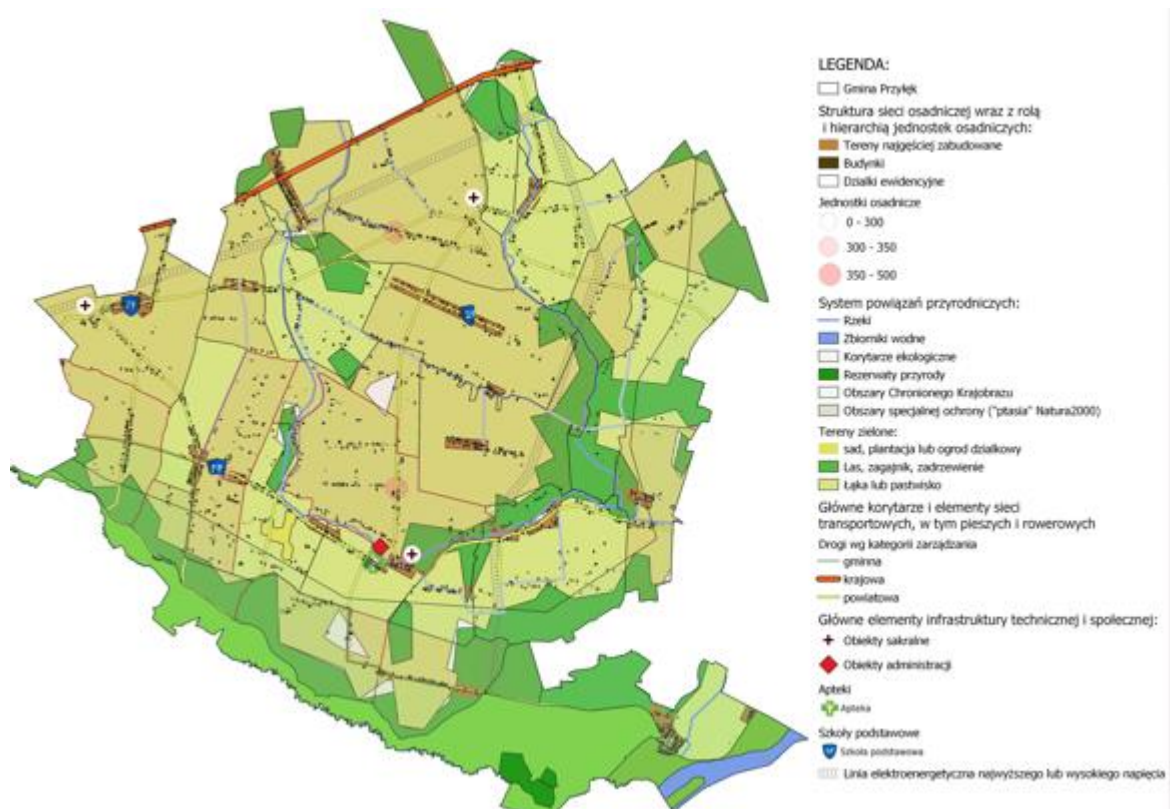
Źródło: Opracowanie własne

Główne elementy **infrastruktury technicznej i społecznej** są kluczowe dla realizacji założeń modelu. W sferze infrastruktury technicznej główne węzły stanowią istniejące i planowane obiekty, takie jak oczyszczalnia ścieków w Przylęku oraz stacje uzdatniania wody. Rozwój sieci infrastrukturalnych (wodociągowej, kanalizacyjnej, energetycznej, telekomunikacyjnej) musi następować w sposób zwarty, wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych i w pierwszej kolejności na obszarach o ustalonej hierarchii osadniczej, co zapewni efektywność ekonomiczną i wsparcie dla przyjętych kierunków rozwoju. Infrastruktura społeczna ma charakter zhierarchizowany. Jej kluczowe obiekty zlokalizowane są w Przylęku (Urząd Gminy, szkoła, Gminny Ośrodek Kultury, biblioteka, remiza OSP), natomiast w większych sołectwach

koncentruje się infrastruktura o charakterze lokalnym (światlice wiejskie, remizy OSP). Dalszy rozwój powinien skupiać się na modernizacji, rozbudowie i dostosowaniu istniejących obiektów do zmieniających się potrzeb, a nie na tworzeniu nowych, rozproszonych lokalizacji. Model stanowi zobrazowanie planowanej polityki rozwoju lokalnego, jest długookresową wizją strategiczną rozwoju Gminy wynikającą z uwarunkowań związanych z położeniem, trendami rozwojowymi w tym demograficznymi i gospodarczymi. Opierając się na analizie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych (zaprezentowanych w diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Przylęk) model prezentuje przedsięwzięcia kluczowe do osiągnięcia celów Strategii. W modelu funkcjonalno-przestrzennym Gminy Przylęk nie wyznaczono obszarów strategicznej interwencji – gdyż cały obszar Gminy, zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego znajduje się w OSI Radomskim, również cały teren Gminy wskazano w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją.

Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Źródło: Opracowanie własne

Oparty na przeprowadzonej diagnozie, model strukturalno-funkcjonalny Gminy Przylęk przedstawia spójną i długofalową wizję rozwoju przestrzennego, która stanowi syntezę aspiracji społeczno-gospodarczych z zasadami zrównoważonego gospodarowania. Jego nadrzędnym celem jest kreacja przestrzeni sprzyjającej wysokiej jakości życia mieszkańców,

wzmocnieniu tożsamości lokalnej oraz poprawie konkurencyjności gminy, przy jednoczesnym poszanowaniu jej unikalnych walorów przyrodniczych.

Kluczowym elementem tego modelu jest hierarchiczna i policentryczna sieć osadnicza. Na jej czele znajduje się ośrodek gminny – Przyłęk – pełniący funkcję centralną, w którym skoncentrowana jest administracja, kluczowe usługi, edukacja i kultura. Kolejny szczebel tworzą sołectwa o funkcji uzupełniającej (np. Ławeczko Stare, Ławeczko Nowe, Babin), które stanowią lokalne centra wyposażone w podstawową infrastrukturę społeczną. Pozostałe miejscowości, o funkcji lokalnej, mają zachować swój sielski charakter, a ich rozwój ma służyć przede wszystkim zaspokojeniu potrzeb miejscowej społeczności, przy jednoczesnym zapobieganiu negatywnym zjawiskom rozproszenia zabudowy. Analiza mapy struktury osadniczej potwierdza jej typowo wiejski, rozproszony charakter z wyraźną dominacją małych jednostek (do 300 mieszkańców) oraz nielicznymi, większymi ośrodkami (300-500 mieszkańców), stanowiącymi lokalne centra.

Fundamentalnym komponentem, warunkującym zachowanie równowagi ekologicznej, jest system powiązań przyrodniczych. Jego rdzeń stanowią korytarze ekologiczne o znaczeniu nadrzędnym, w szczególności dolina Wisły (korytarz międzynarodowy) oraz dolina Zwoleńki, które wymagają bezwzględnej ochrony. System uzupełniają obszary węzłowe, takie jak kompleksy leśne, tereny bagienne i starorzecza, oraz powiązania funkcjonalne (zadrzewienia śródpolne, miedze). Mapa systemu przyrodniczego ukazuje mozaikowy układ terenów rolniczych, leśnych i wodnych, podkreślając wysoką wartość ekologiczną gminy, potwierdzoną obecnością licznych form ochrony przyrody (rezerwat „Borowiec”, obszary Natura 2000, Obszar Chronionego Krajobrazu). W kontekście planowania kluczowe jest zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a ochroną tego cennego systemu.

Szkielet dostępności i mobilności tworzą główne korytarze i elementy sieci transportowych. Podstawę systemu stanowi droga krajowa S12, pełniąca rolę głównego korytarza komunikacyjnego, uzupełniana przez sieć dróg powiatowych i gminnych. Model zakłada równoległy rozwój przyjaznej i bezpiecznej komunikacji pieszej oraz rowerowej, łączącej funkcjonalność z rekreacją, ze szczególnym uwzględnieniem ciągów pieszych w ośrodku gminnym.

Realizację założeń modelu umożliwia zhierarchizowany system infrastruktury technicznej i społecznej. Kluczowe obiekty infrastruktury technicznej (oczyszczalnia ścieków, stacje uzdatniania wody) oraz społecznej (urząd, szkoła, ośrodek kultury) zlokalizowane są w Przyłęku. W większych sołectwach koncentruje się infrastruktura lokalna (światlice, remizy OSP). Rozwój sieci infrastrukturalnych ma następować w sposób zwarty, wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych i na obszarach o ustalonej hierarchii, co zapewnia efektywność ekonomiczną i wspiera przyjęte kierunki rozwoju.

Podsumowując, model funkcjonalno-przestrzenny Gminy Przyłęk stanowi strategiczną odpowiedź na zidentyfikowane uwarunkowania, w tym położenie w obszarze zagrożonym trwałą marginalizacją według Strategii Województwa Mazowieckiego. Wyznacza on klarowny kierunek działań, ukierunkowany na wzmocnienie wewnętrznej spójności gminy poprzez rozwój zhierarchizowanej sieci osadniczej, ochronę kapitału przyrodniczego oraz racjonalne inwestowanie w infrastrukturę, mając na celu przewyższenie wyzwań i zrównoważony rozwój całego obszaru gminy.

Wody powierzchniowe i podziemne oraz obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Na wody powierzchniowe Gminy Przyłęk składają się naturalne ciek wodne, źródła i rowy melioracyjne. Gmina Przyłęk jest położona na terenie głównych zbiorników wód podziemnych: w większości na terenie GZWP nr 405 Niecka radomska i w niewielkiej części na terenie GZWP nr 406 Niecka lubelska (Lublin).

Podstawę prawną do podejmowania decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości w Polsce stanowią tzw. Plany gospodarowania wodami opracowane dla każdego obszaru dorzecza wyznaczonego w kraju. Dokumenty te stanowią transpozycję tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej Unii Europejskiej do krajowego porządku prawnego. Gmina Przyłęk objęta została Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (dalej: Plan). Zgodnie z Aktualizacją Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły na lata 2016-2021 (zwana dalej: aPGW), którego obowiązywanie zostało wydłużone, zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2368), gmina Przyłęk, położona na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, znajduje się w zasięgu zlewni następujących jednolitych części wód:

1) Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- PLRW20001723729,
- PLRW20001723769,
- PLRW20001723949,
- PLRW2000172512429,
- PLRW2000212399;

2) Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd):

- PLGW200074,
- PLGW200087,
- PLGW200088.

Działania wg Aktualizacji Planu gospodarowania wodami przypisane do kompetencji poszczególnych podmiotów, które mogą być istotne dla Strategii Rozwoju Gminy to:

a) działania do realizowania przez Gminę:

- kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata,
- weryfikacja Programu ochrony środowiska dla Gminy;

b) działania do realizowania przez właścicieli nieruchomości:

- budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących,
- regularny wywóz nieczystości płynnych,
- budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków;

c) działania do realizowania przez właścicieli/użytkowników obiektów:

- coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/ użytkownika ujęcia.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16 ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne (Dz.U.2021.2233, z późn. zm.). Zgodnie z tymi definicjami za obszary szczególnego zagrożenia powodzią uważa się:

- a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
- b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
- c) obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- d) pas techniczny

Na podstawie map zagrożenia powodziowego o godłach arkuszy: M- 34-20-C-d-2, M-34-20-C-d-4, M-34-32-A-b-I, M-34-32-A-b-2, M- 34-32-B-a-I, M-34-32-B-a-2, M-34- 32-A-b-4, M-34-32-B-a-3 oraz M-34- 32-B-a-4 udostępnionych do publicznej wiadomości na Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Infrastruktury w dniu 7 września 2022 r. ustalono, że część terenu gminy Przyłęk, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą QI% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzek Plewka i Zwolenka.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16 ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne

Na podstawie map zagrożenia powodziowego o godłach arkuszy: M- 34-20-C-d-2, M-34-20-C-d-4, M-34-32-A-b-I, M-34-32-A-b-2, M- 34-32-B-a-I, M-34-32-B-a-2, M-34- 32-A-b-4, M-34-32-

B-a-3 oraz M-34- 32-B-a-4 udostępnionych do publicznej wiadomości na Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Infrastruktury w dniu 7 września 2022 r. ustalono, że część terenu gminy Przyłęk, znajduje się w zasięgu występowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią dla zalewu wodą QI% oraz dla zalewu wodą Q10% od rzek Plewka i Zwoleńka.

System obszarów chronionych

Według Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (CRFOP) na terenie Gminy Przyłęk występuje:

- Rezerwat przyrody „Borowiec”,
- Obszar chronionego krajobrazu „Dolina rzeki Zwoleńki”,
- Obszar Natura 2000 „Dolina Zwoleńki”,
- Obszar Natura 2000 „Przełom Wisły w Małopolsce”,
- Obszar Natura 2000 „Małopolski Przełom Wisły”.

Cennym obszarem pod względem przyrodniczym i krajobrazowym jest „Zalew Baryczka-Janowice”, dlatego ten obszar wskazano do rozwoju infrastruktury turystycznej (rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej). Atutem przestrzenno-funkcjonalnym są doliny rzeki „Plewki”, „Zwoleńki” i „Czerniawki” oraz bezpośrednie sąsiedztwo z Wisłą. Krajobraz terenu urozmaicają liczne naturalne i sztuczne stawy oraz oczka wodne, a także pojedyncze drzewa, zarośla i kępy. Występują też zwarte drzewostany leśne. Ponadto na rzece „Plewce” usytuowany jest zbiornik retencyjny w Janowcach o powierzchni 13 ha, a w miejscowości Andrzejów – Borowiec zlokalizowany jest Rezerwat Żółwia Błotnego. Teren rezerwatu jest doskonałą przestrzenią do utworzenia ścieżki przyrodniczo-edukacyjnej.

7. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk

Celem niniejszego rozdziału jest określenie zasad i kierunków polityki przestrzennej Gminy Przyłęk, służących racjonalnemu gospodarowaniu przestrzenią, zachowaniu walorów przyrodniczych i kulturowych oraz wspieraniu zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Rekomendacje te stanowią punkt odniesienia dla dokumentów planistycznych gminy – w szczególności dla Planu Ogólnego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Polityka przestrzenna Gminy Przyłęk powinna opierać się na zasadzie równowagi między ochroną zasobów środowiska, zachowaniem dziedzictwa kulturowego, a tworzeniem warunków dla rozwoju gospodarczego i poprawy jakości życia mieszkańców.

a) zalecenia ogólne Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego w odniesieniu do terenu Gminy Przyłęk i ogólnych zasad rozwoju terenów wiejskich

- transport rowerowy:

W celu zapewnienia spójności tras oraz warunków sprzyjających poprawie bezpieczeństwa i rozwojowi komunikacji rowerowej w Planie postuluje się:

- budowę infrastruktury rowerowej wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich o wysokim natężeniu ruchu samochodowego, zarówno w ramach ogólnych inwestycji drogowych, jak i jako samodzielne inwestycje krajowego i wojewódzkiego zarządcy drogi;
- wyposażenie wszystkich mostów drogowych oraz kolejowych przez Wisłę, w ciągu pieszo-rowerowe;
- wykorzystanie, w miarę możliwości, koron wałów przeciwpowodziowych do budowy dróg rowerowych

- ochrona środowiska i zasobów przyrodniczych

W zakresie ochrony środowiska i zasobów przyrody, w tym udokumentowanych złóż kopalin, w Planie postuluje się następujące działania:

- przygotowanie rozporządzenia w sprawie audytów krajobrazowych przy wykorzystaniu innej niż dotychczas prezentowanej w projekcie GDOŚ metodyki;
- wprowadzenie zmian do UoPiZP w aspekcie terminu sporządzenia audytu krajobrazowego i uzależnienie go od terminu wydania stosownego rozporządzenia;
- zapewnienie ochrony różnorodności biologicznej, terenów zieleni i krajobrazu m.in. poprzez adekwatne zapisy w MPZP;
- ochronę prawną korytarzy ekologicznych poprzez wpisanie do MPZP;
- ograniczanie zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, zwłaszcza w odniesieniu do gruntów wysokiej jakości i przydatności dla rolnictwa (klas bonitacyjnych I-III);
- dążenie do zachowania odpowiedniego udziału powierzchni biologicznie czynnej, sprzyjającej retencji wód opadowych, głównie w miastach;
- zachowanie istniejących naturalnych zbiorników wodnych i terenów podmokłych, w tym starorzeczy, torfowisk, bagien, stawów, śródpolnych oczek wodnych oraz ich ochrona poprzez zapisy w dokumentach planistycznych gmin;
- realizację działań inwestycyjnych i utrzymaniowych melioracji wodnych, w tym ochronę układów odwodnienia rowami melioracyjnymi, budowę systemów melioracji zwiększających retencję glebową, odbudowę systemów drenarskich;
- poprawę jakości wód poprzez rozwój i modernizację infrastruktury ochrony środowiska (w szczególności w zakresie gospodarki wodno-ściekowej) oraz racjonalną gospodarkę przestrzenną w sąsiedztwie zbiorników wodnych;
- ograniczanie degradacji litosfery, w tym warstwy glebowej, jak również niekorzystnych zmian w krajobrazie i gospodarce wodnej, związanych z powierzchnią eksploatacją surowców mineralnych m.in. poprzez rekultywację terenów poeksploatacyjnych;

- zagospodarowanie i udostępnienie obszarów atrakcyjnych geologicznie np. w formie geoparków.

- zabytki

W zakresie zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego w Planie postuluje się następujące działania:

- identyfikację wartościowych obiektów i obszarów dóbr kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym oraz ich ochronę poprzez ustalenia w gminnych dokumentach planistycznych (w tym miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego);
- zachowanie ładu przestrzennego lub jego kreowanie, szczególnie w miejscach o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego poprzez: ochronę i kształtowanie struktur przestrzennych historycznych miast i wsi w oparciu o ochronę pola ekspozycji i eksponowanie dominant architektonicznych; kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca; eksponowanie w strukturze przestrzennej ośrodków miejskich i wiejskich najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionu; kształtowanie i ochronę krajobrazów kulturowych m.in. poprzez utworzenie parków kulturowych.
- adaptację obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych;
- współpracę międzyregionalną w zakresie zachowania i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego (tradycji historycznych, śladów osadnictwa, dziedzictwa kultury ludowej) dla rozwoju produktów turystyki kulturowej;

b) Zasady ochrony środowiska i jego zasobów

W polityce przestrzennej Gminy Przyłęk kluczowe znaczenie ma nadrzędna ochrona doliny Wisły oraz jej dopływów. Obszary te powinny pozostać wolne od zabudowy i działalności mogących pogorszyć stan wód, naruszyć ciągłość ekologiczną lub ograniczyć naturalną retencję. Wskazane jest także zachowanie i wzmacnianie naturalnych korytarzy ekologicznych, które sprzyjają utrzymaniu bioróżnorodności.

Ważnym kierunkiem działań jest wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności instalacji fotowoltaicznych i pomp ciepła. Realizacja takich inwestycji powinna jednak odbywać się w sposób uporządkowany przestrzennie, z zachowaniem zasad ładu krajobrazowego oraz przy ograniczaniu ich negatywnego wpływu na otoczenie.

Jednocześnie gmina powinna promować rozwój zieleni towarzyszącej zabudowie – zarówno publicznej, jak i prywatnej – z wykorzystaniem rodzimych gatunków drzew i krzewów. Działania te sprzyjają wzmacnianiu lokalnej bioróżnorodności, poprawie mikroklimatu oraz jakości życia mieszkańców.

W zakresie ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk należy:

- Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego,
- Utrzymanie zwartych kompleksów przyrodniczych z otuliną biologiczną cieków wodnych,
- Zachowanie, ochrona przed zainwestowaniem i wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
- Możliwe przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: lasy, agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

Zgodnie z **Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 29 października 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. 2014, poz. 9972) w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Zwoleńki PLH140006**, na terenie Gminy Przyłęk znajdują się następujące obręby geodezyjne, dla których określono działki ewidencyjne oraz zalecenia w zakresie ochrony środowiska:

Andrzejów (Działki: 925/2, 926/1, 926/3, 948, 953/1, 958, 959, 960/2, 961, 962, 963, 989, 990, 1008, 1017, 1041, 1106, 1163)

Zalecenia:

- Ochrona populacji żółwia błotnego (*Emys orbicularis*) – odmulanie starorzeczy i torfianek po okresie lęgowym (lipiec–sierpień).
- Zakaz prac ziemnych i wycinki w okresie lęgowym.
- Wycinka drzew i krzewów jedynie zimą, co 3 lata.
- Zamknięcie drogi gruntowej przebiegającej przez rezerwat „Borowiec” dla ruchu publicznego (z wyłączeniem służb i właścicieli gruntów).
- Zachowanie torfowisk i siedlisk podmokłych; wykopanie nowej torfianki o nieregularnej linii brzegowej.
- Monitoring siedlisk starorzeczy i jakości wód Zwoleńki.

Krzywda (Działki: 475–490, 559, 561, 564, 566, 568, 570, 572, 574, 576, 578, 580, 582, 584, 586, 645–652, 1082, 1085, 941, 944, 1450/1, 1460, 1490, 1092, 1103/1–2, 1107, 1109, 1134–1136, 1227, 1655–1659, 1670, 1672–1678)

Zalecenia:

- Ochrona grądu środkowoeuropejskiego (9170) – eliminacja gatunków obcych (dąb czerwony, robinia akacjowa), wprowadzanie dębu i grabu, pozostawianie martwego drewna.
- Monitoring siedlisk starorzeczy i lasów łęgowych.

Mierziączka (Działki: 424–427, 436–467, 453, 455/1–2, 456, 457/1–2, 460–463/2, 472, 562, 572/1–2, 598)

Zalecenia:

- Ochrona torfowisk i siedlisk żółwia błotnego oraz piskorza (*Misgurnus fossilis*) – koszenie roślinności szuwarowej w sierpniu, utrzymanie łączności wodnej między kanałami i torfiankami.
- Zakaz nawożenia i intensywnej orki; dopuszczony umiarkowany wypas.

Wysocin (Działki: 335, 425, 432/1–4, 575, 583–585, 621)

Zalecenia:

- Ochrona łągu jesionowo-olszowego (91E0) – utrzymanie różnorodności gatunkowej, pozostawianie martwego drewna.
- Monitoring starorzeczy i siedlisk wodnych.

Zgodnie z Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 31 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełom Wisły w Małopolsce PLH060045 (Dz.U.Woj. Lub. Poz. 1620 z dnia 8 maja 2015 r.) dla następujących przedmiotów ochrony ustanawia się zasady ochrony na następujących działkach:

- **6440 Łąki selernicowe** - Obręb Lucimia działki: 686, 1512/1, 1503, 1483, 1450/1, 1464, 1449/1, 1492, 1501, 1463, 687/1, 687/2, 1453/1, 683/1, 1452/1, 1499, 1493/3, 691/2, 691/5, 683/2, 1454/1, 1521/1, 1465, 1546/2, 1508/1, 1451, 1456/1, 1510/1, 1518/1, 1520, 656, 1500, 1458, 691/3, 1513/1, 1493/1, 690, 1498/1, 1491, 1457/1, 1504, 1484, 689, 1519/1, 1459/1, 1509/1, 1493/4, 1517/3, 1493/2, 1494, 1487/2, 1481, 1517/4, 1485, 1495, 1461, 1487/1, 1505, 1514/1, 1486, 1508/3, 1502/1, 684, 1487/3, 1498/2, 1455/1, 1418/1, 1511/1, 1462, 1460/1, 688, 1508/2, 685, 703
- **6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie** - Obręb Lucimia działki: 632, 564, 633, 572, 630, 634, 629, 593, 625/1, 620, 623, 624/2, 566, 584/1, 636, 627/1, 591, 592, 580, 656, 627/2, 621, 631, 616, 576, 1564, 618, 617/1, 625/2, 586/1, 628, 578, 582/1, 617/2, 570, 635, 626, 624/1, 619, 568, 622, 1545, 574

Zasady te dotyczą:

- przygotowania dokumentacji projektowej oraz wytyczenie i oznakowanie ścieżek przyrodniczych,
- ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe na terenach łąk selernicowych,
- użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, ukierunkowanego na ochronę siedlisk łąk selernicowych i niżowych i górskich świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie.

Zgodnie z Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie, Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 31 marca 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Małopolski Przełom Wisły PLB140006 (Dz.U.Woj. Lub. Poz. 4430 z 8 maja 2013 r), na terenie gminy Przyłęk, na wyspie w nurcie rzeki na wysokości i miejscowości Lucimia należy okresowo odgradzać kolonie lęgową mewy czarnogłowej, rybitwy rzecznej, rybitwy białoczelnej, ostrzygojada i siweczki rzecznej od 15 kwietnia do 15 lipca w przypadku niskiego stanu rzek Wisły.

Zgodnie z Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 17 grudnia 2014 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Borowiec” (Dz.U.Woj.Maz. poz. 11873 z dnia 22 grudnia 2014 r.) w obrębie ewidencyjnym Andrzejów na działkach nr: 926/1, 926/2, 984, 960/1, 926/3, 959, 960/2, 963 (48, 47 ha) oraz działkach prywatnych: 957, 1008 i 962 (19,6 ha) celem ochrony rezerwatu przyrody „Borowiec” jest zachowanie rzeki Zwolenki z jej doliną i przyległymi do niej terenami, jako ostoi żółwia błotnego.

Zgodnie z zapisami: **Uchwały nr 41/24 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 26 marca 2024 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Zwolenki** (Dz.U. Woj. Maz. 3775 z 3 kwietnia 2024 r.), na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Zwolenki:

- **określa się następujące ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów leśnych:**
 - 1) utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych; niedopuszczanie do ich nadmiernego użytkowania;
 - 2) wspieranie procesów sukcesji naturalnej przez inicjowanie i utrwalanie naturalnego odnowienia o składzie i strukturze odpowiadającej siedlisku, na obszarach, gdzie nie są możliwe odnowienia naturalne - używanie do odnowień gatunków miejscowego pochodzenia przy ograniczaniu gatunków obcych rodzimej florie czy też modyfikowanych genetycznie,
 - 3) zwiększanie udziału gatunków domieszkowych i biocenotycznych oraz tworzenie układów ekotonowych z tych gatunków;
 - 4) pozostawianie drzew o charakterze pomnikowym, przestojów, drzew dziuplastych oraz części drzew obumarłych aż do całkowitego ich rozkładu;
 - 5) zwiększanie istniejącego stopnia pokrycia terenów drzewostanami, w szczególności na terenach porolnych tam, gdzie z przyrodniczego i ekonomicznego punktu widzenia jest to możliwe oraz sprzyjanie tworzeniu zwartych kompleksów leśnych o racjonalnej granicy polno-leśnej, a także tworzenie i utrzymywanie leśnych korytarzy ekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem możliwości migracji dużych ssaków;

- 6) utrzymywanie, a w razie potrzeby podwyższanie poziomu wód gruntowych, w szczególności na siedliskach wilgotnych i bagiennych, tj. w borach bagiennych, olsach i łęgach oraz budowanie zbiorników małej retencji jako zbiorników wielofunkcyjnych, w szczególności podwyższających różnorodność biologiczną w lasach;
- 7) zachowanie i utrzymywanie w stanie zbliżonym do naturalnego istniejących śródleśnych cieków, mokradeł, polan, torfowisk, wrzosowisk oraz muraw napiaskowych i niedopuszczanie do ich nadmiernego wykorzystania dla celów produkcji roślinnej lub sukcesji;
- 8) zwalczanie szkodników owadzych i patogenów grzybowych, a także ograniczanie szkód łowieckich poprzez zastosowanie metod mechanicznych lub biologicznych; stosowanie metod chemicznego zwalczania dopuszcza się tylko przy braku innych alternatywnych metod;
- 9) stopniowe usuwanie gatunków obcego pochodzenia;
- 10) ochrona stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; w przypadkach stwierdzenia obiektów i powierzchni cennych przyrodniczo (stanowiska rzadkich i chronionych roślin, zwierząt, grzybów oraz pozostałości naturalnych ekosystemów) wnioskowanie do właściwego organu o ich ochronę;
- 11) kształtowanie właściwej struktury populacji zwierząt, roślin i grzybów stanowiących komponent ekosystemu leśnego;
- 12) opracowanie i wdrażanie programów czynnej ochrony oraz reintrodukcji i restytucji gatunków rzadkich, zagrożonych;
- 13) wykorzystanie lasów dla celów rekreacyjno-krajoznawczych i edukacyjnych w oparciu o wyznaczone szlaki turystyczne oraz istniejące i nowe ścieżki edukacyjno-przyrodnicze wyposażone w elementy infrastruktury turystycznej i edukacyjnej zharmonizowanej z otoczeniem;
- 14) prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, w szczególności poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych związanych z ekosystemami leśnymi do warunków środowiskowych.
 - **określa się następujące ustalenia dotyczące czynnej ochrony nieleśnych ekosystemów łądowych:**
 - 1) przeciwdziałanie zarastaniu łąk, pastwisk i torfowisk poprzez koszenie i wypas, a także mechaniczne usuwanie samosiewów drzew i krzewów na terenach otwartych, a w razie konieczności także karczowanie z usunięciem biomasy z pozostawieniem kęp drzew i krzewów;
 - 2) propagowanie wśród rolników działań zmierzających do utrzymania trwałych użytków zielonych w ramach zwykłej, dobrej praktyki rolniczej oraz propagowanie dominacji gospodarstw prowadzących produkcję mieszaną, w tym preferowanie hodowli bydła opartej o naturalny wypas metodą pastwiskową, a także propagowanie ochrony

- i hodowli lokalnych starych odmian drzew i krzewów owocowych oraz ras zwierząt, a także promowanie agroturystyki i rolnictwa ekologicznego;
- 3) maksymalne ograniczanie zmiany użytków zielonych na grunty orne i niedopuszczanie do przeorywania użytków zielonych; propagowanie powrotu do użytkowania łąkowego gruntów wykorzystywanych dotychczas jako rolne wzdłuż rowów i lokalnych obniżeń terenowych;
 - 4) prowadzenie zabiegów agrotechnicznych zgodnie z wymogami zbiorowisk i zasiedlających je gatunków fauny, zwłaszcza ptaków (odpowiednie terminy, częstotliwość i techniki koszenia), w tym powrót do tradycyjnego użytkowania (koszenie ręczne);
 - 5) preferowanie ochrony roślin metodami biologicznymi;
 - 6) ochrona zieleni wiejskiej: zadrzewień, zakrzewień, parków wiejskich oraz kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego poprzez ochronę istniejących oraz formowanie nowych zadrzewień śródpolnych i przydrożnych;
 - 7) ochrona śródpolnych torfowisk, zabagnień, podmokłości oraz oczek wodnych;
 - 8) ochrona zbiorowisk wydmych, śródpolnych muraw napiaskowych, wrzosowisk i psiar;
 - 9) melioracje odwadniające, w tym regulowanie odpływu wody z sieci rowów, dopuszczalne tylko w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, jednak z bezwzględnym zachowaniem w stanie nienaruszonym terenów podmokłych, w tym torfowisk i obszarów wodno-błotnych oraz obszarów źródłiskowych cieków;
 - 10) eliminowanie nielegalnego eksploatowania surowców mineralnych oraz rekultywacja terenów powyrobiskowych; w szczególnych przypadkach, gdy w wyrobisku ukształtowały się właściwe biocenozy wzbogacające lokalną różnorodność biologiczną i przeprowadzenie rekultywacji nie jest wskazane, zalecane jest podjęcie działań ochronnych w celu ich zachowania; Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego – 2 – Poz. 3775
 - 11) wnioskowanie do właściwego organu ochrony przyrody o objęcie ochroną prawną stanowisk gatunków chronionych i rzadkich roślin, zwierząt i grzybów, także ekosystemów i krajobrazów ważnych do zachowania w postaci rezerwatów przyrody, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i użytków ekologicznych, a także opracowanie i wdrażanie programów reintrodukcji, introdukcji oraz czynnej ochrony gatunków rzadkich i zagrożonych związanych z nieleśnymi ekosystemami lądowymi;
 - 12) utrzymywanie i w razie konieczności odtwarzanie lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych;
 - 13) prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej, m.in. poprzez dostosowanie liczebności populacji zwierząt łownych związanych z ekosystemami otwartymi do warunków środowiskowych;
 - 14) melioracje nawadniające zalecane są w przypadku stwierdzonego niekorzystnego dla racjonalnej gospodarki rolnej obniżenia poziomu wód gruntowych.

- **określa się następujące ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów wodnych:**
 - 1) zachowanie i ochrona zbiorników wód powierzchniowych wraz z pasem roślinności okalającej, poza rowami melioracyjnymi;
 - 2) wyznaczenie lokalizacji nowych wałów przeciwpowodziowych zgodnie z rzeczywistą koniecznością ochrony człowieka i jego mienia przed powodzią (w miarę możliwości wały należy lokalizować jak najdalej od koryta rzeki, wykorzystując naturalną rzeźbę terenu);
 - 3) tworzenie stref buforowych wokół zbiorników wodnych w postaci pasów zadrzewień i zakrzewień, celem ograniczenia spływu substancji biogennej i zwiększenia różnorodności biologicznej;
 - 4) prowadzenie prac regulacyjnych i utrzymaniowych rzek tylko w zakresie niezbędnym dla rzeczywistej ochrony przeciwpowodziowej;
 - 5) zachowanie i wspomaganie naturalnego przepływu wód w zbiornikach wodnych na obszarach międzywala (zalecane jest stopniowe przywracanie naturalnych procesów kształtowania i sukcesji starorzeczy poprzez wykorzystanie naturalnych wylewów);
 - 6) ograniczanie zabudowy na krawędziach wysoczyznowych, w celu zachowania ciągłości przyrodniczo-krajobrazowej oraz ochrony krawędzi tarasów rzecznych przed ruchami osuwiskowymi;
 - 7) rozpoznanie okresowych dróg migracji zwierząt, których rozwój związany jest bezpośrednio ze środowiskiem wodnym (w szczególności płazów) oraz podejmowanie działań w celu ich ochrony;
 - 8) wznoszenie nowych budowli piętrzących na ciekach, rowach i kanałach (retencja korytowa) winno być poprzedzone analizą bilansu wodnego zlewni;
 - 9) zapewnienie swobodnej migracji rybom w ciekach poprzez budowę przepławek na istniejących i nowych budowlach piętrzących;
 - 10) ochrona i wprowadzanie zakrzewień i szuwarów wokół zbiorników wodnych, w szczególności starorzeczy i oczek wodnych jako bariery ograniczającej dostęp do linii brzegowej, a także utrzymanie lub tworzenie pasów zakrzewień i zadrzewień wzdłuż cieków jako naturalnej obudowy biologicznej ograniczającej spływ zanieczyszczeń z pól uprawnych;
 - 11) ograniczenie działań powodujących obniżenie zwierciadła wód podziemnych, w szczególności budowy urządzeń drenarskich i rowów odwadniających na gruntach ornych, łąkach i pastwiskach w dolinach rzecznych oraz na krawędzi tarasów zalewowych i wysoczyzn;
 - 12) wnioskowanie do właściwego organu ochrony przyrody celem obejmowania ochroną prawną zachowanych w stanie zbliżonym do naturalnego fragmentów ekosystemów wodnych oraz stanowisk gatunków chronionych i rzadkich właściwych dla ekosystemów hydrogenicznych;

- 13) opracowanie i wdrożenie programów reintrodukcji, restytucji, czynnej ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt, roślin i grzybów bezpośrednio związanych z ekosystemami wodnymi;
- 14) zachowanie i ewentualne odtwarzanie korytarzy ekologicznych opartych o ekosystemy wodne celem zachowania dróg migracji gatunków związanych z wodą;
- 15) zwiększanie retencji wodnej, przy czym zbiorniki małej retencji winny dodatkowo wzbogacać różnorodność biologiczną terenu, uwzględniając starorzecza i lokalne obniżenia terenu, a w miarę możliwości technicznych i finansowych zalecane jest odtworzenie funkcji obszarów źródliskowych (Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego – 3 – Poz. 3775) o dużych zdolnościach retencyjnych i zachowywanie lub odtwarzanie siedlisk hydrogenicznych mających dużą rolę w utrzymaniu lokalnej różnorodności biologicznej;
- 16) zalecane jest rozpoznanie oraz ewentualna przebudowa struktury ichtiofauny zgodnie z charakterem siedliska we wszystkich zbiornikach wodnych przewidzianych do wykorzystania w myśl właściwych przepisów o rybactwie śródlądowym (gospodarka rybacka na wodach powierzchniowych powinna wspomagać ochronę gatunków krytycznie zagrożonych i zagrożonych oraz promować gatunki o pochodzeniu lokalnym prowadząc do uzyskania struktury gatunkowej i wiekowej ryb, właściwej dla danego typu wód);
- 17) zalecane jest utrzymanie i odtwarzanie meandrów na wybranych odcinkach cieków; w razie możliwości wprowadzanie wtórnego zabagnienia terenów.

W obszarze zakazuje się:

- 1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094, z późn. zm.1));
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;

- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) budowania, w części objętej strefą obszaru Natura 2000, nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
 - a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
 - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, 1688, 1890, 1963 i 2029)
 - z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej;
- 8) budowania, w części nie objętej strefą obszaru Natura 2000, nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 50 m od:
 - a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
 - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne
 - z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

b) Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego

Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego stanowi istotny element tożsamości przestrzennej Gminy Przyłęk. Należy dążyć do zachowania i odpowiedniego utrzymania zabytków architektury, cmentarzy, kapliczek oraz innych historycznych obiektów małej architektury. W tym zakresie konieczne jest konsekwentne egzekwowanie wymogów konserwatorskich, w tym zakazu nieuzasadnionych przeróbek, które mogłyby zniekształcić pierwotny charakter tych obiektów.

Istotnym zadaniem jest również ochrona krajobrazu kulturowego wsi, obejmująca utrzymanie historycznych układów ruralistycznych, zachowanie tradycyjnych form zabudowy oraz dbałość o utrzymanie otwartych panoram i osi widokowych, które współtworzą lokalny charakter przestrzeni.

W zakresie ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk należy:

- Zachowanie historycznego, patriotyczno-religijnego charakteru miejscowości w Gminie i struktury przestrzennej,
- Kultywowanie tradycji i kultury,
- Podnoszenie walorów użytkowych oraz komercjalizacja funkcji turystycznej z wykorzystaniem zasobu przyrodniczego i historycznego,

c) Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów

Zmiany w strukturze zagospodarowania terenów powinny przebiegać w sposób zrównoważony i planowy. Należy nadać priorytet dogęszczaniu oraz uzupełnianiu istniejącej zabudowy w granicach obecnych miejscowości, w szczególności w ośrodku gminnym – Przyłęk – oraz w sołectwach pełniących funkcje uzupełniające. Takie podejście sprzyja efektywnemu wykorzystaniu istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.

Jednocześnie należy ograniczać rozwój zabudowy rozproszonej, zwłaszcza na terenach o wysokich walorach rolniczych oraz w obszarach cennych przyrodniczo. Wskazane jest natomiast kształtowanie zwartych centrów wiejskich, które pełnią funkcję integracyjną i porządkującą przestrzeń osadniczą. Ich struktura powinna uwzględniać czytelny podział między terenami zabudowanymi a obszarami rolnymi i leśnymi.

W zakresie ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk należy:

- Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,
- Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy w oparciu o agroturystykę,
- Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ i jakość drogowy, infrastruktura rowerowa i piesza),
- Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (świetlice, placówki ochrony zdrowia, itp.) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej (m.in. kanalizacyjnej, wodociągowej),
- Rozbudowa obszarów mieszkaniowych z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej z zachowaniem tradycyjnych dla fizjonomii wsi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy,
- Możliwe przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: lasy, agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

d) Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego

Obiekty handlu wielkopowierzchniowego powinny być lokalizowane w obrębie ośrodka gminnego – w miejscowości Przyłęk. Ich sytuowanie powinno następować w bezpośrednim sąsiedztwie głównych dróg, co zapewni dogodny dostęp komunikacyjny zarówno dla mieszkańców gminy, jak i dla użytkowników zewnętrznych.

Warunkiem niezbędnym dla lokalizacji tego typu obiektów jest zapewnienie wysokiej jakości obsługi komunikacyjnej, obejmującej odpowiednio zaprojektowane wjazdy i wyjazdy, wystarczającą liczbę miejsc parkingowych oraz bezpieczne połączenia piesze i rowerowe.

e) Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Inwestycje o znaczeniu gminnym, takie jak szkoły, hale sportowe czy ośrodki kultury, powinny być lokalizowane w Przyłęku. Wzmocni to jego rolę jako centralnego ośrodka administracyjnego i społecznego gminy oraz przyczyni się do równoważenia układu osadniczego.

Z kolei inwestycje o charakterze lokalnym, jak świetlice wiejskie, place zabaw czy boiska, należy sytuować w centralnych częściach poszczególnych sołectw, aby zapewnić równy dostęp mieszkańców do infrastruktury społecznej i kulturalnej.

f) Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

Rozwój systemu komunikacji w Gminie Przyłęk powinien zmierzać w kierunku zrównoważonej mobilności. Obejmuje to rozbudowę i modernizację sieci ścieżek rowerowych, poprawę bezpieczeństwa ruchu pieszych oraz lepsze powiązanie komunikacyjne pomiędzy sołectwami. W zakresie infrastruktury technicznej szczególne znaczenie ma budowa sieci kanalizacyjnej na terenach o zwartej zabudowie, co przyczyni się do poprawy stanu środowiska wodno-gruntowego. Niezbędne jest również prowadzenie działań na rzecz cyfryzacji gminy poprzez rozwój sieci szerokopasmowego Internetu, umożliwiającego mieszkańcom pełne uczestnictwo w życiu społecznym i gospodarczym.

W zakresie ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Przyłęk należy:

- Zachowanie historycznego, patriotyczno-religijnego charakteru miejscowości w Gminie i struktury przestrzennej,
- Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ i jakość dróg, infrastruktura rowerowa i piesza),
- Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (świetlice, placówki ochrony zdrowia, itp.) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej (m.in. kanalizacyjnej, wodociągowej),

g) Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy powyżej 500 kW

Lokalizacja urządzeń wytwarzających energię o mocy przekraczającej 500 kW powinna każdorazowo być poprzedzona szczegółową oceną oddziaływania na środowisko, w tym analizą wpływu na krajobraz oraz komfort życia mieszkańców.

Preferowane lokalizacje tego typu inwestycji to tereny przemysłowe, zdegradowane lub o niskich walorach przyrodniczych, które nie kolidują z obszarami zabudowy mieszkaniowej ani terenami objętymi formami ochrony przyrody.

h) Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko nie powinny być lokalizowane w pobliżu obszarów Natura 2000, na terenach zalewowych ani w sąsiedztwie zwartej zabudowy mieszkaniowej. Każda tego typu inwestycja powinna być projektowana z zachowaniem zasad prewencji środowiskowej, z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań hydrologicznych i przyrodniczych.

W procesie inwestycyjnym należy stosować najlepsze dostępne techniki (BAT), które pozwalają na ograniczenie emisji zanieczyszczeń i minimalizację oddziaływań negatywnych na środowisko.

i) Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Polityka przestrzenna gminy powinna koncentrować się na ochronie gleb o najwyższej klasie bonitacyjnej przed trwałą zabudową i przekształceniem. Rolnictwo pozostaje jednym z kluczowych kierunków rozwoju obszarów wiejskich, dlatego niezbędne jest zachowanie ciągłości przestrzeni produkcyjnej.

Działania z zakresu zalesiania i zadrzewiania należy prowadzić na gruntach o niskiej przydatności rolniczej. Zabiegi te sprzyjają poprawie bilansu przyrodniczego, zwiększają retencję wodną oraz wzmacniają odporność krajobrazu na skutki zmian klimatu.

j) Zasady zagospodarowania terenów zdegradowanych

W polityce przestrzennej Gminy Przyłęk priorytetem jest rewitalizacja i ponowne wykorzystanie istniejących, nieużytkowanych obiektów, takich jak dawne budynki publiczne czy inne obiekty techniczne, które utraciły swoje pierwotne funkcje. Ich adaptacja do nowych potrzeb – np. usługowych, rzemieślniczych lub społecznych – pozwoli na racjonalne gospodarowanie przestrzenią i ograniczy presję inwestycyjną na tereny zielone.

Wskazane jest także wspieranie działań rekultywacyjnych na terenach zdegradowanych, prowadzących do przywrócenia im wartości gospodarczych, społecznych lub przyrodniczych, w tym poprzez tworzenie nowych terenów zieleni, rekreacji lub lokalnej przedsiębiorczości.

8. System realizacji Strategii

Proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy, jest procesem złożonym, wymagającym zaangażowania wielu podmiotów i instytucji oraz znacznych nakładów finansowych. Dlatego też koniecznym wydaje się stworzenie systemu wdrażania dokumentu, w ramach którego określone zostaną instytucje zaangażowane w proces implementacji oraz zidentyfikowane zostaną źródła jego finansowania. Pozwoli to na usprawnienie procesu realizacji zapisów Strategii, dając jednocześnie gwarancję efektywności podejmowanych działań.

Kluczową instytucją odpowiedzialną za wdrożenie Strategii jest **Wójt Gminy Przyłęk** wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania Strategii oraz sprawuje nadzór nad **Grupą zadaniową ds. wdrażania Strategii**. Wójt w szczególności odpowiedzialny jest za zatwierdzanie zidentyfikowanych projektów kluczowych wynikających ze Strategii i nadzór nad procesem ich wdrażania.

Jednostką bezpośrednio odpowiedzialną za realizację zadań związanych z wdrożeniem Strategii, podlegającą Wójtowi będzie Urząd Gminy. Wśród jego pracowników wyłonieni zostaną koordynatorzy dla poszczególnych działań, którzy tworzyć będą Zespół Zadaniowy ds. Wdrażania Strategii.

Do głównych zadań Zespołu Zadaniowego ds. wdrażania Strategii należeć będzie:

- Prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych kierowanych do społeczności lokalnej, których celem będzie informowanie mieszkańców Gminy o postępach poczynionych w toku wdrażania Strategii oraz angażowanie społeczności lokalnej w ten proces;
- Synchronizacja innych powstających dokumentów strategicznych Gminy z zapisami Strategii,
- Prowadzenie współpracy z instytucjami wspomagającymi, zaangażowanymi w realizację konkretnych zadań inwestycyjnych,
- Przeprowadzanie procedury wprowadzania zmian do Strategii, w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne.

Instytucjami wspomagającymi Wójta i Urząd Gminy w procesie wdrażania Strategii są:

- Rada Gminy,
- Jednostki organizacyjne podległe Gminie (Biblioteka),
- Placówki edukacyjne (szkoły podstawowe, kluby dziecięce)
- Organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy, Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne.

Instytucjami partnerskimi, zarządzającymi określonymi instrumentami i programami, w ramach których zostaną sfinansowane niektóre działania wynikające ze Strategii, będą:

STRATEGIA ROZWOJU GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2022-2030

- Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego wraz z instytucjami zaangażowanymi w zarządzanie i wdrażanie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2027,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (jako instytucja zaangażowana we wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027),
- agencje rozwoju regionalnego oraz wspierania przedsiębiorczości,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (jako instytucja pośrednicząca w wydatkowaniu środków),
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- inne.

Do podmiotów, które w istotny sposób przyczyniać się będą do realizacji celów Strategii, zaliczyć należy również podmioty realizujące poszczególne projekty, jak i beneficjentów końcowych objętych wsparciem i działaniami projektowymi, w tym przede wszystkim:

- Starostwo Powiatowe,
- Komendę Powiatową Policji,
- Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej,
- przedsiębiorców i ich organizacje zrzeszające,
- instytucje otoczenia biznesu,
- rolników i ich zrzeszenia,
- organizacje pozarządowe,
- mieszkańców Gminy.

Tak szerokie i całościowe podejście do zarządzania wdrażaniem Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk oraz zaangażowanie licznych podmiotów w ten proces, pozwala zakładać, iż cele Strategii będą możliwe do osiągnięcia w zakładanej perspektywie czasowej.

Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk stanowi ogólny plan rozwoju Gminy na najbliższe lata. Jego realizacja wymaga zatem uspołnienienia z jej zapisami i/lub opracowania szeregu dokumentów o charakterze wykonawczym. W tym celu w dokumentach szczegółowych o charakterze planistycznym czy wykonawczym Gmina Przyłęk powinna opierać się o następujące wytyczne:

- kształtowanie ładu przestrzennego – dokumenty takie jak Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przyłęk powinny zostać zaktualizowane z uwzględnieniem zapisów Strategii, w tym nowych inwestycji i założeń związanych z ochroną walorów środowiskowych i historycznych;
- rewitalizacja przestrzeni Gminy Przyłęk – ze względu na występowanie obszarów wymagających szczególnej interwencji na obszarze Gminy Przyłęk opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji może okazać się pomocnym narzędziem zarządzania wyprowadzaniem ze stanu kryzysowego określonych obszarów Gminy. GPR jest

dokumentem strategicznym, który koncentruje się w sposób szczególny na obszarach zdegradowanych, czyli obszarach szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzennych, czy środowiskowych.

- poprawa funkcjonowania administracji publicznej, współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej – rekomenduje się aktualizację ram funkcjonowania Gminy i jej jednostek podległych, by zapewnić ciągłość współpracy i szybką wymianę informacji, w tym w zakresie świadczenia e-usług. Pozwoli to z jednej strony na wzmocnienie współpracy i powiązań międzyinstytucjonalnych oraz na budowanie trwałej współpracy z partnerami społecznymi, m.in. z organizacjami pożytku publicznego, partnerami publiczno-prywatnymi, itp. Współpraca taka mogłaby się odbywać w zakresie poprawy jakości świadczenia usług publicznych, usług transportu publicznego, rozwoju kapitału ekologicznego, zintegrowanych inwestycji, współpracy ze społeczeństwem.
- realizacja działań i planowanych inwestycji – opracowanie Planów Operacyjnych dla inwestycji wynikających z przygotowanej Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk może być pomocnym narzędziem koordynacji i zarządzania licznymi inwestycjami realizowanymi przez różne podmioty. Tego rodzaju dokumenty pozwolą bowiem na określenie zakresu inwestycji i podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację, ale także na szybkie reagowanie w sytuacji naniesienia koniecznych zmian w projektach.
- rozwój wspólnego produktu turystycznego – szczególny charakter Gminy Przyłęk, której jednym z głównych potencjałów jest turystyka i w znacznym stopniu niewykorzystane walory przyrodnicze i historyczne. Mówimy tu także o znacznym potencjale gmin sąsiadujących, który jest podstawą do rekomendacji wspólnego produktu turystycznego wraz ze strategią marketingu, zgodnie z założeniami niniejszej Strategii. Budowanie partnerstwa wokół wspólnego rozwoju turystycznego obszaru pozwoli na trwały rozwój Gminy w obszarze turystyki, dając możliwość szerszego oddziaływania oraz wzmacniania trwałych powiązań partnerskich z gminami sąsiadującymi, NGO, czy przedsiębiorcami z obszaru Gminy. Rekomenduje się utworzenie produktu turystycznego, a co za tym idzie, strategii marketingowej w oparciu o zasoby historyczne i naturalne walory przyrodnicze. Do działań marketingowych zaleca się szerszą promocję rezerwatu żółwia błotnego, atutu posiadania „zagłębia truskawki i malin”.
- Opracowanie aktualnego Gminnego programu opieki nad zabytkami - program określa zasadnicze kierunki działań inicjowane przez władze Gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego będącego w granicach administracyjnych Gminy. Jest to dokument planistyczny wymagający opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Gmina Przyłęk posiada zasoby kulturowe, które w danym dokumencie powinny być zebrane.

Ramy finansowe strategii

Ramy finansowe są narzędziem wskazującym szacowaną wielkość środków finansowych niezbędnych do realizacji Strategii, potwierdzając tym samym możliwość realizacji przez Gminę zaplanowanych działań. Ramy finansowe realizacji Strategii są zależne zarówno od zakresu przedmiotowego i zakładanego horyzontu czasowego zaplanowanych działań, jak i kondycji finansowej samej Gminy oraz jej zdolności inwestycyjnej.

W toku prac nad Strategią i analizą ram i źródeł jej finansowania wykorzystano doświadczenia Gminy zebrane podczas realizacji działań podejmowanych w ostatnich latach, w tym przede wszystkim związane z wdrażaniem „Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2007-2015” oraz „Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Przyłęk na lata 2016-2024”, w tym także współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Działania rozwojowe, założone w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, finansowane będą ze środków pozostających w dyspozycji samorządu lub środków zewnętrznych, o które Gmina może skutecznie zabiegać. Do najważniejszych źródeł finansowania realizacji Strategii zaliczyć należy środki publiczne pochodzące głównie ze źródeł krajowych i międzynarodowych uzupełniane wymaganym współfinansowaniem z budżetu własnego Gminy.

Celem oceny zdolności Gminy Przyłęk do realizacji działań rekomendowanych w niniejszej Strategii poddano analizie dane historyczne obrazujące stan finansów Gminy, które szczegółowo przedstawiono w części diagnostycznej Strategii stanowiącej załącznik nr 1 do Strategii Gminy Przyłęk przyjętej uchwałą Rady Gminy Przyłęk Nr 365/LXVIII/23 z dnia 29 marca 2023 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030. Uzupełnieniem powyższego była próba określenia potencjału inwestycyjnego Gminy w perspektywie czasowej założonej w przedmiotowym dokumencie, do czego wykorzystano dane prognostyczne.

Tabela 8. Źródła dochodów Gminy Przyłęk w latach 2017, 2021, 2024

Źródła dochodów	Rok 2017	Rok 2021	Rok 2024
dochody własne	5 456 728,20	8 502 542,30	10 568 325,55
dotacje	10 676 001,30	14 526 640,29	11 907 790,09
w tym finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych	263 158,00	2 664 177,34	49905,01
subwencje	11 031 705,00	17 514 055,00	19 023 811,00
OGÓŁEM	27 164 434,50	40 543 237,59	41 499 926,64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W latach 2017–2024 dochody budżetu Gminy Przyłęk systematycznie rosły, osiągając wartość 27 164 434,50 zł w roku 2017 i zwiększając się do 41 499 926,64 zł w roku 2024. W analizowanym okresie największy udział w strukturze dochodów miały subwencje, które w 2024 r. stanowiły 45,84% (19 023 811,00 zł). Kolejną znaczną pozycję zajmowały dotacje, których udział w 2024 r. wyniósł 28,69% (11 907 790,09 zł). Warto jednak zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2021, kiedy dotacje wyniosły 14 526 640,29 zł, w roku 2024 nastąpił ich znaczący spadek. Szczególnie niski poziom odnotowano w zakresie finansowania i współfinansowania programów unijnych – z 2 664 177,34 zł w 2021 r. do zaledwie 49 905,01 zł w 2024 r.

Najmniejszy, choć stale rosnący, udział w dochodach ogółem miały dochody własne, które w 2024 r. osiągnęły kwotę 10 568 325,55 zł (25,47%). W stosunku do roku 2017 oznacza to niemal dwukrotny wzrost (z 5 456 728,20 zł).

Tabela 9. Wyszczególnienie źródeł przechodów Gminy Przyłęk w latach 2017,2021, 2024

Wyszczególnienie	Rok 2017	Rok 2021	Rok 2024
dochody ogółem	27 164 434,50	40 543 237,59	41 499 926,64
dochody bieżące	26 817 276,50	33 125 629,95	38 498 243,87
dochody majątkowe	347 158,00	7 417 607,64	3 001 682,77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Analizując strukturę dochodów Gminy Przyłęk w latach 2017-2024, można zaobserwować kilka wyraźnych trendów. Przede wszystkim, dochody ogółem systematycznie rosły, zwiększając się z 27,16 mln zł w 2017 roku do 41,50 mln zł w 2024 roku, co oznacza wzrost o ponad 52% w całym okresie. Kluczową rolę w budżecie odgrywały dochody bieżące, które stanowiły jego trzon, zwiększając swoją wartość z 26,82 mln zł do 38,50 mln zł. Jednakże ich dominacja w strukturze dochodów ogółem uległa znaczącym wahaniom. Podczas gdy w 2017 roku stanowiły one 98,7% wszystkich przychodów, to w 2021 roku ich udział spadł do 81,7%, by w 2024 roku powrócić do wysokiego poziomu 92,8%. Ta zmienność była bezpośrednio związana z dynamicznym zachowaniem dochodów majątkowych, które okazały się najbardziej zmiennym składnikiem budżetu. W roku 2021 odnotowano ich gwałtowny, ponad 21-krotny wzrost do rekordowej kwoty 7,42 mln zł. Do 2024 roku dochody te znacząco spadły, o prawie 60%, jednak ich wartość nadal pozostawała blisko 9-krotnie wyższa niż w roku wyjściowym 2017. Podsumowując, finanse gminy w analizowanym okresie charakteryzują się dodatnim, choć zmiennym trendem wzrostowym, z wyraźnym powrotem do dominacji stabilnych dochodów bieżących po okresie rekordowych, lecz prawdopodobnie jednorazowych, przychodów majątkowych.

Tabela 10. Główne tytuły wydatków w roku 2017, 2021, 2024 (w zł)

	2017	2021	2024
Rolnictwo	1 809 636,50	1 140 944,31	3 361 717,90
Transport i łączność	1 867 887,36	2 189 996,02	2 953 448,37
Gospodarka mieszkaniowa	11 205,67	196 835,79	637 844,92
Administracja Publiczna	2 504 501,63	2 751 281,77	5 185 967,21
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	292 681,54	516 144,52	523 954,78
Oświata i wychowanie	8 441 661,68	10 485 098,10	15 397 186,29
Ochrona zdrowia	72 567,71	115 386,62	165 668,57
Pomoc społeczna	1 323 583,34	1 521 317,81	2 876 379,74
Rodzina	8 951 354,07	10 768 605,49	6 853 742,33
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	719 369,34	4 547 298,45	2 771 557,54
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	501 447,96	591 936,74	1 801 686,31
Kultura fizyczna i sport	502 833,27	93 885,14	212 265,44
Wydatki budżetu łącznie	27 245 713,47	35 091 256,66	43 135 237,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

O aktywności samorządu terytorialnego w zakresie budowania rozwoju lokalnego świadczy przede wszystkim poziom wydatków budżetowych. W analizowanym okresie odnotowano znaczny wzrost wydatków budżetowych ponoszonych przez Gminę – w latach 2017-2024 wzrosły one z 27,25 mln zł do 43,14 mln zł, co oznacza wzrost o 58%. Największy absolutny wzrost odnotowano w obszarze oświaty i wychowania, gdzie wydatki zwiększyły się o blisko 7 mln zł, osiągając w 2024 roku poziom 15,40 mln zł. Istotnie wzrosły także wydatki na administrację publiczną (z 2,50 mln zł do 5,19 mln zł) oraz pomoc społeczną (z 1,32 mln zł do 2,88 mln zł). W przypadku wydatków na rodzinę zaobserwowano znaczącą zmianę – po wzroście do 10,77 mln zł w 2021 roku, w 2024 roku wydatki te spadły do 6,85 mln zł. Rodzajem wydatków o szczególnym znaczeniu dla rozwoju Gminy są wydatki inwestycyjne, które przyczyniają się do kreowania nowej jakości życia mieszkańców, tworząc podstawy trwałego rozwoju społecznego, gospodarczego, środowiskowego i przestrzennego. Wydatki inwestycyjne ujęte są w jednej z pozycji aktywów bilansu Gminy, tj. środki trwałe w budowie. Zadłużenie Gminy Przyłęk na koniec 2021 roku kształtowało się na poziomie 980 000,00 zł, co stanowiło ok. 2,42% wykonanych dochodów. Zadłużenie wynika z zaciągniętego w 2014 r. kredytu długoterminowego i zaciągniętej w 2016 r. pożyczki w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Poziom zadłużenia wykazuje tendencję spadkową i pozostaje na bezpiecznym poziomie, o czym świadczy spełnienie relacji wynikającej z art. 243 ustawy o finansach publicznych. Przeprowadzona analiza wykazała, że w latach 2017-2024

Gmina Przyłęk prowadziła zrównoważoną politykę budżetową. Władzom Gminy udało się w sposób odpowiedzialny gospodarować dostępnymi środkami budżetowymi, równoważąc wydatki i dochody Gminy przy jednoczesnym generowaniu sukcesywnych wzrostów kluczowych wskaźników. Jednocześnie w analizowanym okresie Gmina Przyłęk realizowała z powodzeniem inwestycje współfinansowane z różnych źródeł, w tym ze środków zewnętrznych, co potwierdza zdolność Gminy do wykorzystania wsparcia funduszy zewnętrznych w realizacji projektów zapisanych w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2021-2030.

Tworząc ramy finansowe dla zaplanowanych w Strategii przedsięwzięć należy wziąć pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wartości projektów w ramach Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027, prognozy dotyczące ogólnego stanu finansów publicznych, kluczowe wskaźniki makroekonomiczne. Pozwoli to na przewidywanie co do sytuacji w jakiej znajdować się może budżet Gminy Przyłęk w perspektywie najbliższych lat. Do przeprowadzenia wspomnianej powyżej analizy przyjęto założenia dotyczące:

- Wieloletniego planowania finansowego, w szczególności powiązania założeń Strategii z dokumentami strategicznymi: Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Przyłęk, Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku i Regionalnym Programem Operacyjnym, Wieloletnim Planem Finansowym Państwa, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) itp.;
- Utrzymującej się znacznej liczby podmiotów publicznych, których środki mogą być wykorzystywane w sposób bezpośredni do realizacji celów zapisanych w Strategii – np. jako element kontraktów terytorialnych, środków w ramach RPO lub też w sposób pośredni – jako element programów sektorowych, których instrumenty są koordynowane dla osiągnięcia celów rozwoju określonego terytorium. Daje to możliwość skorzystania z dużej liczby rozproszonych źródeł finansowania dla przedsięwzięć ujętych w Strategii;
- Utrzymania się lub nawet zwiększenia wielkości środków wydatkowanych z budżetu UE, budżetu państwa i przez inne podmioty publiczne na realizację przedsięwzięć wspierających rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny oraz kreujących konkurencyjność w wymiarze lokalnym i regionalnym;
- Rosnącej roli środków prywatnych, m.in. funduszy pożyczkowych, gwarancji i poręczeń kredytowych, bankowych usług finansowych, jak i mechanizmów oraz form partnerstwa publiczno-prywatnego, za pomocą których można realizować cele rozwojowe ujęte w Strategii.

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk określa kierunki interwencji podejmowanej w perspektywie do roku 2030, w tym szereg kluczowych inwestycji gminnych, wskazując równocześnie potencjalne źródła finansowania. Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030, a ich wartość oszacowano na ponad 75 mln zł. Do oszacowania przybliżonej wartości

inwestycji wykorzystano m.in. bazę wiedzy i doświadczeń powstałą w wyniku prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie Gminy, realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach, a także informacje finansowe zapisane w opracowanych już projektach, studiach wykonalności itp.

Szacunki związane z potencjałem inwestycyjnym Gminy, w kontekście realizacji założeń Strategii są szczególnie istotne ze względu na fakt, iż to od potencjału inwestycyjnego jednostki samorządu terytorialnego uzależniona jest wielkość środków finansowych, które może przeznaczyć na daną inwestycję rozwojową w zakładanym horyzoncie czasowym.

Analizując historyczne dane dotyczące finansów Gminy, wnioskować można, iż gospodarka finansowa Gminy Przyłęk prowadzona jest w sposób wyważony, z uwzględnieniem realnych możliwości jednostki w tym zakresie. Potwierdzają to również rokroczne uchwały Regionalnej Izby Obrachunkowej o pozytywnym opiniowaniu przedkładanych przez Gminę dokumentów. Jednocześnie, co szczególnie istotne w kontekście budowania ram finansowych Strategii oraz analizy jej wykonalności finansowej, Gmina sukcesywnie realizuje projekty rozwojowe, w tym projekty infrastrukturalne i inwestycyjne, wymagające nakładów finansowych. Rozważne planowanie harmonogramów realizacji inwestycji, jak i skuteczne aplikowanie o współfinansowanie planowanych inwestycji ze środków krajowych i Unii Europejskiej, pozwala Gminie z sukcesem realizować zaplanowane przedsięwzięcia.

Skala zaplanowanych działań realizujących cele Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 oraz doświadczenie w realizacji inwestycji w ramach dokumentów strategicznych w latach poprzednich pozwalają wnioskować o finansowej wykonalności Strategii.

Proces wdrażania tak szeroko zakrojonego dokumentu strategicznego, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030, wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, stanowiących istotne obciążenie dla budżetu Gminy. Dlatego też szczególnie istotne jest poszukiwanie innych, zewnętrznych źródeł finansowania zaplanowanych w ramach Strategii przedsięwzięć.

Władze Gminy mogą ubiegać się o pomoc finansową m.in. z następujących źródeł:

- budżet państwa,
- programy pomocowe UE, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, fundacji i organizacji, instytucji finansowych i funduszy inwestycyjnych,
- rządowe programy wspierające integrację europejską,
- środki pochodzące od inwestorów (lokalnych, krajowych i zagranicznych).

Gmina Przyłęk posiada doświadczenie z lat ubiegłych w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych i realizacji przedsięwzięć z ich udziałem. Zdobyte doświadczenie pozwoli na skuteczne ubieganie się o środki finansowe, które będą dostępne w ramach kolejnej perspektywy finansowej. Niektóre zadania konieczne do realizacji, z uwagi na znaczne koszty inwestycyjne będą mogły zostać zrealizowane jedynie przy wsparciu środków zewnętrznych.

Gmina może ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu: odnawialnych źródeł energii, gospodarki niskoemisyjnej, w szczególności termomodernizacji obiektów użyteczności

publicznej, ochrony środowiska, kultury, edukacji, czy infrastruktury technicznej i społecznej. Władze Gminy będą również aktywnie wspierać lokalnych przedsiębiorców aplikujących o środki pomocowe na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej.

Jednym z najistotniejszych, w zakresie finansowania inwestycji zaplanowanych w Strategii, źródeł zewnętrznych będą fundusze europejskie w obecnej perspektywie finansowej UE 2021-2027, w ramach programów operacyjnych: na poziomie regionalnym (16 programów) i krajowym. Gmina może ubiegać się o dofinansowanie planowanych przedsięwzięć przede wszystkim w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2027, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021-2027 oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Racjonalne wykorzystywanie posiadanych zasobów własnych Gminy oraz pojawiających się możliwości pozyskania finansowania z zewnątrz, będzie gwarantem realizacji zaplanowanych inwestycji zgodnie z harmonogramem ich realizacji. Dzięki temu zrealizowane zostaną cele Strategii, co wpłynie pozytywnie na rozwój gospodarczy i społeczny Gminy Przyłęk.

9. System monitorowania i ewaluacji strategii rozwoju

Monitoring Strategii

Jak w przypadku każdego dokumentu długookresowego, realizacja Strategii Rozwoju Gminy jest warunkowana różnego rodzaju czynnikami zewnętrznymi. Powoduje to konieczność stałej obserwacji procesu jego wdrażania, bieżącego śledzenia postępów w realizacji celów dokumentu oraz szybkiego i efektywnego reagowania na zmieniające się uwarunkowania.

Dlatego też koniecznym jest tworzenie systemu monitoringu Strategii, który jako narzędzie zarządzania realizacją dokumentu, umożliwi okresową ocenę i dostosowanie podejmowanych działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i diagnozowanych potrzeb, a tym samym efektywne planowanie i wydatkowanie środków finansowych. Umożliwi to prowadzenie stałej ilościowej i jakościowej obserwacji zmian wpływających na realizację celów Strategii, co z kolei pozwoli na sukcesywne określanie stopnia realizacji zaplanowanych zadań, dając elastyczność w stosunku do napotykanym zmian warunków zewnętrznych.

System monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 zakłada systematyczną analizę informacji i ich zbieranie w trybie ciągłym - w szczególności w zakresie prawidłowości procesu wdrażania założeń dokumentu, zarówno w aspekcie rzeczowym, jak i finansowym. Przyjęto, iż system obejmie dwa obszary realizacji dokumentu:

- wdrażanie Strategii, w tym badanie wskaźników realizacji jej celów;
- funkcjonowanie systemu instytucjonalnego Gminy Przyłęk i jej jednostek organizacyjnych, jako głównych podmiotów odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii.

Wójt Gminy Przylęk, jako główny podmiot odpowiedzialny za wdrażanie Strategii, będzie odpowiedzialny za nadzór nad procesem monitoringu. Natomiast szczegółowe zadania w tym zakresie realizowane będą poprzez jednostki/stanowiska Urzędu Gminy oraz jednostki podległe. Za koordynację procesu monitoringu odpowiadać będzie Zespół Zadaniowy ds. wdrażania Strategii natomiast za terminowe raportowanie odpowiedzialność ponosić będą wszystkie podmioty zaangażowane w realizację Strategii.

Jednym z głównych narzędzi systemu monitoringu będą raporty monitoringowe – przygotowywane raz do roku pełne sprawozdania z realizacji założeń strategicznych dokumentu, w tym postępów w realizacji wskaźników Strategii oraz założonych w niej celów, a także realizacji planowanych inwestycji. Raporty przygotowywane będą przez Zespół Zadaniowy ds. wdrażania Strategii przedstawiane do zaopiniowania i zatwierdzenia Wójtowi Gminy.

Badanie stopnia realizacji Strategii prowadzone będzie w oparciu o zestaw wskaźników monitoringowych. Osiągnięte wartości pozwolą na ocenę stanu realizacji dokumentu, dając tym samym podstawę do wprowadzania koniecznych zmian i aktualizacji Strategii.

Tabela 11. Wskaźniki monitoringowe Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (2020 r.)	Rok 2024	Kierunek zmian do 2030 roku	Źródło danych
CEL STRATEGICZNY 1. EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH I HISTORYCZNYCH GMINY PRZYŁĘK POZWALAJĄCE NA STWORZENIE UNIKALNYCH, KONKURENCYJNYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH	Wskaźnik przedsiębiorczości (podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności)	436	552	↗	GUS BDL
	Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	44	55	↗	GUS BDL
	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności (osoby)	36	44	↗	GUS BDL
	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (podmioty)	29	38	↗	GUS BDL
	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności (podmioty)	23	30	↘	GUS BDL
	Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (podmioty)	5,3	5,4	↘	GUS BDL
	Gęstość zaludnienia (ludność na 1 km ²)	46	43,6	↗	GUS BDL
CEL STRATEGICZNY 2. PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI OSIEDLEŃCZEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ PODNIESIENIE JAKOŚCI ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (osoby)	-11,7	-5,04	↗	GUS BDL
	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku	67,1	68,6	↘	GUS BDL

CEL STRATEGICZNY 3. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKOWYCH GMINY PRZYŁĘK ORAZ ICH OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE	produkcyjnym (osoby)				
	Saldo migracji ogółem na 1000 ludności	-11,7	1,22		GUS BDL
	Porady lekarskie ogółem (POZ) (szt.)	19557	19440		GUS BDL
	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców (podmioty)	23	33		GUS BDL
	Powierzchnia gruntów leśnych (ha)	1771	1 775,05		GUS BDL
	Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	301,72	311,41		GUS BDL
	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – wodociąg (%)	78,5	78,9		GUS BDL
	Wydatki w rozdziale 90002 - Gospodarka odpadami komunalnymi	1 016 824,88	1 292 812,17		GUS BDL
	Dochody na 1 mieszkańca (zł)	5 675,49	7 206,10		GUS BDL
	Wydatki na 1 mieszkańca (zł)	4 923,04	7 490,06		GUS BDL
CEL STRATEGICZNY 4. POPRAWA JAKOŚCI ZARZĄDZANIA I ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNEJ GMINY PRZYŁĘK ORAZ ROZWÓJ WSPÓŁPRACY PONADLOKALNEJ	Wydatki w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego ogółem	586 261,20	1 801 686,31		GUS BDL

CEL STRATEGICZNY	Wydatki w Dziale 754	325 818,34	523 954,78		GUS BDL
5. PODNIESIENIE POZIOMU BEZPIECZEŃSTWA MIESZKAŃCÓW I ODWIEDZAJĄCYCH NA TRENIE GMINY PRZYŁĘK	- Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa ogółem (zł)				
	Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem (%)	2,8	5,94		GUS BDL

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Ewaluacja

Istotą procesu ewaluacji jest możliwość oceny wszystkich podejmowanych działań na każdym etapie pracy nad Strategią Rozwoju Gminy Przylęk. Jest szczególnie ważnym źródłem informacji, które mogą zostać skutecznie wykorzystane do ulepszania procesów rozwojowych Gminy. Ewaluacja jest bowiem procesem pozwalającym na szersze spojrzenie i ocenę wpływu podjętych w ramach wdrażania Strategii działań, na ogólny rozwój Gminy w różnych aspektach, m.in. społeczno-gospodarczym, środowiskowym, kulturowym, przestrzennym, a tym samym ocenę realizacji celów założonych w dokumencie.

Skuteczny proces ewaluacji Strategii umożliwia wykorzystanie zdobytych w nim informacji do efektywnego zarządzania zmianą, poprzez dopasowanie planowanych do realizacji przedsięwzięć do zmieniających się w czasie potrzeb mieszkańców Gminy, a tym samym do właściwego wydatkowania środków finansowych. Proces ten, w zależności od typu ewaluacji, daje możliwość oceny celowości, efektywności, trafności oraz wartości dodanej zarówno przedsięwzięć planowanych do realizacji (*ex-ante*), realizowanych (*mid-term*), jak i zakończonych inwestycji (*ex-post*).

Przewiduje się, iż proces ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022-2030 będzie wieloetapowy, prowadzony w oparciu o różne typy ewaluacji:

Ocena przed realizacją - ewaluacja <i>ex-ante</i>	Jest to ocena prowadzona najczęściej w toku opracowywania dokumentu strategicznego, czerpiąca z informacji pozyskanych w toku wdrażania dokumentów strategicznych w latach ubiegłych. Może być również wykorzystywana do opracowania aktualizacji Strategii. Na ocenę <i>ex-ante</i> składają się m.in. analizy obejmujące wpływ dotychczasowych działań Gminy na jej rozwój i osiągnięte rezultaty, czy analiza problemów rozwojowych Gminy.
--	---

Bieżąca ocena Strategii - ewaluacja on-going	Zalecanym jest, by poza okresowymi rodzajami oceny procesu wdrażania Strategii (tj. <i>ex-ante</i> , <i>mid-term</i> , <i>ex-post</i>), Władze Gminy, w tym Rada Gminy, inicjowały bieżącą ocenę Strategii. Ewaluacja <i>on-going</i> pozwoli bowiem na określenie zasadności stosowanych instrumentów, a tym samym skuteczności całego systemu wdrażania dokumentu, dając możliwość bieżącego wprowadzania koniecznych modyfikacji, tak by w sposób najbardziej efektywny realizować założone w nim cele.
Podjęcie decyzji o aktualizacji Strategii	W okresie obowiązywania Strategii, planuje się dogłębną analizę zarówno wskaźników monitoringowych [dostępność źródeł danych GUS] jak też zewnętrznych aktów prawnych mających wpływ na sukces realizacji Strategii. W przypadku konieczności zmian decyzję o aktualizacji władze Gminy będą rozważać bez zbędnej zwłoki.
Ocena w połowie okresu realizacji Strategii - ewaluacja mid-term	Planuje się przeprowadzenie oceny nie później niż w ciągu roku następnego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii (tj. 2027r.). Ewaluacja <i>mid-term</i> skupiać się będzie na badaniu skuteczności w osiąganiu założonych celów rozwojowych Strategii, a tym samym oddziaływania jej realizacji na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy oraz efektywności wykorzystania zaangażowanych środków finansowych (zarówno własnych Gminy, jak i zewnętrznych). Kluczowym elementem oceny <i>mid-term</i> będzie ocena ewentualnej konieczności dopasowania planowanych przedsięwzięć do zmieniających się uwarunkowań, na bazie wniosków powziętych w toku prowadzonych analiz.
Ocena na zakończenie okresu obowiązywania Strategii - ewaluacja ex-post	Głównym celem tego rodzaju ewaluacji jest określenie długotrwałych efektów osiągniętych dzięki wdrożeniu Strategii, w tym efektywności kosztowej zrealizowanych przedsięwzięć, tj. relacji wielkości zaangażowanych środków do długofalowych skutków podejmowanych działań. Ocena <i>ex-post</i> prowadzić ma do opracowania rekomendacji, co do przyszłych kierunków polityki Gminy w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wpływu czynników egzogennych i endogennych na jej dalszy rozwój.

Podmiotem odpowiedzialnym za proces ewaluacji jest Wójt Gminy Przyłęk. Zadania z zakresu ewaluacji mogą być realizowane przez Urząd Gminy, jednostki podległe lub niezależny podmiot zewnętrzny.

Aktualizacja dokumentu

Proces aktualizacji dokumentu jest nierozzerwalnie związany z systemem monitoringu i ewaluacji oraz partycypacją społeczną organizowaną celem zaangażowania społeczności lokalnej w proces tworzenia polityki rozwojowej zamieszkiwanej przez siebie Gminy.

Za proces aktualizacji Strategii odpowiada Wójt Gminy przy wsparciu jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy. Zakłada się, że aktualizacja Strategii będzie dokonywana nie częściej niż raz do roku, przy czym dopuszcza się możliwość dokonania dodatkowych korekt dokumentu w sytuacjach nadzwyczajnych.

Przesłankami decydującymi o potrzebie aktualizacji dokumentu są:

- zmiany przepisów prawnych;
- wnioski i rekomendacje przedstawione w raporcie końcowym z badań ewaluacyjnych;
- zaplanowane działania korygujące zidentyfikowane w ramach procesu monitoringu;
- zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy mające wpływ na cele Strategii;
- zgłoszone zmiany przez mieszkańców i innych interesariuszy Strategii.

Projekt Strategii z wprowadzonymi zmianami wraz z uzasadnieniami zostaje przekazany do konsultacji społecznych (trwających min. 10 dni). Przekonsultowany projekt dokumentu podlega zatwierdzeniu przez Wójta Gminy oraz następnie przez Radę Gminy Przyłęk. Akceptacja Rady Gminy obejmuje przyjęcie do realizacji zmienionego dokumentu.

10. Powiązanie strategii z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Strategia Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030 jest dokumentem wpisującym się w szerszy kontekst polityki rozwojowej Państwa, dlatego wpisuje się w strategiczne założenia polityki regionalnej i krajowej, a także kierunki rozwojowe wyznaczone w ramach polityki Unii Europejskiej. W niniejszym rozdziale przedstawiono powiązanie Strategii z głównymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

Poziom krajowy

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 jest kluczowym dokumentem strategicznym w perspektywie średniookresowej, wyznaczającym kierunki rozwojowe określone w dokumencie mianem doktryny polityki regionalnej państwa.

Jako fundament polityki rozwoju kraju przyjęto kreowanie rozwoju zrównoważonego, co w pełni wpisuje się również w główne założenie polityk rozwojowych UE. Rozwój zrównoważony rozumiany jest jako dążenie do kreowania rozwoju, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. W dokumencie tym jako bazę rekomenduje się wykorzystanie endogenicznych potencjałów,

tj. obszarów, które w dłuższej perspektywie czasu będą zdolne generować wartość dodaną i budować samofinansujące źródła rozwoju. Takie spojrzenie na rozwój rekomendowane jest również dla polityki rozwoju regionu, prowadzonej przez samorządy województw.

Głównym celem Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Cel główny realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;

Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;

Cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Działania prowadzące do realizacji założonych celów będą zmierzały do zwiększania konkurencyjności gospodarki poprzez innowacje, eksport i wzrost wartości kapitałów uruchamianych na inwestycje w sektorze przedsiębiorstw (cel szczegółowy I), pełniejsze wykorzystanie zasobów społecznych i terytorialnych (cel szczegółowy II) oraz przedsięwzięcia podnoszące efektywność funkcjonowania inkluzywnych instytucji państwa, służących przedsiębiorstwom i obywatelom (cel szczegółowy III).

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Rozwinięciem założeń zawartych w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Jest to kolejny istotny dokument wyznaczający kierunki rozwoju w ramach polityki regionalnej państwa w perspektywie do roku 2030. W ramach KSRR wskazano cele polityki regionalnej oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia, realizowane przez rząd, samorząd terytorialny oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji polityki regionalnej. W przedmiotowej Strategii określono systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej przez rząd wobec regionów, jak i uwarunkowania wewnątrzregionalne, ich zadania, dokumenty programowe, sposób monitorowania i oceny efektów realizacji, formy wsparcia finansowego oraz źródła finansowania polityki regionalnej.

Implementując zaproponowany przez SOR model odpowiedzialnego rozwoju, KSRR wskazuje cele polityki regionalnej jako skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych terytoriów.

Jako cel główny KSSR wskazano „Efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągania zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”. Cel ten realizowany będzie za pośrednictwem uzupełniających się celów szczegółowych:

Cel szczegółowy I - Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowymi przestrzennym;

Cel szczegółowy II - Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;

Cel szczegółowy III - Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Istotą polityki regionalnej kreowanej w KSSR jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w kluczowych wymiarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowymi i przestrzennym. Na wsparcie będą mogły liczyć obszary o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwoju - uzyskując odpowiednie zasoby będą mogły dążyć do eliminowania barier rozwojowych i pobudzenia trwałego wzrostu. KSSR uwzględnia m.in. obszary wiejskie albo zagrożone trwałą marginalizacją ze względu na peryferyjne położenie, albo rozwijające się w oparciu o endogeniczne potencjały gospodarcze. Zdiagnozowano m.in. obszary, które tracą na znaczeniu będąc w strefie oddziaływania dużych ośrodków miejskich. Kierunkiem rozwojowym w tym przypadku jest wykorzystanie potencjału miast i nawiązanie współpracy pomiędzy JST.

Gmina Przyłęk znajduje się na liście 755 gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.

W dokumencie określono 7 wyzwań dla polityki regionalnej, są to:

1. Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska.
2. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych.
3. Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego.
4. Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek.
5. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach.
6. Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami.
7. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Zgodnie z zasadą koncentracji terytorialnej, na poziomie kraju zdefiniowano obszary strategicznej interwencji (OSI) polityki regionalnej:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- Śląsk,
- Polska Wschodnia.
-

Polityka Ekologiczna Państwa 2030

Dokument Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030) ma docelowo zastąpić obowiązującą obecnie strategię "Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 r". Jest to dokument o istotnym znaczeniu w szczególności w przypadku podziału środków publicznych na ochronę środowiska w kolejnej perspektywie finansowej UE.

W projekcie PEP2030 sformułowano cel główny jako rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców. Zgodnie z założeniami dokumentu, szczególne istotną rolę w osiągnięciu celów polityki ekologicznej mają odegrać jednostki samorządu terytorialnego. Są to bowiem jednostki, które w sposób bezpośredni odpowiadają za racjonalne planowanie zagospodarowania przestrzennego, co pozwala chronić ludność przed zanieczyszczeniami powietrza i hałasem, klęskami żywiołowymi tj. susze, czy powódzie oraz stratami przez nie powodowanymi. Do zadań JST należy również ochrona przyrody przed nadmierną presją związaną z działalnością człowieka. W PEP 2030 określono następujące cele szczegółowe:

Cel szczegółowy I - *Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;*

Cel szczegółowy II - *Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska;*

Cel szczegółowy III - *Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych.*

Cele szczegółowe będzie realizowane przez cele horyzontalne:

- Środowisko i edukacja;
- Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa;
- Środowisko i administracja;
- Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.

Polityka Energetyczna Polski do 2030 r.

Jest to dokument wyznaczający podstawowe kierunki polityki energetycznej kraju zarówno w perspektywie krótko jak i długoterminowej. PEP do 2030 r. zawiera rekomendacje co do działań przyczyniających się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń. Określono w nim sześć najważniejszych dróg rozwoju energetyki w Polsce:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,
- dywersyfikacja struktury wytwarzania energii elektrycznej,
- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw,
- rozwój konkurencyjnych rynków paliw i energii,
- ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko.

Cele zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2021-2030 wpisują się w kierunki polskiej polityki energetycznej w zakresie:

- poprawa efektywności energetycznej,
- wzrost bezpieczeństwa dostaw paliw i energii,

- rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)

Głównym założeniem KPZK 2030 jest przyspieszenie rozwoju i modernizacji Polski powodujące w ciągu najbliższych kilkunastu lat pozytywne konsekwencje dla zagospodarowania przestrzennego kraju. Zakłada się, iż będzie to możliwe dzięki zwiększonej skali i przyspieszeniu procesów inwestycyjnych w zakresie infrastruktury (m.in. dzięki środkom pochodzącym z UE), większej konkurencyjności polskiej gospodarki (m.in. poprzez zwiększenie zatrudnienia w sektorach o większej wydajności i wartości dodanej) przy wykorzystaniu potencjału intelektualnego i społecznego oraz zmianie modelu życia i konsumpcji.

Wskazane powyżej założenia KPZK 2030 zostały uwzględnione w fazie planowania zapisów Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk. Uwzględniono w niej bowiem zróżnicowane potencjały rozwojowe, a określone w Strategii obszary strategiczne są spójne z celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju określonymi w KPZK 2030, w szczególności z:

Celem 2. *Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,*

Celem 3. *Kształtowanie struktur przestrzennych, wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,*

Celem 4. *Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,*

Poziom regionalny

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 30+. INNOWACYJNE MAZOWSZE

W dniu 24 maja 2022 r. Uchwałą nr 72/22 Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął do realizacji strategię rozwoju województwa mazowieckiego 30+. Innowacyjne Mazowsze. Jest ona jednym z głównych dokumentów będących podstawą prowadzenia polityki rozwoju na poziomie województwa mazowieckiego. Określono w nim wizję oraz długoterminowe cele i kierunki rozwoju regionu, które realizowane będą przez założone działania.

W dokumencie przedstawiono wizję województwa mazowieckiego w 2030 roku jako: „Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie”. Wizja ta jest możliwa do osiągnięcia poprzez wykonanie celu głównego: zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważone

przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

Cele zdefiniowane w Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk w perspektywie do 2030 roku są spójne z założeniami strategicznymi sformułowanymi dla województwa mazowieckiego. Skupiono się bowiem na wydobywaniu potencjałów Gminy i odpowiadaniu na przewidywane wyzwania, które mogą przynieść najbliższe lata. Dlatego też w Strategii podkreślono przede wszystkim konieczność rozwoju turystyki, jako niedostatecznie wykorzystanego potencjału Gminy. Zwrócono także uwagę na wyzwania społeczne i demograficzne, w tym podnoszenie poziomu i warunków życia mieszkańców Gminy, z wykorzystaniem zasobów i walorów przyrodniczych, historycznych i kulturowych.

Poziom lokalny

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2021-2024 Z PERSPEKTYWĄ DO 2028 ROKU

Program określa działania rekomendowane w celu realizacji polityki ochrony środowiska na terenie Gminy. Zawiera 4 cele ściśle związane z poprawą jakości powietrza, klimatu akustycznego, jakości wód powierzchniowych i podziemnych, gospodarką odpadami. Wszystkie kierunki interwencji opisane w dokumencie mieszczą się w obszarach zainteresowania niniejszej Strategii rozwoju. Zadania określone w POŚ przyczyniają się do realizacji określonych w Strategii celów. Zadania z zakresu ochrony środowiska niezrealizowane z uwagi na brak dofinansowania mają szansę na wykonanie w ramach objęcia ich niniejszą Strategią, przy wykorzystaniu zewnętrznych źródeł finansowania.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY PRZYŁĘK

Celem Studium jest określenie polityki przestrzennej Gminy, ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego, jest ono zatem jednym z głównych dokumentów stanowiących lokalny system planowania przestrzennego. W dokumencie tym prowadzone jest szczegółowe rozpoznanie aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy, a także istniejących uwarunkowań oraz zagadnień związanych z jej rozwojem. Diagnoza ta stanowi podstawę do określania kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej obszarów Gminy, zasad dla koordynacji planów miejscowych i decyzji administracyjnych z zakresu zagospodarowania i zainwestowania terenu, a także kierunki i zasady promocji Gminy.

W Studium określono główny cel rozwojowy Gminy, tj. „aktywizacja społeczno-gospodarcza z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju”. Cel ten realizowany jest przez cele strategiczne, takie jak:

- tworzenie warunków wzrostu gospodarczego;
- poprawę jakości życia mieszkańców;
- ochronę środowiska naturalnego i kulturowego przy jednoczesnym racjonalnym jego wykorzystaniu dla zrównoważonego rozwoju obszaru.

Studium jest dokumentem, który podlega bieżącej aktualizacji, zgodnie z wyzwaniami i szansami rozwojowymi Gminy.

Cele Strategii Rozwoju Gminy Przylęk są spójne z założeniami Studium, bowiem koncentrują się na ochronie, kształtowaniu i racjonalnym wykorzystaniu walorów środowiskowych oraz rewitalizacji i budowaniu ładu przestrzennego Gminy. Pozwoli to w konsekwencji na poprawę jakości życia mieszkańców i pobudzanie wzrostu gospodarczego obszaru.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2016-2024

Dokument precyzuje najistotniejsze gminne kierunki rozwoju z punktu widzenia przestrzenno-funkcjonalnego. Za priorytety uznano: poprawę warunków życia mieszkańców, stworzenie lepszych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, ochronę środowiska przyrodniczego, poprawę warunków dla rozwoju rolnictwa, turystyki, agroturystyki, poprawę stanu zasobu wód, skanalizowanie całego obszaru Gminy, likwidację szamb i wywożenia nieczystości „na dziko”. Powyższe cele wzięto pod uwagę przy konstrukcji diagnozy niniejszej Strategii. Określone w Planie rozwoju lokalnego przedsięwzięcia są spójne z celami Strategii Rozwoju Gminy Przylęk na lata 2022-2030.

11. Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania strategii

Proces partycypacji społecznej rozpoczął się już na etapie wstępnym opracowywania Strategii Rozwoju Gminy Przylęk. Po wywiadzie z Wójtem Gminy Przylęk i pracownikami wskazanymi do zespołu ds. opracowania dokumentu dot. stanu aktualnego i potrzeb rozwojowych Gminy, przygotowano ankietę on line. Narzędzie badawcze zamieszczono w lutym 2022 r. na stronie internetowej Gminy Przylęk oraz tego dnia zostało przesłane do szkół celem zebrania opinii wśród społeczności lokalnej. W badaniu ankietowym wzięło udział 41 osób, z czego 75% stanowiły kobiety. Największą liczbę respondentów stanowiła grupa wiekowa w przedziale: 41-50 lat (44,4%). Sporą grupą były osoby w wieku 31-40 lat (33,3%). Osoby młode - do 30 roku życia oraz osoby powyżej 51 lat stanowiły 11,1% wszystkich respondentów).

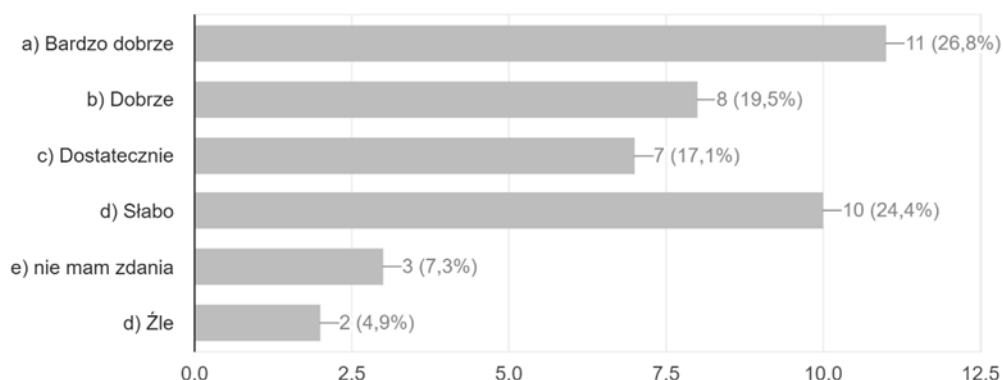

W pytaniu pierwszym mieszkańcy Gminy Przyłęk ocenili aktualne warunki i jakość życia. Respondenci w większości powiedzieli, że w Gminie żyje się bardzo dobrze (26,8%). Jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że również zdecydowana grupa udzieliła odpowiedzi „słabo” (24,4%).

Wykres 1. Ocena warunków i jakości życia mieszkańców

1. Jak ocenia Pan/Pani aktualne warunki i jakość życia mieszkańców w naszej gminie? (Zaznacz tylko jedną odpowiedź)

0/41 poprawnych odpowiedzi

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Kolejne pytania pozwoliły zdiagnozować, czego na terenie Gminy Przyłęk brakuje lub co, w opinii mieszkańców, należałoby udoskonalić. Stan i jakość dróg gminnych według 24,4% jest słaby, jak również stan chodników (31,7%). Pozytywnie jednak infrastrukturę drogową oceniła grupa 39% ankietowanych. Jakość oświetlenia nie satysfakcjonuje 17,1% zapytanych. W Gminie można poprawić stan i jakość przystanków autobusowych, słabo oceniła ten punkt grupa 19,5% respondentów, natomiast 31,7% uznała ich stan za dobry, zaś 26,8% – za dostateczny. Dzięki ankiecie przyjrano się również zadowoleniu z dostępności sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej. Mieszkańcy Gminy nie wyrazili powodów do narzekania przy ocenie infrastruktury wodociągowej (dobrze oceniło ten punkt 46,3 % respondentów, słabo jedynie 2,4 %). Odwrotnie wygląda sytuacja z kanalizacją (brakuje jej blisko 50 % mieszkańców – ocena „słabo”, „dostatecznie”, zaś tylko 7,3% ankietowanych wyraziło maksymalne zadowolenie – „bardzo dobrze”). Respondenci w 51,2 % wypowiedzieli się, że dobry jest stan i jakość budynków użyteczności publicznej i w 39%, że jest dobry stan zagospodarowania dostępnych przestrzeni publicznych. Słabo, według nich, wygląda dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami (26,8% uznało, że słaby”). Respondenci dobrze ocenili jakość obsługi mieszkańców (39% - „dobry”, 26,8% - bardzo dobry). Na wysokim poziomie oszacowali dostęp do usług świadczonych przez Internet (39% - „dobry”). Odbiór sytuacji finansowej Gminy odbywa się

według subiektywnych kryteriów każdego z zapytanych – 46% oceniło ten punkt słabo lub dostatecznie, zaś 39,1% dobrze lub bardzo dobrze, duża liczba ankietowanych (14,6%) nie miała zdania na ten temat.

Wyniki trzeciego pytania ankietowego utwierdziły w przekonaniu, że mieszkańcy nie traktują jej jako miejsca atrakcyjnego gospodarczo. Potwierdził się wniosek wysnuty w późniejszym badaniu desk research dotyczący problemu możliwości zatrudnienia na jej obszarze (aż 56,1% respondentów tak uznało). Brakuje warunków do prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej (61% ankietowanych odpowiedziało „dostatecznie” lub „słabo”). Połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami są przeszkodą w rozwoju gospodarczym według części ankietowanych (51,2 % - słabo lub dostatecznie), 41,5 % - dobrze, z czego tylko 9,8 % bardzo dobrze). 46, 3% ankietowanych zauważa potencjał w działalności rolniczej i branży rolno-spożywczej jako narzędzia do rozwoju gospodarczego.

Atrakcyjność turystyczna Gminy jest postrzegana słabo (36,6% ankietowanych), 46 % zauważa potencjał w tym obszarze wyrażając swoją opinię jako: dobrze - 29%, bardzo dobrze – 17%. Wg mieszkańców niewystarczająca jest baza turystyczno-wypoczynkowa (60% ocenia słabo lub dostatecznie). Jeszcze mniej atrakcyjnie wygląda postrzeganie dostępności bazy gastronomicznej (70 % ocenia słabo lub dostatecznie). W sposób satysfakcjonujący odbierane jest wyposażenie placów zabaw i siłowni napowietrznych (ponad 50% oceniło dobrze lub bardzo dobrze, źle jedynie 2,4%). Ankietowani podkreślili fakt braku ścieżek i szlaków rowerowych (45% oceniło źle lub słabo). Wyniki ankiet pokazały brak na terenie Gminy oferty turystycznej (55% badanych oceniło ten punkt jako „słabo” lub dostatecznie”). Wyniki ankiety dot. działań Gminy w zakresie promocji turystycznej, budowania i utrzymania infrastruktury turystycznej oraz bazy usług turystycznych wskazują na dużą grupę, która nie ma zdania na ten temat (odpowiednio 14,6% i 17,1%,19,5%). Z pozostałych odpowiedzi przeważają w tym zakresie wyniki: słabo (43%, 41,5%, 34,1%).

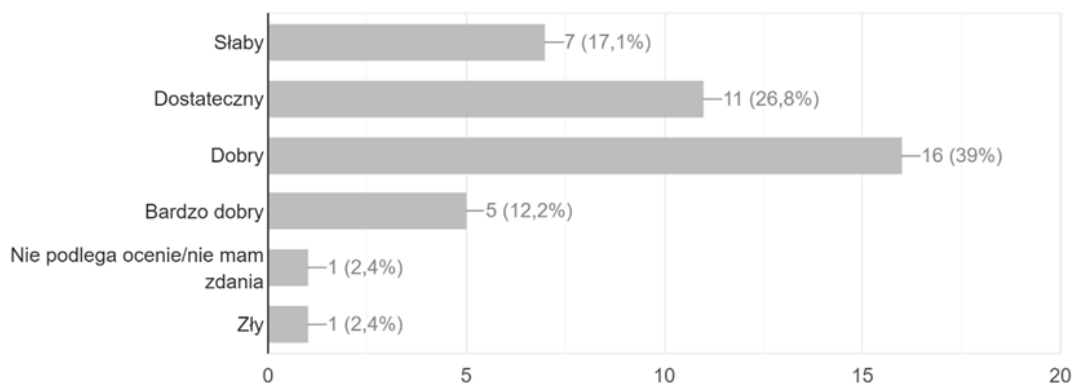
W ankiecie przyjrano się także tematowi stanu i jakości środowiska naturalnego. Mieszkańcy doceniają atuty najbliższego otoczenia (blisko 80% odpowiedzi: dobrze/bardzo dobrze), ponad 60% dobrych lub bardzo dobrych ocen dla czystości wód powierzchniowych i terenów przyległych, blisko 80% ankietowanych dobrze lub bardzo dobrze oceniło system odbioru śmieci z posesji prywatnych i podobnie dostępność punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Mieszkańcy potrzebują rozwoju odnawialnych źródeł energii (63% odpowiedzi). Ich wypowiedzi wskazują na konieczność podjęcia dodatkowych działań w kierunku poprawy jakości powietrza w okresie grzewczym (ponad 51% odpowiedzi na poziomie oceny dostatecznej lub słabej). W podsumowaniu ankietowani pozytywnie się wypowiedzieli nt. czystości na terenie Gminy (53% „dobrze” i „bardzo dobrze”) oraz oferty Gminy w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne (45% ocen bardzo dobrych lub dobrych).

Wykres 2. Czystość na terenie Gminy

5. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni gminy. Prosimy odnieść się do każdego obszaru. W przypadku brak...ania ((Zaznacz tylko jedną odpowiedź w rzędzie)

0/41 poprawnych odpowiedzi

Wiersz 9: Czystość na terenie gminy

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

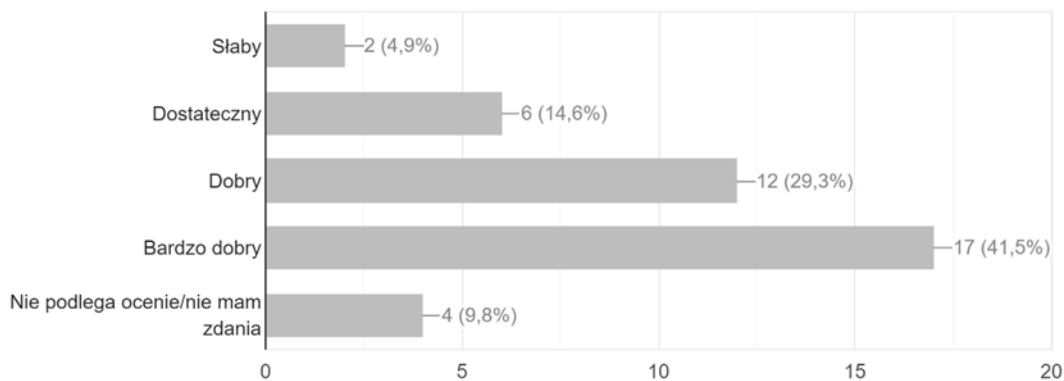
Jeżeli chodzi o edukację przedszkolną jak i szkolną, dostęp do nich i ich jakość oceniono w ankietach na wysokim poziomie (odpowiednio dobrze lub bardzo dobrze: 75% i 80% badanych). Jeszcze więcej pozytywnych opinii wyrażono w kierunku dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3.

Wykres 3. Dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3

6. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji, kultury i sportu w gminie.

Prosimy odnieść się do każdego obszaru. W przypa...dania (Zaznacz tylko jedną odpowiedź w rzędzie)

0/41 poprawnych odpowiedzi

Wiersz 3: Dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce)

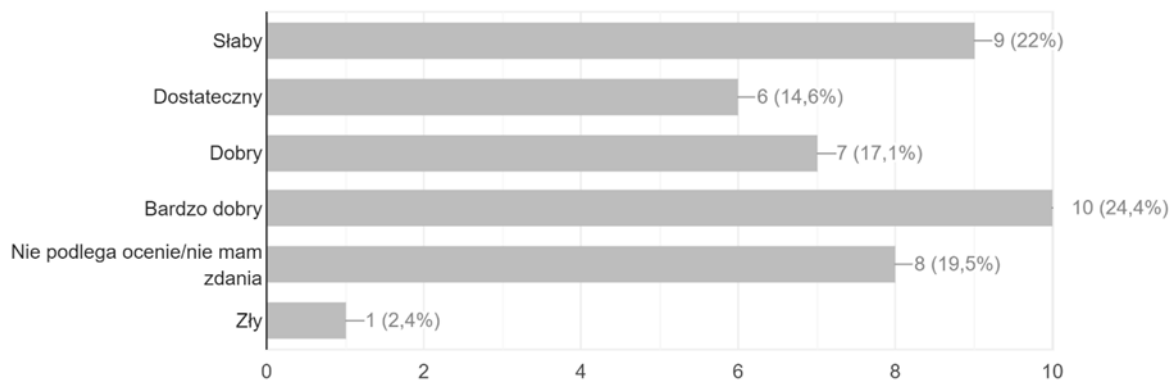
Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

Według ankietowanych, niedostateczna jest oferta zajęć pozalekcyjnych dla dzieci młodzieży (ponad 50% odpowiedziało „słabo” lub „dostatecznie”), natomiast wsparcie dla uczniów uzdolnionych w nauce czy uczniów z trudnościami podzieliło ankietowanych (na podobnym poziomie w obu przypadkach – ok. 30 % odpowiedzi: dobrze i słabo). Pozytywnie natomiast oceniono wsparcie w zakresie uzdolnień kulturalnych i sportowych (43%) oraz jakość i różnorodność wydarzeń kulturalnych (51%). Ankietowani docenili działalność biblioteki, w tym jej działań na rzecz kultury (70%), a także działalność świetlic wiejskich (55%). 24,4% odpowiedzi „słabo” w tym zakresie można zinterpretować jako potrzebę rozwoju ich działalności i tworzenia nowych. Mieszkańcy potrzebują dostępu do zajęć sportowych w każdym wieku (blisko 50% odpowiedzi za tym przemawiających). Proporcjonalny podział odpowiedzi pojawił się w pytaniu dot. bogatych tradycji i dziedzictwo kulturowego, w tym blisko 20% odpowiedzi „nie mam zdania” może wskazywać, że słusznym jest podjęcie działań edukacyjno-promocyjnych w tym kierunku. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku obiektów zabytkowych i historycznych na terenie Gminy.

Wykres 4. Obraz dziedzictwa kulturowego

6. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji, kultury i sportu w gminie.
Prosimy odnieść się do każdego obszaru. W przypa...dania (Zaznacz tylko jedną odpowiedź w rzędzie)
0/41 poprawnych odpowiedzi

Wiersz 12: Bogate tradycje i dziedzictwo kulturowe

Źródło: opracowanie własne na bazie narzędzi Google

W pytaniu siódmym ocenie podlegały poszczególne elementy pomocy społecznej i działań społecznych w Gminie. 58% oceniło ten obszar na poziomie dobrym lub bardzo dobrym. Biorąc pod uwagę odpowiedzi ankietowanych, należy podjąć działania w kierunku zwiększenia poziomu aktywności społecznej mieszkańców (blisko 30% odpowiedzi – dostatecznie). Pozytywną ocenę wystawiono dostępowi do opieki medycznej (42% ankietowanych)

i działaniom na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców (53%). Na niskim poziomie uplasował się dostęp do mieszkań komunalnych i socjalnych (40% odpowiedzi słabo lub dostatecznie i 30% odpowiedzi „nie mam zdania”). Respondenci wskazali, że należałoby zwiększyć inicjatywy na rzecz osób starszych (45% - słabo/dostatecznie i 29% - „nie mam zdania”). Pozytywnie wygląda obszar współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi, w tym kołami gospodyń wiejskich i ochotniczymi strażami pożarnymi (45% odpowiedzi – dobrze/bardzo dobrze).

Ankieta pozwoliła również poznać opinie mieszkańców na temat problemów najczęściej występujących na terenie Gminy. Wskazywano tu najczęściej: uzależnienia (53,7%), brak miejsc pracy (53,7%), bezrobocie (46,3%), wzrost liczby osób starszych – starzenie się społeczności Gminy (43,9%), problemy psychologiczne dzieci/ młodzieży (39%), ubóstwo (31,7%). W większości nie dostrzegano problemów w zakresie: złych warunków mieszkaniowych, problemów osób chorych i z niepełnosprawnościami, niepełnych rodzin.

Jako najistotniejsze kierunki działań respondenci badania ankietowego wskazali proces partycypacji - poza ankietami, spotkaniami i obserwacjami na potrzeby przygotowania dokumentu, to również konsultacje gotowego projektu z mieszkańcami, gminami sąsiednimi, zarządem województwa oraz władzami odpowiedzialnymi za gospodarkę wodną i ochronę środowiska oraz mieszkańcami Gminy Przyłęk i gmin sąsiednich.

12. Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces aktualizacji strategii

Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk wynika bezpośrednio z identyfikacji rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej, co znajduje odzwierciedlenie w dynamicznie zmieniającej się strukturze przestrzennej gminy. W ostatnim okresie odnotowano znaczącą aktywność inwestycyjną mieszkańców, którzy złożyli ponad 800 wniosków o wydanie warunków zabudowy. Dotyczyły one zarówno budownictwa mieszkaniowego (domy jednorodzinne) i gospodarczego, jak również planowanych inwestycji w małe farmy fotowoltaiczne. Ta wyraźna tendencja rozwojowa wymagała odpowiedzi w postaci aktualizacji dokumentu strategicznego, który powinien stworzyć ramy prawne i organizacyjne dla tych procesów, zapewniając im uporządkowany i zrównoważony charakter.

Podstawa prawna przeprowadzenia aktualizacji wynika bezpośrednio z zapisów ustawy o samorządzie gminnym (art. 10e), która stanowi, że strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza, przestrzenna lub klimatyczno-środowiskowa gminy. Ponadto, proces ten jest konieczny dla zapewnienia spójności z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz z przygotowywanym Planem Ogólnym. Zgodnie z art. 10f ustawy, rada gminy określa tryb i harmonogram opracowania projektu strategii, w tym tryb konsultacji społecznych, co gwarantuje włączenie mieszkańców w proces jej aktualizacji i zapewnia, że ostateczny kształt

dokumentu będzie odpowiadał na zidentyfikowane potrzeby i aspiracje rozwojowe społeczności lokalnej.

Proces aktualizacji prowadzony jest z zachowaniem standardów partycypacji społecznej określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zgodnie z art. 6 ust. 5 tej ustawy, konsultacje projektu strategii rozwoju gminy trwają nie krócej niż 35 dni od dnia ogłoszenia informacji na stronie internetowej urzędu. Ten wystarczająco długi okres gwarantuje wszystkim zainteresowanym stronom – w tym sąsiednim gminom, lokalnym partnerom społecznym i gospodarczym, a przede wszystkim mieszkańcom – realną możliwość zapoznania się z projektem dokumentu i zgłoszenia uwag. Po zakończeniu konsultacji, w ciągu 30 dni zostanie opracowane i opublikowane sprawozdanie zawierające ustosunkowanie się do wszystkich zgłoszonych postulatów, co zapewnia przejrzystość procesu i wykazanie, że głos społeczności został rzeczywiście wzięty pod uwagę.

W dniu rozpoczęcia konsultacji, dokument aktualizacji został również przekazany do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w celu uzyskania opinii dot. zgodności aktualizacji Strategii ze Strategią Województwa, zgodnie z art. 10f ust. 2 Ustawy o samorządzie gminnym. Zarząd województwa wydaje opinię na temat Strategii w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju gminy. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa.

Spis tabel, wykresów i grafik

Rysunek 1. Mapa Gminy Przyłęk	4
Rysunek 2. Struktura sieci osadniczej Gminy Przyłęk.....	52
Rysunek 3. System powiązań przyrodniczych	54
Rysunek 4. Główne korytarze i elementy sieci transportowych	55
Rysunek 5. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.....	56
Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej	57
Wykres 1. Ocena warunków i jakości życia mieszkańców.....	96
Wykres 2. Czystość na terenie Gminy	98
Wykres 3. Dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3	98
Wykres 4. Obraz dziedzictwa kulturowego	99
Tabela 1. Nakłady poniesione na kulturę w gminach powiatu zwoleńskiego w 2020	9
Tabela 2. Nakłady poniesione na kulturę w gminach powiatu zwoleńskiego w 2024.....	10
Tabela 3. Liczba osób zameldowanych na terenie Gminy Przyłęk do roku 2020.....	10
Tabela 4. Liczba osób zameldowanych i wymeldowanych.....	11
Tabela 5. Liczba zgonów i urodzeń.....	11
Tabela 6. Powody udzielania pomocy rodzinom w 2020 r. świadczonej przez GOPS Przyłęk.....	18
Tabela 7. Wykaz planowanych przedsięwzięć priorytetowych	50
Tabela 8. Źródła dochodów Gminy Przyłęk w latach 2017, 2021, 2024.....	78
Tabela 9. Wyszczególnienie źródeł przechodów Gminy Przyłęk w latach 2017,2021, 2024.....	79
Tabela 10. Główne tytuły wydatków w roku 2017, 2021, 2024 (w zł).....	80
Tabela 11. Wskaźniki monitoringowe Strategii Rozwoju Gminy Przyłęk na lata 2022-2030.....	85

STRATEGIA ROZWOJU GMINY PRZYŁĘK NA LATA 2022-2030

26-704 Przyłęk

Autor: Fundacja Inicjatyw Menedżerskich,
ul. Żołnierzy Niepodległej 5/7, 20-078 Lublin